

TÖRTÉNELEM

5. osztály

TÖRTÉNELEM 5. OSZTÁLYOSOKNAK

**ALTERNATÍV TÖRTÉNELEM TANKÖNYV
11–12 ÉVES GYERMEKEK SZÁMÁRA**

FŐSZERKESZTŐ:

BAKAY KORNÉL

ÍRTA:

**BAKAY KORNÉL
HARANGOZÓ IMRE
MOLNÁR V. JÓZSEF**

LEKTORÁLTA:

NAGY GYULA

**LÁSZLÓ GYULA TÖRTÉNELMI ÉS KULTURÁLIS EGYESÜLET
FELELŐS KIADÓ: PETŐ LÁSZLÓ
BUDAPEST, 2004**

TÖRTÉNELEM

5.

osztályosoknak

AZ ELÜLSŐ BORÍTÓN EGY SZKÍTA-SZARMATA LOVAS,
A HÁTSÓ BORÍTÓN A KŐSZEGI HEIDENREICH LAJOS ÁLTAL KÉSZÍTETT
MAGYAR KISCÍMER LÁTHATÓ.

A KÉPEK FELHASZNÁLÁSÁÉRT KÖSZÖNETET MONDUNK:

A NATIONAL GEOGRAPHIC SZERKESZTŐSÉGÉNEK – WASHINGTON,
KERTAI ZALÁNNAK – BUDAPEST,
KUNKOVÁCS LÁSZLÓNAK – BUDAPEST,
SUGÁR LAJOSNAK – BUDAPEST
ÉS A SZERZŐKNEK.

A SZERKESZTETT ILLUSZTRÁCIÓKAT A SZERZŐK KÉSZÍTETTÉK.

TARTALOMJEGYZÉK

KEDVES SZÜLŐK ÉS TANÁROK!	7
KEDVES GYEREKEK!	11
A TÖRTÉNELEM VELEM KEZDŐDIK! (Molnár V. József)	15
A FÖLD BENÉPESÜLÉSE	17
AZ ŐSKÉPEK (Molnár V. József)	31
HOGYAN BESZÉLTÜNK? (Harangozó Imre)	35
AZ ŐSI ÍRÁSOK REJTELMES VILÁGA	37
AZ ISTEN-KIRÁLYOK BIRODALMAI	45
A SUMÉROK ORSZÁGA	49
A FÁRAÓK BIRODALMA	57
AZ INDUS-VÖLGYI KIRÁLYSÁG	65
A KAUKÁZUS ÉS A KINCSES KELET	67
A TEREMTÉS MAGYAR MITOLÓGIÁJA (Harangozó Imre)	89
ŐSI MAGYAR HITVILÁGUNK (Harangozó Imre)	91
EURÓPA ÓKORA	93
AZ ÓKORI KELET NAGYHATALMA: KÍNA	97
A POGÁNY RÓMA ÉS JÉZUS KERESZTÉNYSÉGE	101
A SZERETET VALLÁSA (Harangozó Imre)	105

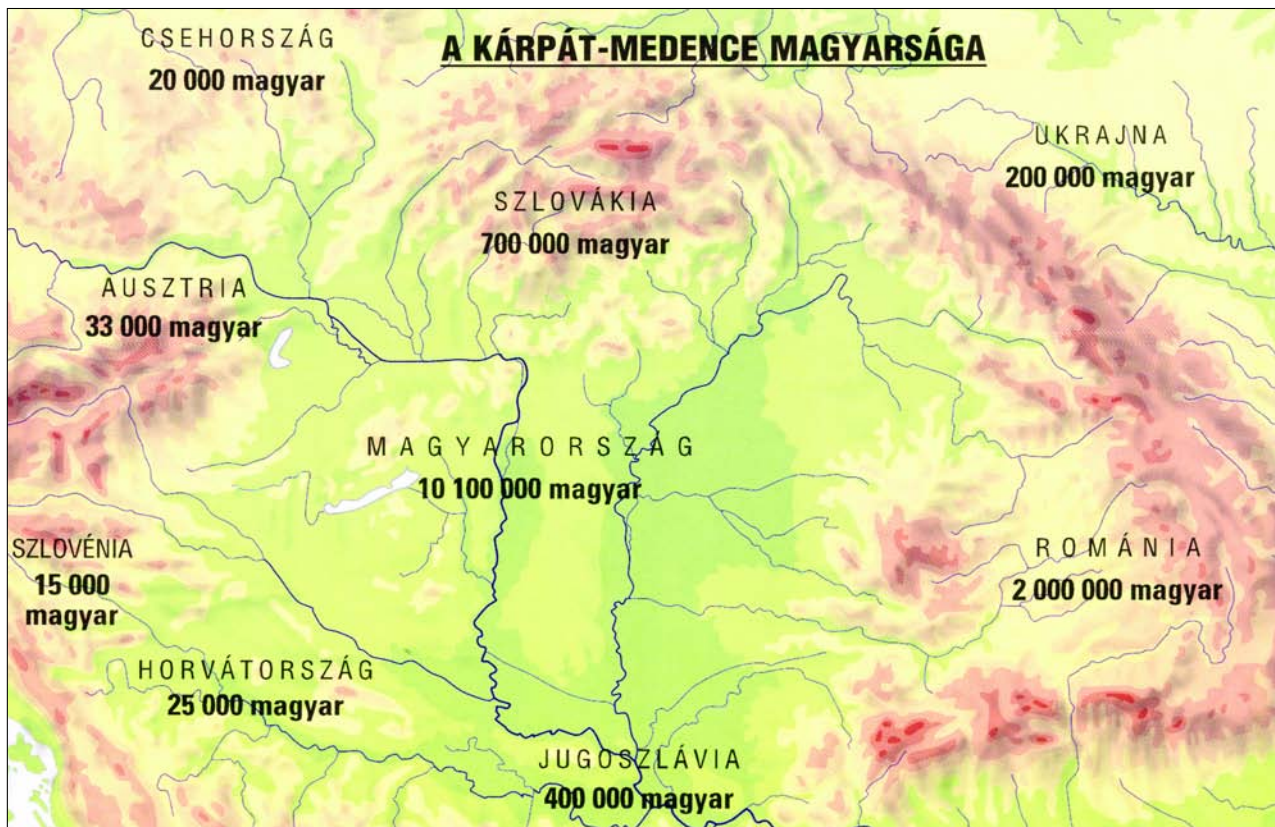
ROKONAINK: A KELETI LOVAS NÉPEK	107
ATILLA NAGYKIRÁLY ÉS BIRODALMA	115
A MAGYARSÁG EREDETMONDÁJA (Molnár V. József)	117
A MAGYAROK MŰVÉSZETE ÉS KÖLTÉSZETE (Harangozó Imre)	121
AZ ÁRPÁDOK ORSZÁGA	123
A VÉRSZERZŐDÉS	125
A MAGYAROK ORSZÁGA A KÁRPÁT-MEDENCE!	129
A MAGYARSÁG NAP-TISZTELETE (Molnár V. József)	131
EURÓPA ÚJ KIRÁLYSÁGA	137
BÖNGÉSZŐ	139

KEDVES SZÜLŐK ÉS TANÁROK!

Egyre szebb kivitelű, egyre színesebb, egyre gazdagabb tartalmú tankönyveket vehetnek kézbe a gyermekeink, ám sem a tantervi előírások, sem a tananyagok nem azt a célt tűzik az iskolák elé, hogy a világot egy magyar gyermek szemével láttassák, hanem sokkal inkább azt, hogy a semleges egyetemességet tekintsék a legfőbb értéknek, amelyhez semmiféle érzelmi kötődés nem kapcsolható, sőt a kis magyar lelkekbe ezzel a módszerrel már idejekorán belesulykolható, beleégethető: a magyarság csak a történelem peremén létezett a kezdetektől fogva, hiszen a hivatalosan előírt tankönyvekben az ún. emberreválás folyamatának döbbenetesen kezdetleges le-

írása után az ókori Kelet, a görög, majd pedig a római történelem és kultúra hosszadalmas taglalása következik s csak a tankönyvek legvégén kerül sor, mindösszesen 15–17 oldalnyi terjedelemben, a magyar őstörténet összegzésére. De ez az összegzés is magáért beszél!

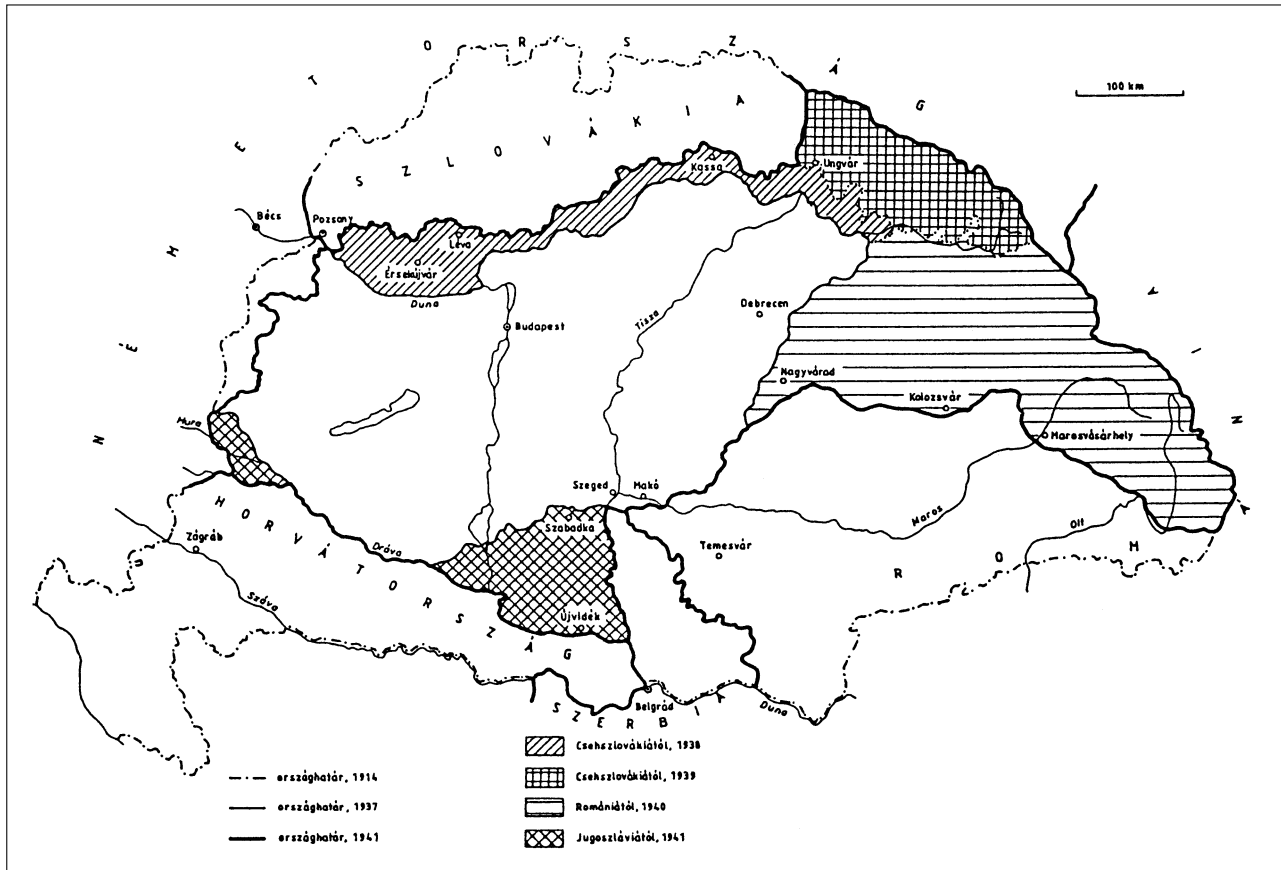
Mi azt a célt tűztük magunk elé, hogy a 11–12 éves gyermekeink rendkívül fogékony és még el és meg nem rontott tudatába elültessük az igazi tudás mustármagját, mégpedig úgy, hogy az egész világ történelmét a magyar nép históriájának szemszögéből mutassuk be. Természetesen nem gondoljuk azt, hogy a magyarok és rokon népeik voltak a világegyetem fejlődésének meghatározói és mozgató rugói, de azt

igenis gondoljuk és valljuk, hogy a magyarság ezred-
 éves történelme során lényegesen fontosabb szerepet
 játszott, mint amilyen szerepkörbe kényszerítették a
 legújabb korban Európa és a világ, a magyarokkal
 szinte soha sem rokonszenvező, nagy hatalmai.

Célunk annak bemutatása is, hogy miért és mi-
 ben egyedülálló a magyarság történelme a többi nép-
 hez képest?

Legelőször is abban, hogy mi vagyunk az egyet-
 len keletről ide érkezett, nem indoeurópai nyelvű,

A történelmi Magyarország feldarabolása után 1938–1941 között visszacsatolt területek

Rendkívül fontosnak tartjuk, hogy gyermekeink
 megismerjék és megtudják, hogy az igazi Magyaror-
 szág a Kárpát-medence egésze volt, amelyet egy főha-
 talom alatt, először a világtörténelemben, a hunok
 egyesítettek, majd őket követték az avarok és a magya-
 rok. S ezt a 330 000 km²-es zárt és egységes térséget
 őseink 1920-ig megőrizték, megóvták, sőt a 19. század
 végéig tömegesen soha el nem hagyták.

ugyanakkor tiszta európai embertani fajtájú népessége
 Európának. Másodjára abban, hogy a magyar állam hét
 évszázadon (9–16. század) át Európa meghatározó ha-
 tallmi tényezője volt, amely státuszát 1526 után elvesz-
 tette. Harmadjára abban, hogy a ősi országunkat tuda-
 tosan és előre eltervezett módon feldarabolták s ezáltal
 a magyar nemzet érzelmi és biológiai közösségét erő-
 szakosan megszüntették.

Azt szeretnénk, ha a gyermekeink otthon vagy a történelem órák utáni szünetekben mernének kérdezni és a Szülők vagy a Tanárok éreznék magukban kellő bátorságot és elszántságot arra, hogy legjobb tudásuk szerint hitelesen és egyértelműen válaszoljanak a legkényesebb kérdésekre is.

Ehhez kíván segítséget nyújtani ez a tankönyv, amelynek szerzői Isten-hívők, így nem kívánnak olyan színben feltűnni, mintha minden kérdésre tudnák a választ s még kevésbé olyan színben tetszelegni, mintha a világon minden, anyagi okokkal megmagyarázható volna. Mi nagyon jól tudjuk, hogy a hit is történelmi tényként kezelendő s a mítosz is hiteles része a történelemnek.

Valljuk és hirdetjük, hogy a Múlt embere nem bárdolatlan, bugyuta, kezdetleges (primitív) lény volt. Ellenkezőleg.

Sokunkban régóta élt az a vágy, hogy új magyar történelmi tankönyvek kerülhessenek a gyermekeink kezébe, kezdve az ötödik osztállyal, s eljutva egészen

az érettségiző fiataljainkig, sőt azon is túl. Valljuk és hisszük, hogy a magyar jövő ezen áll vagy bukik.

Az egyetemi tankönyv gyanánt használható Ős-történetünk régészeti forrásai I–II. és III. kötete már készen van, az általános iskolák 6–7. és 8. osztályosai, valamint a gimnáziumok négy osztálya számára írt tankönyvek 2005/07-ben a könyvesboltokba kerülnek. Ez az első, kisiskolásoknak készült könyvünk egyúttal próba-kötet is. Várjuk a szülői és a tanári észrevételeket.

Kiadónk és fő támogatónk, a László Gyula Történelmi és Kulturális Egyesület, összesen 16 tankönyv kiadását vállalta: négy általános iskolait, négy gimnáziumit és nyolc egyetemit. Minél többen nyúlnak e tankönyvek után, annál bizonyosabb, hogy erőfeszítéseink megfelelő eredményeket hoznak.

Budapest, 2004. július 1-jén

A szerkesztő

KEDVES GYEREKEK!

A mikor történelem órára készültök, a táskába, a hátizsákba nem ezt a könyvet kell elsőként berakni, mert hiszen a tanár néni vagy a tanár bácsi más könyvből tanít benneteket. De azért ebbe a könyvbe is olvassatok bele, nézegessétek meg a képeit, kövessétek a benne leírt eseményeket. Hamarosan észre fogjátok venni, hogy ez a történelemkönyv más, mint az előírt iskolai tankönyvek. Egyrészt kiegészíti azokat, másrészt sokminden olyanról is mesél, amelyekről a többi könyvben szó sem esik.

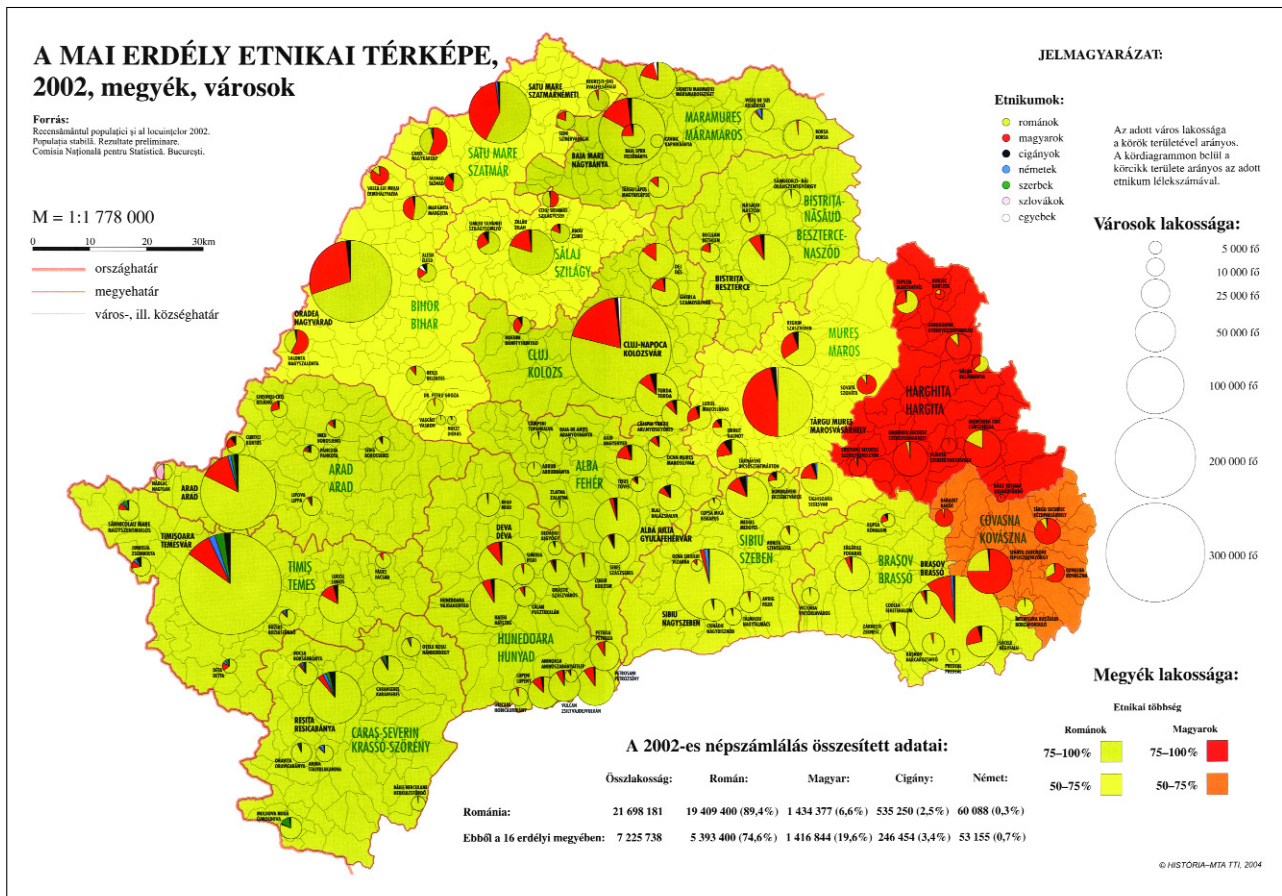
Bizonyára találkozotok már olyan gyerekekkel, akik nem magyarul beszélnek s akiket bizony nem értetek meg. Ha német vagy angol órákra járatnak benneteket a szüleitek, csakhamar észreveszitek, mennyire más nyelvek ezek.

A magyar nyelv lényegében egyedül álló nyelv a világon! Egyedülálló azért, mert igazi közeli rokona nincs. Vannak ugyan olyan rokon-nyelvek, amelyek nyelvtani szerkezetükben és csekély számú szavaikban némi rokonságot mutatnak a magyarral (például a finn, az észt, a lapp, a lív, a mordvin, a cseremiszi, a komi, a mari, a manysi, a hanti), ám ezek a hasonlóságok nem túl mélyek, így nem lehetnek döntő jelentőségűek a mi nyelvünkre nézve.

Tudnotok kell azt is, hogy régen a magyar nép, amelynek ti is tagjai vagytok, erős és nagy nép volt, amely nép betöltötte az egész Kárpát-medencét, tehát nemcsak akkora volt Magyarország, mint most.

Nézzetek a térképre s látjátok, hány magyar ember él ma a Kárpát-medencében és hány az egész

világon szétszórva. Ma már kis lélekszámú nép vagyunk s egyre fogyunk. De ha meg akarunk maradni, két dolgról soha nem szabad lemondanunk: a magyar anyanyelvünkről és az ősi múltunkról.

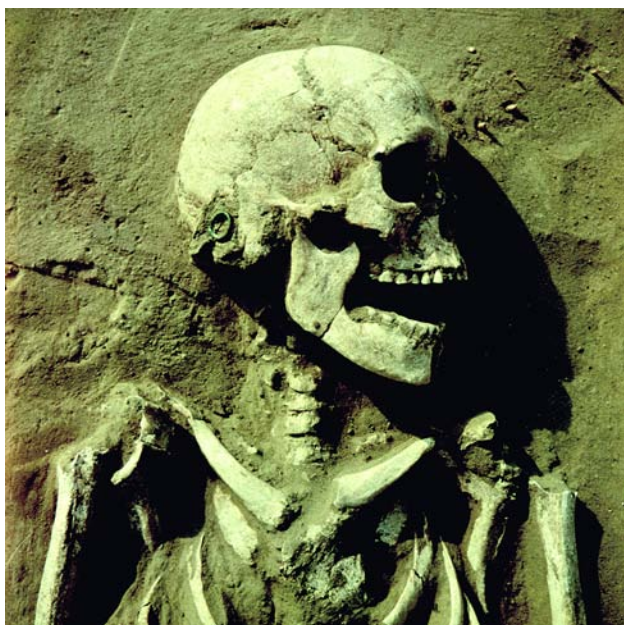
Tanulnunk kell persze idegen nyelveket, értenünk kell a korszerű gépekhez, ismernünk kell a természettudományok számtalan csodálatos eredményét, de ami a miénk, és csakis a miénk, arról soha és semmilyen áron nem szabad lemondanunk! Ezt soha el ne feledjétek!

Egyetlen nép sem születik a semmiből, mind-egyikünknek van sok-sok felmenője. Gondoljatok a nagyszülőkre, a dédszülőkre, azok szüleire s így tovább, sok-sok száz és sok ezer évre visszafelé, s hamar

Avar ősrünk az alföldi Székutásról

Egy magyar közember sírja a 10. század végéről az Ipoly folyó mellett. „*Porból lettél, porrá válsz!*” Őseink csontjai borítják a Hazát. (A nyíl az északi irányt mutatja, az arab szám a feltárt sír sorszáma.)

rájöttök arra, hogy az élő családhoz, szüleitekhez, rokonaitokhoz a már meghaltak nagy családjai is szervesen hozzátartoznak. Ők már a temetőekben nyugszanak, a sírjaikat részben ismerjük és ápoljuk a mai temetőekben, nagyjából azonban nem ismerjük a régi temetőket, ám az ősök sírjai mégis gyakran előkerülnek a földből.

Ahol az őseink sírjai domborulnak, ott van a haza. A csontvázak nem beszélnek, de az egykor éltek közül sokan bizonyosan magyarul beszéltek, akár a Kárpát-medencében éltek, akár innen messze keletre. Mert igen nagy a mi Földünk s azon belül is igen nagy az Európát és Ázsiát magában foglaló földrész. S Európán kívül van még a csodálatos Afrika, a gazdag Észak- és Dél-Amerika, a messzi Ausztrália, a

jéghideg Grönland. Ezek mind fontos térségei az emberiségnek, de számunkra, magyarok számára kevésbé jelentősek.

S persze igen-igen régóta van élet a Földön. Talán elképzelni sem tudjátok, mennyi az ezer év, még kevésbé, hogy mennyi egy millió év.

Induljunk hát el a messzi múltba, kíséreljük meg kifürkészni a múlt titkait. De mi nem mondjuk néktek, hogy „játsszunk történelmet”, mert a legszentebb kincsünk a történelmünk. Ezzel sem gyermeknek, sem felnőttnek nem szabad játszania. Vegyétek hát komolyan a letűnt idők emlékeit, a tárgyi és az írásos forrásokat, az ősi hagyományainkat és a nagyon régi eredetű, gyönyörű nyelvünket.

A TÖRTÉNELEM VELEM KEZDŐDIK!

A Somogy megyei Marcaliban születtem s sok évtizeddel ezelőtt ott is jártam általános (elemi) iskolába. Az iskolában történelem órán hallottam a tanító úrtól, hogy a határban fekvő Csetedomb réges-régen földvár volt és a török időkben menedéket adott a lakosságnak. Úgy beszéltek, úgy tudták, hogy ezt a földvárat alagút kötötte össze a nagykanizsai kővárral.

A marcaliak az alagúton keresztül kaptak utánpótlást, és ez a földalatti folyosó olyan széles volt, hogy ökrös szekérrel meg lehetett fordulni benne. Egyik pajtásom azzal dicsekedett, hogy az ő egyik őse volt a vár kapitánya!

Akkor azt kérdeztem magamtól: hát az én őseim kik voltak? Milyen szerepet szánt s adott nekik az Isten? S faggattam efelől apámat ráérős időben napestig. Bizonyára benned is felmerül ugyanez a kérdés: vajon a te ősed ki volt és a Kárpát-haza mely táján hajtott végre nevezetesebb cselekedetet?

Vasárnaponként néhány utcabeli barátommal ásóval, kapával felszerelve kimentünk a Csetedombra régészkedni, de bizony semmit sem találtunk. A remélt kincs nem adta magát...

Akkor még úgy ismerkedhettünk meg a történelemmel, hogy annak minden izgalmas emléke ott lapul a szomszédban, ott lelhető fel a kertek alatt, sőt a mi kertünk tövében. S bizonyára a mi ősrünk is részese a szentséges múlt időnek. S ha ez így van, akkor mi itt és most magunk is a Történelem vagyunk!

Ebbéli hitünkben megerősített az is, hogy akkoriban a földrajzórán legelőször az utcánkat kellett lerajzolnunk, majd a házunkat, ahol laktunk, azután a köz-

séget, a járást, a megyét, az egész Dunántúlt s végül persze a teljes Kárpát-hazát.

Azt a Kárpát-hazát, amelyet galádul elvettek tőlünk 1920. június 4-én, Trianon gyalázatos napján, amely döntést tanítónk nem tartott véglegesnek. Ő úgy tanította, hogy a magyar hazát a Kárpátok és az Alpok ölelik körül s délen a Száva folyó zárja le.

Eképpen tágultunk bele fokozatosan a nagyvilágba, eképpen kezdett érdekelni bennünket: kik voltak a törökök és miért támadtak meg bennünket annak idején? S azt is persze, hogy a Kárpátok bércein túl milyen és mekkora a világ?

Eképpen vált élővé számunkra a messzi múlt és a messzi táj minden eseménye. A csatákat, a nagyságok neveit, az évszámokat volt mihez viszonyítani. S szívesen játszottunk Hannibált, aki seregével átkelt az Alpokon, hogy megleckéztesse a büszke Rómát, s szívesen játszottuk el Atilla nagykirályt, a mi királyunkat, aki Istentől kapta világverő kardját. S játszottuk nagy kedvvel Laczkfy Andrást, akinek nagy győzelmét a tatárok felett krónikáink megörökítették. A csatában ugyanis őt és seregének székely és magyar katonáit maga Szent László király segítette meg, a táltoskirály, aki a csata idejében már több, mint két évszázada nem élt. Csoda történt. A csata idejére a nagyváradi templomból eltűnt Szent László király híres fej-ereklyetarója s csak a győzelem után lelték meg izzadtan, csatakosan. Az egyik tatár fogoly a csodát úgy mesélte el, hogy a székely és magyar sereg előtt egy hatalmas teremű vitéz járt, magas lovon, a fején arany korona volt, a kezében hatalmas harci szekerce. Védhetetlen csapásaival tizedelte a tatárokat. A lovas vitéz feje

fölött pedig egy gyönyörűséges, fényes koronájú asszony lebegett: Szűz Mária, a magyarok Boldogasszonya. A sereg élére és feje fölé László királyt és a Szűzanyát a székelyek és a magyarok hite adta, rajzolta. Mert régen a csatákban a fegyverek és a hit együtt jelentette az erőt s a hit volt a fontosabb, a hatalmasabb.

Szent László király fej-ereklyetartója (hermája)

Mivel a mondákat és a legendákat, a csodás történeteket, a krónikás elbeszéléseket mindig hallhattuk otthon is és az iskolában is, megkérdezhettük a bennünket nevelő felnőttektől és önmagunktól, hogy meddig tart az ember ereje, hatalma, kitől való ez a hatalom, ki az, mi az, aki a sorsunkat irányítja?

Így jutottunk el a Hazához, az Istenhez, aki nemcsak Szent László képében mutatta meg az erejét, az arcát, hanem jelenvaló az édesapa arcán is, sőt az én arcom s erőm is Tőle származik.

Kérdezted-e már valaha, hogy meddig tart a te erőd, meddig a családodé, a nemzetedé, meddig a hősöké? Kérdezted-e, kitől való, ami fölöttünk létezik s aki az arcunk és életünk csodáinak ajándékozója?

- *Mit őrzött meg a marcali nép emlékezete a Csete-dombról?*
- *Hogyan segített Szent László királyunk a magyar vitézeknek?*
- *Kérdezd meg szüleidet, kik voltak a te őseid?*
- *Nézd meg a 7. oldalon a Kárpát-medence domborzati térképét!*

A FÖLD BENÉPESÜLÉSE

Földünkön mindig volt élet, de nem mindig élt rajta ember. Sok millió évvel ezelőtt, amikor különleges és furcsa állatok (őshüllők, dinoszauruszok) népesítették be tengereket és a szárazföldeket, embereknek nevezhető lények még nem lakták a földrészeket. Mai ismereteink szerint 2,5-3 millió évvel ezelőtt jelent meg a Homo erectus (a felegyenesedett ember), majd sokkal utána a Homo habilis (az ügyes ember), de nagy kérdés, hogy a legrégebbi Australopithecusok-at embereknek lehet-e nevezni?

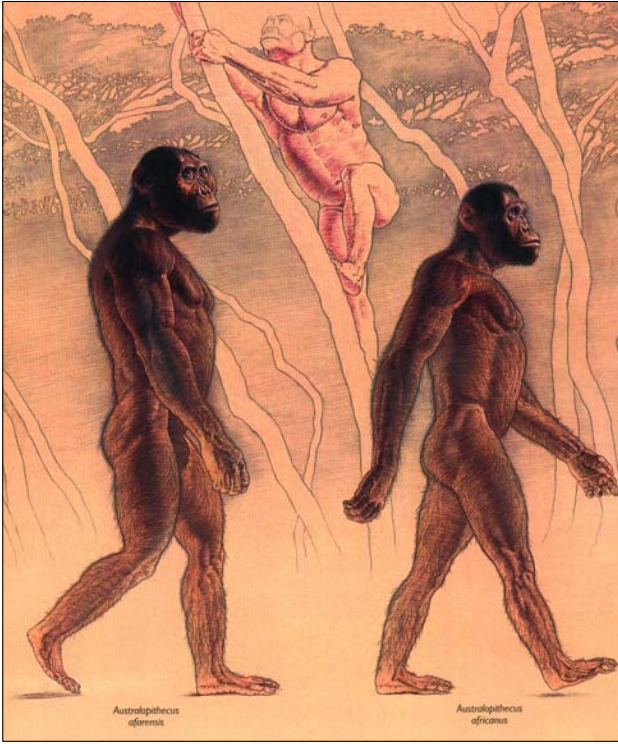
Őshüllők

Ősállatok

Teremtéstannak nevezik sokan az embereknek azt a nagyon ősi hitét, hogy az igazi Embert csakis Isten teremthette meg, míg a származástan vallói azon fáradoznak, hogy bizonyítsák az embernek az állatvilágból való fokozatos kifejlődését. Ma már világosan látjuk, hogy a mai embernek (Homo sapiens sapiens) még a viszonylag fejlett neandervölgyi fajta sem volt elődje, akik közel félmillió évvel ezelőtt népesítették be Európa nagy részét. Elég rápillantani az emberszabású majom és az ember agykoponyájára s látjuk az

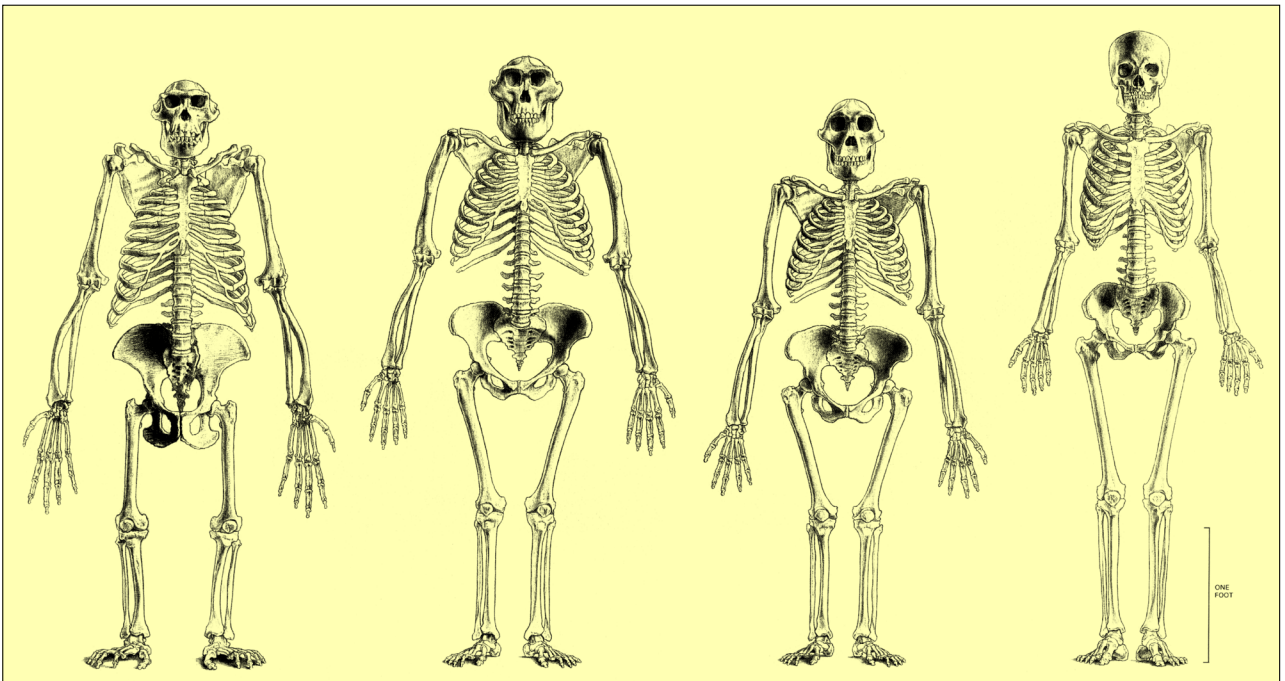

Az Australopithecusok embereknek nevezhetők-e?

A Homo erectus koponyája

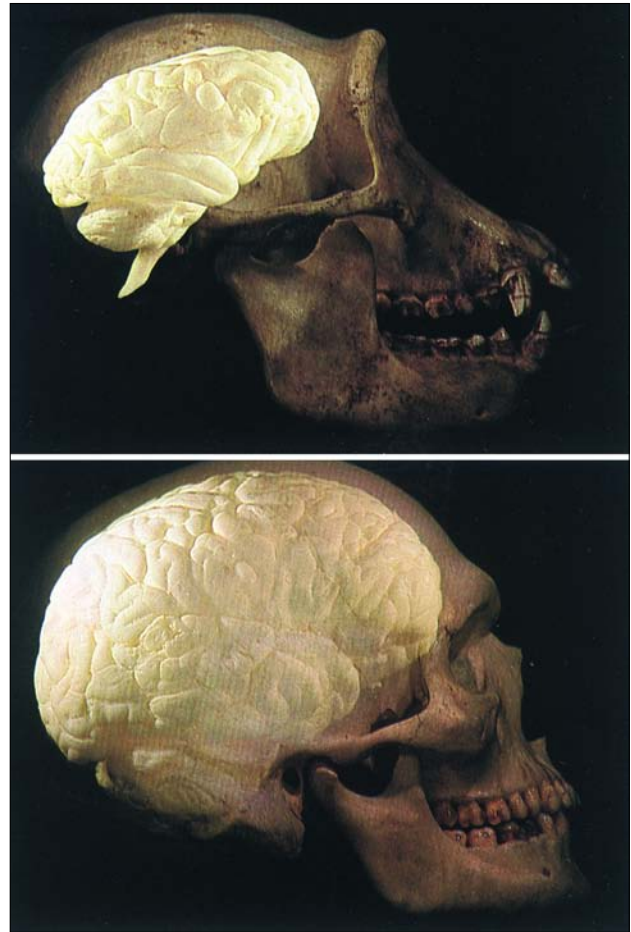

A csimpánz, az Australopithecus 1. és 2., valamint a mai ember csontváza

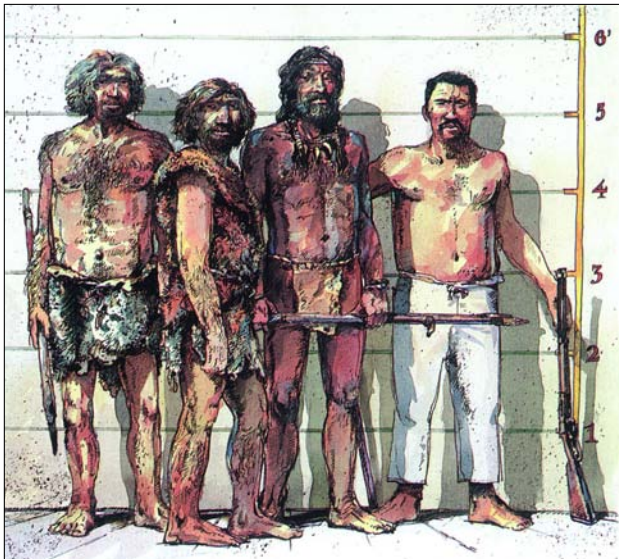

A Homo erectus már ember, az Australopithecus aligha. Jobbról a mai ember csontváz-felépítése.

A gorilla agyveleje és az ember agyveleje lényegesen különbözik egymástól

A neandervölgyi ember, a Homo sapiens, valamint a mai ember

alapvető különbséget. Ember majomtól nem származhatott!

A mai ember közvetlen elődje, a neandervölgyiekhez hasonlóan Afrikából terjedt szét a lakható világ minden részében, százezer évvel ezelőtt kezdve meg vándorlásait. Ma már azt is tudjuk, hogy először Észak-Afrikában telepedett meg, majd a későbbi Mezopotámián keresztül jutott el Közép-Ázsia térségébe s innen vonult nyugat felé Európába és kelet-délkelet felé Belső-Ázsiába és Kínába. Európa benépesítése 50–35 ezer esztendővel ezelőtt zajlott le.

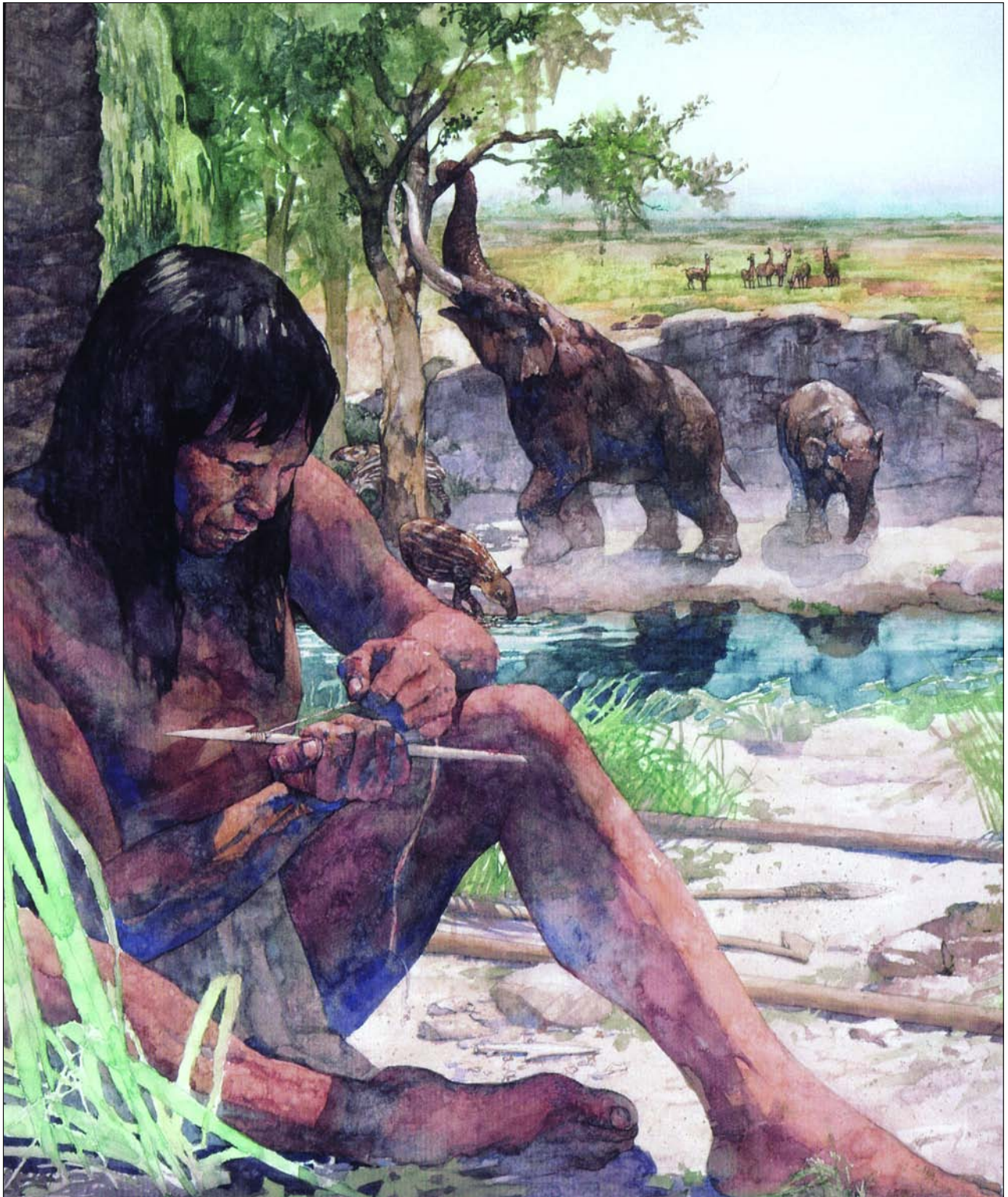

A neandervölgyi emberek bölényre vadásznak

Emberősünk kezdettől végtelenül sokat küzdött az elemi erőkkal, létének minden percében dolgoznia kellett a fennmaradásáért. Állatokra vadászott, lakóhelyet épített magának, „feltalálta” a tüzet, fegyvereket

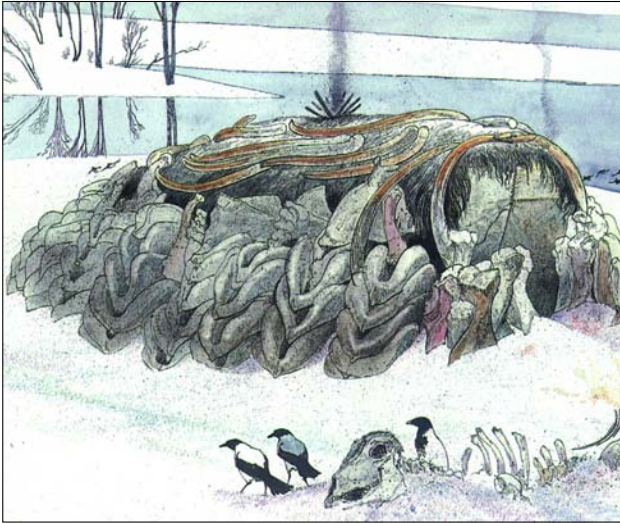
és munkaeszközöket gyártott, bányászott követ, festéket, de nem volt kezdetben sem félállatian primitív, mert alkotott, mert gondolkodott, mert beszélt, sőt írt is írásjelekkel, azaz betűkkel és számolt is számokkal.

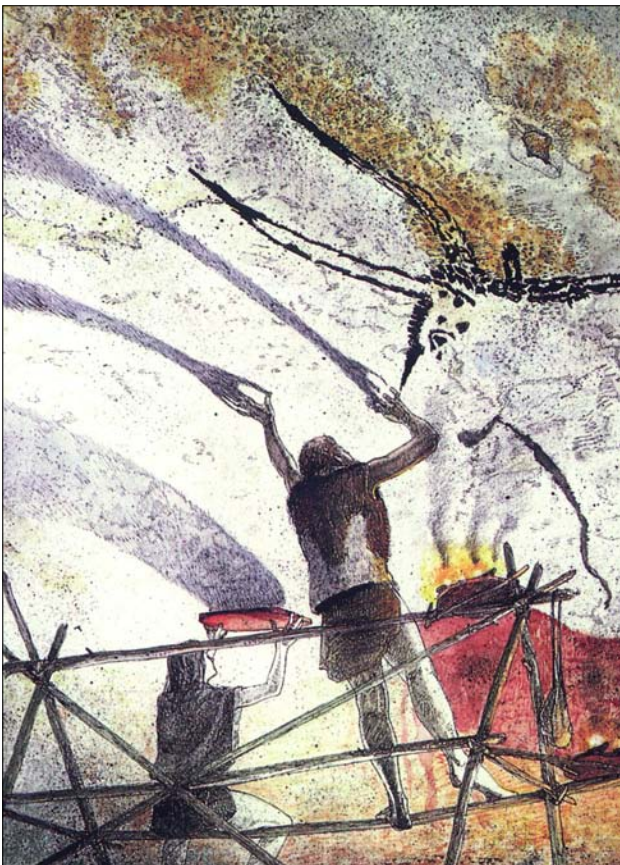

Az őskor embere nyílvezzőt készít magának

15 ezer évvel ezelőtt mamutagarakból is lehetett házat építeni, ha más építőanyag nem állt rendelkezésre

Az őskőkor embere barlangi festményt alkot

Csodaszépen megmunkált obszidián dárdahegyek

Megdöbbenő a hasonlóság az ős-írásjelek és a magyar rovásbetűs abc között! A tudósoknak nincsen semmiféle bizonyítékuk arra, hogy ugatás-szerű rikoltozások előzték volna meg az emberi beszédet. Ez nem lehetséges. Az őskőkorban élt embereknek is volt lakóhelyük, közösségeikben kialakult az összetartozástudat.

A spanyolországi, a franciaországi, afrikai vagy az oroszországi (uráli) barlangokban létrehozott alkotások csodálatos, magasrendű művészetnek nevezhetők, hasonlóképpen az őskőkori szobrokhoz. De ős-

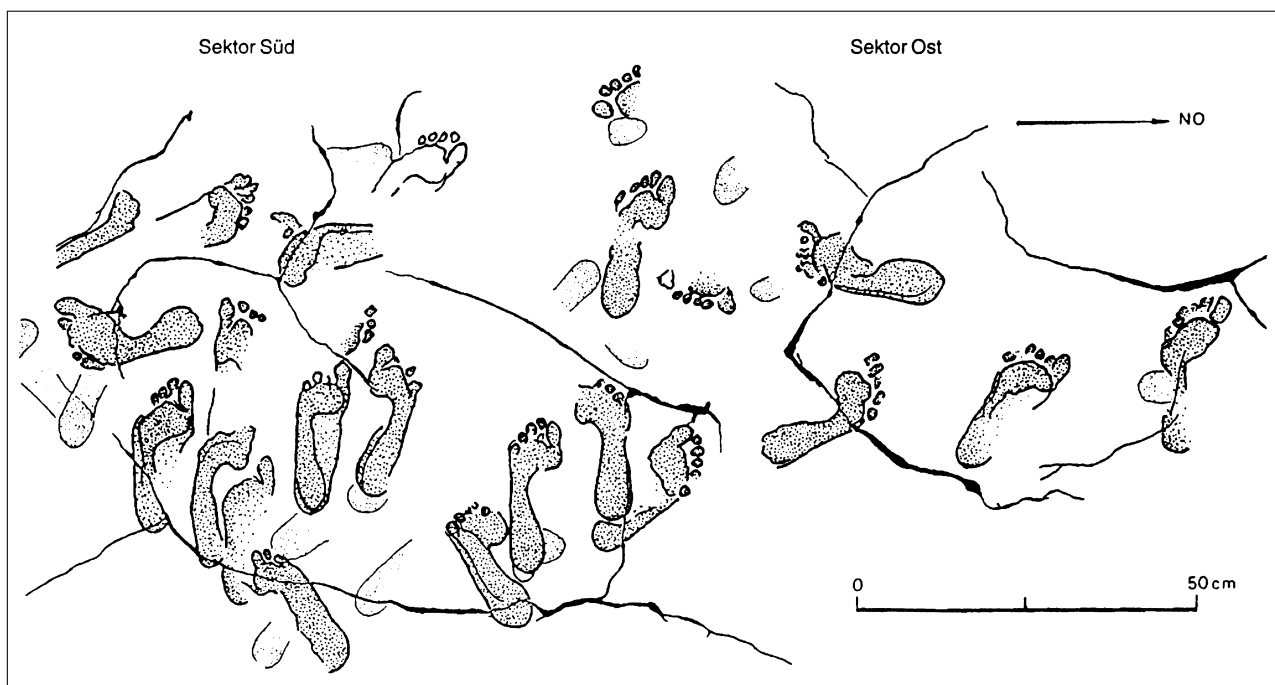

eleink nemcsak rajzoltak, festettek, mintáztak, írtak, hanem táncoltak és zenéltek is. Megmaradtak a táncosok lábnyomai, valamint csont furulyák is az őskőkorból. Hittek a felsőbb, isteni lények meghatározó erejében, s ezért nekik áldozatokat mutattak be. A halottakat eltemették, mégpedig olyan testtartásban, amint aludni szoktunk: felhúzott térdekkel, oldalukra fektetve. Ez nem babonás butaság, hiszen ma is azt mondjuk: az elhúnyt örök álmát alussza. S Jézus is így szólt Lázárhoz: nem halt meg, csak alszik. A halott mellé nem azért tettek mellékleteket, mert buták voltak, hanem azért, mert a túlvilágot is valóságnak képelték. Hittek abban, amint a

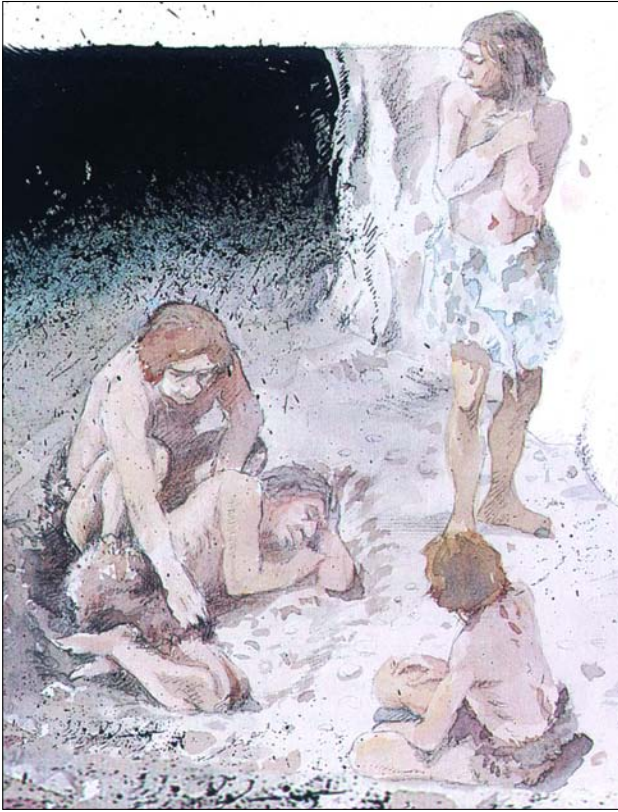
25 ezer éves csontfurulya

Emberábrázolás a franciaországi Mas-d' Azili-i lelőhelyről

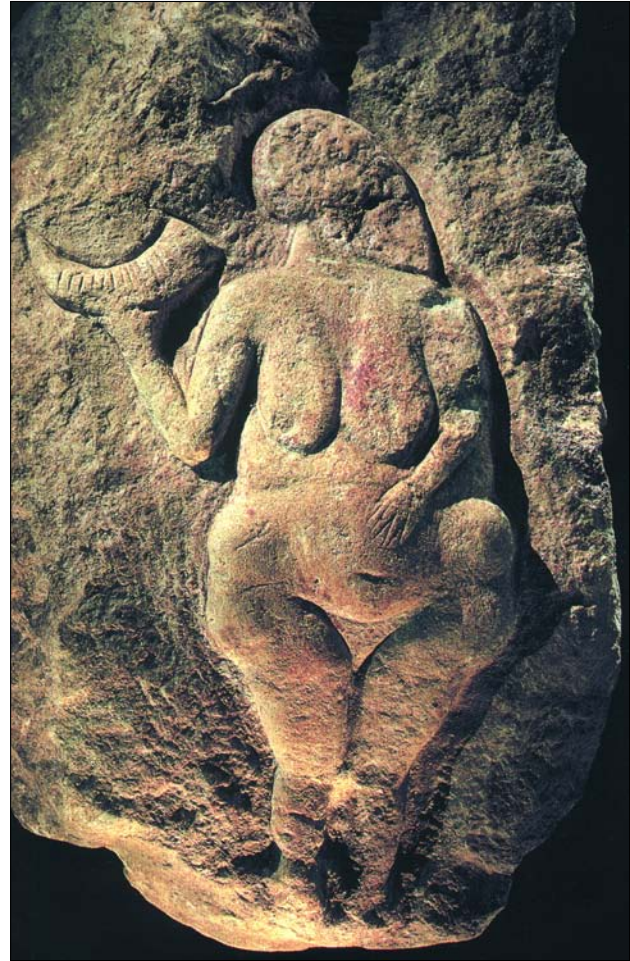

A táncoló emberek lábnyomai a franciaországi niaux-i barlangban

A halottakat álom-pózban temették el.
Újkőkori sír Szeghalomról

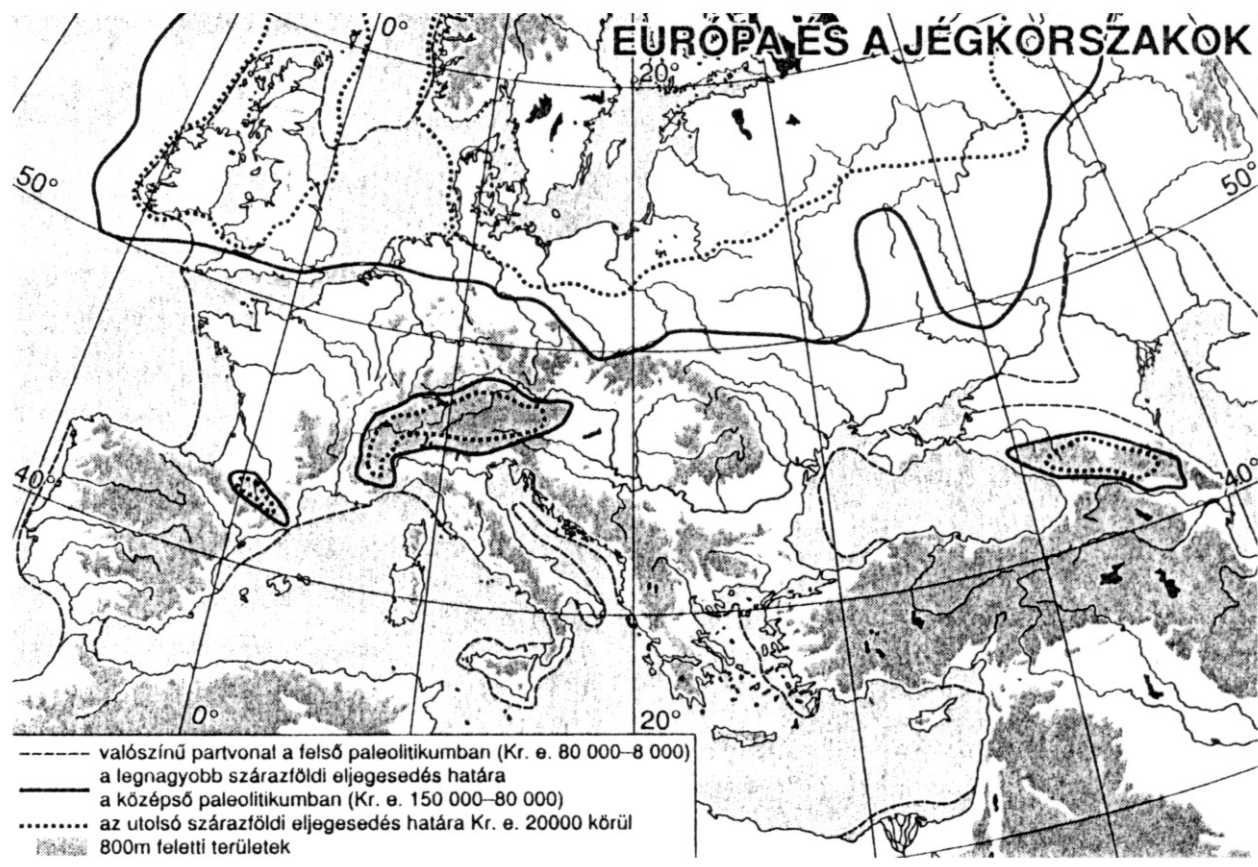

A 42 cm kőszobor a franciaországi Laussel-ben került elő.
Csaknem húszezer éves ez a termékeny anyát
ábrázoló szobor

keresztények és sok más világvallás hívei ma is hisznek benne, hogy a test halálával a lélek nem pusztul el. Egyszer majd újra találkozhatunk a halottainkkal, meghalt szeretteinkkel a feltámadás után.

Százezer évek alatt persze sokat változott Földünk éghajlata s ennek következtében növény és állatvilága. Az őshüllők és ősmamutok kihaltak, a zord hidegre fordult időjárás meghozta a jégkorszakokat, amelynek a végére (s ez nem is olyan nagyon régen

A PLEISZTOCÉN TAGOLÁSA MEGKÖZELÍTŐ IDŐADATOKKAL

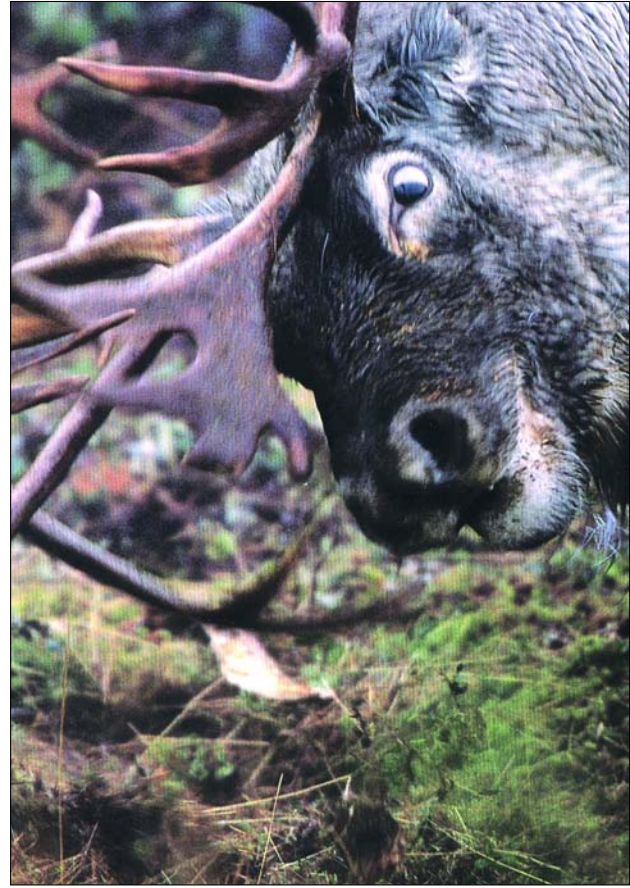

A rénszarvastenyésztő szibériai nyenyeczek települése

A rénszarvasok nagyon sok hasznot hoztak az őskőkor embereinek a húsup, a bőrük, az agancsup és az igavonó erejük révén

A DNS-vizsgálatok lehetővé teszik a tízezer évvel ezelőtt élt emberek rokonsági fokának megállapítását

Régen nagyszámú bölény élt Euráziában is

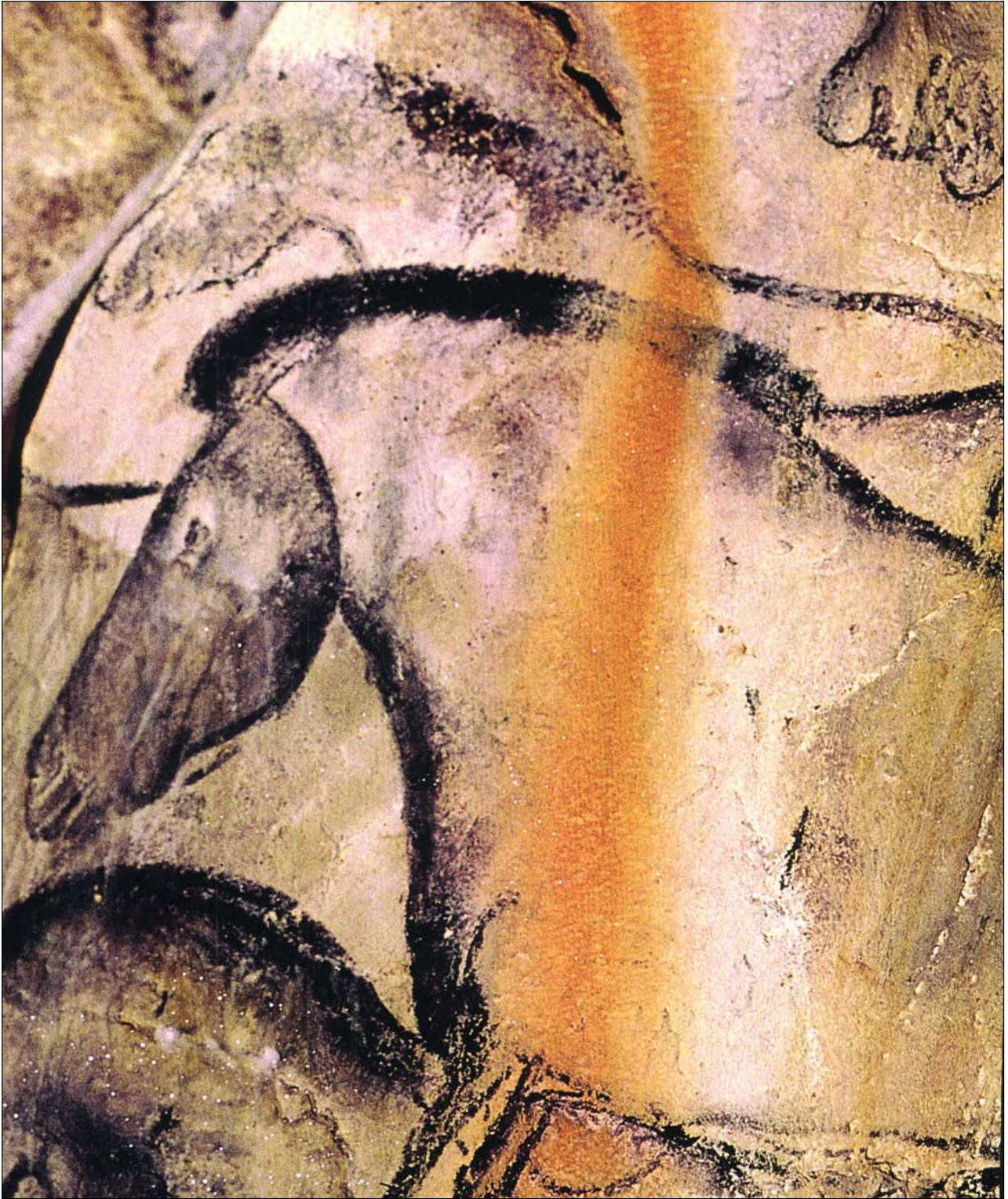
volt, „csak” 8 300 évvel ezelőtt!) olyan lett Földünk éghajlata, mint a mostani. A vastag jégtakaró igen lassan, évente száz méternyit olvadva, húzódott észak felé. A csodálatos Kárpátok bércei ellenálltak a jég támadásának is, ezért a Kárpát-medencét soha nem borította jégpáncél, de azért tízezer évvel ezelőtt itt is nagyon hideg volt. Úgy élhettek akkoriban a Duna-Tisza vidékén az emberek, mint korunkban a szibériai tundrán tanyázó nyenyecék. Legújabbban a tudósok a génvizsgálatok révén (DNS vagy DNA) kimutatták, hogy 35–40 ezer évvel ezelőtt magyar fajta-jellegű emberek is lakták mai hazánk földjét.

A rénszarvasok nyomában az akkori vadász népesség egy része északkelet felé vonult s talán ekkor (8–9 ezer évvel ezelőtt) váltottak nyelvet a finnek és észtek ősei, akik nem a mi gén-jellemzőinket bírják, tehát valójában nem rokonaink, de átvették ősnyelvünk szerkezetét és jónéhány alapszavát.

Az őskőkor teljes félreértése és félremagyarázása a kétlábra állt majom-ember átváltozásának hamis meséje. A barlangi művészet kora, a tárgyilagos és megbízható rádiókarbon korhatározás szerint, a 33 ezer évtől 12 ezer évig terjedő időszak volt, tehát az Euráziát benépesítő emberek a kezdetektől műveltek és öntevékenyek voltak.

- *Melyik földrész az emberiség bölcsője, ahonnan benépesítették a Földet elődeink?*
- *Mivel foglalkoztak emberőseink?*
- *Igaz-e, hogy a mai ember őse a neandervölgyi őseember volt?*
Indokold válaszodat!
- *Hogyan befolyásolták az éghajlat változásai a földi életet?*
- *Vizsgáld meg a barlangrajzokat a tankönyv képein, és mesélj róluk!*

AZ ŐSKÉPEK

Szinte minden nép mondavilágában szerepel az emberiségnek az az időben meghatározhatatlan korszaka, amikor még teljes összhangban éltek az emberek az őket körülölelő és eltartó környezettel. Ezt a korszakot az ókori bölcsek aranykornak, a Biblia Paradicsom-kertnek nevezi, amikor a teremtett létezők békésen együtt éltek. Az ember (Ádám és Éva), akit a Teremtő szabad akarattal ruházott fel, rossz döntést hozott, Istennek képzelte magát és evett a tudás fájának tiltott gyümölcséből, ezért kiűzetett az ősbiztonságból, kiűzetett a gondtalanság boldog birodalmából. Ezért azután a bizonytalanság és a félelem érzete fogta el.

Ám a világmindenség örökös ura, akit népünk Jóistennek nevez, megkegyelmezett tékozló teremtményének s formákat ajándékozott neki. S ajándékoz azóta is folyamatosan! Az emberek lelkébe olyan képeket fészkeltetett, amelyek önmagukban hordozzák a jelentésüket, sőt e képek használatának módját is oda ajándékozta az embereknek. Ezek a képek alkalmasak arra, hogy segítségükkel az ember időlegesen „visszakerül-

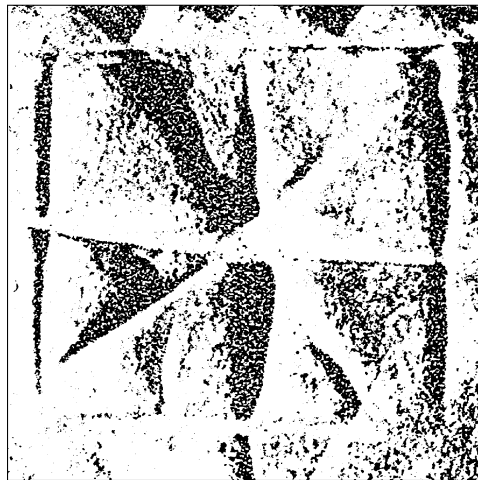
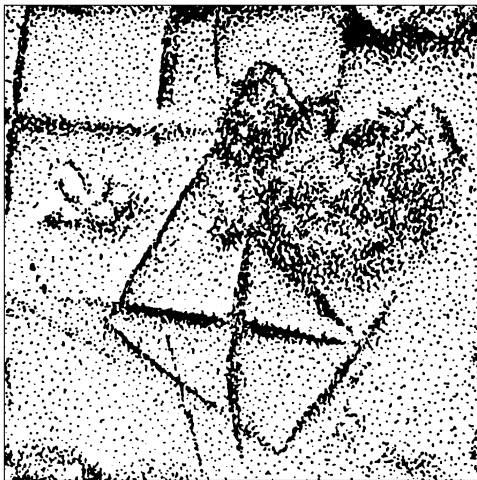
jön” az elveszett Paradicsomba, Isten tenyerére, ott rendeződjék, tehát biztonságot és boldogságot kapjon.

Ezeket a formákat ősképeknek nevezzük.

Ezek az ősképek, tértől és időtől függetlenül, minden, ember okozta változástól elkülönülve, az őskortól napjainkig jelen vannak az emberek tudatában, mert a világ minden táján, a társadalmi környezettől függetlenül, minden gyermekkel vele születnek.

Kőkori sziklarajz, amelyen a létra képe is látható

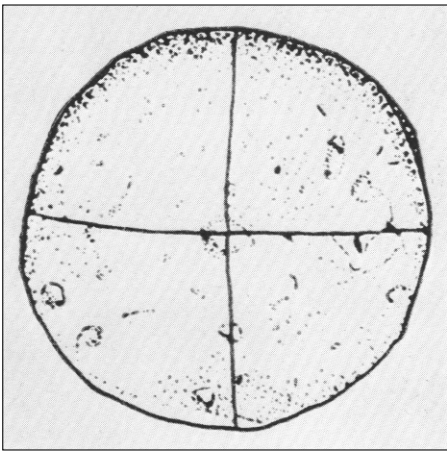

Kőkori sziklarajzok

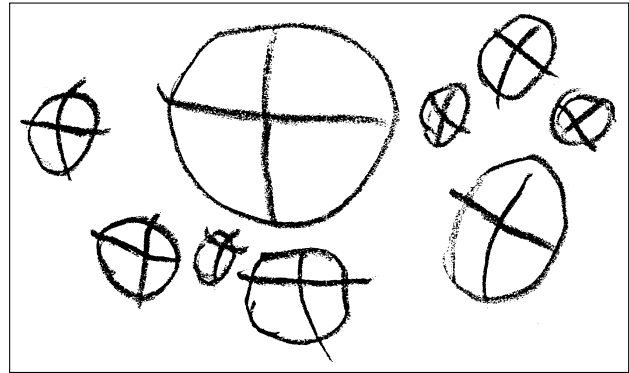
Helyreállított kőkori égtáj- és évszakjelző. A tájékozódás egyik ősképi alapeszköze. Az árnyék „olvassa le” vagy rajzolja ki a kőbe vésett négyzetek osztásrendjét

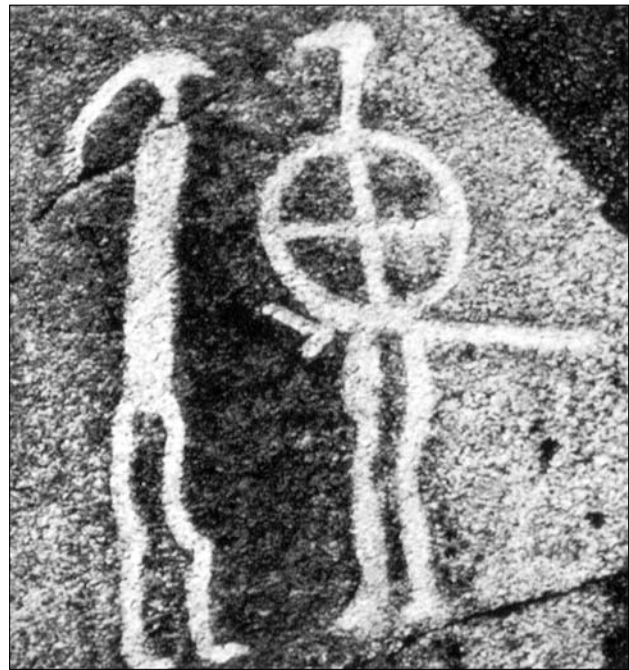
Bekarcolt kavics Tatáról

Ilyen forma például az átlóval vagy álló keresztel osztott négyzet s a két kereszt összevonásából keletkező, négyzetbe zárt csillag. Noha a földi környezetünk teremtő hatalma, a Nap adja a téridő csillagrendjét, a képeket előbb ismerjük meg, mint a létrehozót. Hiszen e négyzetrend középpontjába helyezett árnyékvető bot az évszaknak, illetve a napszaknak megfelelően a csillagosztás valamely vonalszakaszát írja le, jelöli ki.

A legelső őskép, feltehetően, a körkereszt lehetett, hiszen az öntudatlanul rajzoló kisgyermek is ezt formálja ki először. A körkereszt a „nagy titok”. A körnek ugyanis formáisan nincs köze a kereszthez, mégis

Egy öt éves kislány rajza

Bronzkori sziklarajz, amelyen a közösség papja a csatába induló harcost lelkileg felkészíti. Az emberalak madárfeje a szellemiség, a testközép a lelkiség, az öv alatti rész a testiség jelölője. A pap madárfeje balról meghosszabbított; kintről, főnről kapja a rendező tudást

a görbe és az egyenes, a szögletes és a gömbölyded együtt jelennek meg. Ez csakis úgy lehetséges, hogy a körkereszt, a többi ősképpel együtt, a tudattalan birodalmában, a lélekben fészkel. Már az őskor embere is a rend és a rendeződés alapvető és legvarázslatosabb eszközét látta benne, amelynek segítségével az egyik ember már megküzdehet a másikkal, „helyre teheti” azt.

Eleink régen, (de sokan ma is) mielőtt megszegették a kerek alakú kenyeret, amelyet életnek neveztek, a késsel keresztet rajzoltak az aljára, hogy a kenyér ne csak a testet táplálja, de a léleknek is jól essék.

A rozsmaring, néhány emberöltővel ezelőtt minden virágoskertnek ékessége volt, örökzöld jellege és fűszeres illata miatt. Az illat rendez, a búz szórttá, beteggé tesz. Így tartották a régiek.

Egy ötesztendő kisleány így látja az óvónénit és a társait. A középső körkereszt az óvónéni, a rábízott gyermekek rendben köréje rendeződnek.

De ugyanezt a rendező elvet megfigyelhetjük a magyarok Szent Koronáján is, amelynek alakja fölülnézetben egy körkereszt. Ennek a közepében trónol a Teremtő Isten. Régen a magyar királyt nemcsak a templomban koronázta meg az esztergomi érsek, hanem a díszes cere-

Körkeresztet virágzó rozsmaringtő Jászberényből

mónia után a koronázási palástba öltözött király, fején a Szent Koronával, fellovagolt a királydombra s ott Atilla kardjával a világ négy égtája felé suhintott. Ez

volt a „napvágás”. A királydomb volt ugyanis a haza kicsiben, mivel a koronázásra érkezők hordták össze a földjét az ország a csodatévő helyeiről. A kardvágások közben a domb körül állók háromszor Jézust kiáltottak. Ekkor az Ég és a Föld köldöke egygyé lett. A magyar király e körkereszt szertartásban rendeződött, vált alkalmassá az Isten és a Haza szolgálatára.

Az ókori birodalmakban az ősképek zömét elherdálták s kitalált képekkel cserélték fel őket. Az igazi rendet Isten fia, Jézus állította vissza, aki földi életével nyilvánvalóvá tette mindörökre az ő rendelését.

Jézus a tökéletes és teljes őskép, a maradéktalan monda és szokás, az „út, az igazság és az élet”, a testé lett kegyelem.

Keress te is ősképeket! Sokszor fogsz találkozni velük művészi alkotásokban, népművészeti tárgyakon, különböző szertartásokban, mint például a Márk napi (április 25.) határ-szenteléskor, amikor a pap a megújult kerek határt kereszt alakban szenteli meg.

- *Hogyan koronázták meg a magyar királyokat a Szent Koronával?*
- *Milyen ősi hagyományokat ismersz?*
- *Meséld el, ma miért nem él az ember a Paradicsom-kertben?*
- *Tudod-e, hogy azért írjuk a Szent Korona mindkét szavát nagybetűvel, mert személynek tekintjük, s így személynévként írjuk.*

A magyar Szent Korona fölülézete: a körkereszt szerkezete

HOGYAN BESZÉLTÜNK?

Mi a nyelv?

A gondolatok és az emlékek emberek közötti, tehát közösségi hasznosulásának eszköze a nyelv, az emberi beszéd. A nyelv léte az emberi létezés alapvető feltétele. A beszéd külsőre pusztán fizikai valóságnak tűnik, hangok folyamának. Meg kell azonban különböztetni minden más hangtól, hiszen beszédről csupán ott lehet szó, ahol a hang pusztán jelértékén felül is jelentést hordoz. Mondhatnánk, a madár csicsereg, a szekérkerék nyikorog, a szél zörgeti az ablakot, az ember pedig beszél. Ám az ember beszéde mindezen jelenségeket leírhatja, azok valóságos megidézése nélkül.

Beszélni nem is lehet csak úgy általában, beszélni csak valamilyen nyelven lehet. Ahhoz pedig, hogy a beszéd tartalmát a másik fél is megértse, a beszélgetőknek azonos nyelvet kell ismerniük. Joggal merül föl a kérdés, mi is a nyelv: nos **a nyelv egyezményes jelek rendszere mely a közösség tagjai által ismert és elfogadott szabályok szerint alakul**. A nyelv nem fogható fel beszéd nélkül, ugyanis a beszéden kívül soha, sehol nem is jelenik meg. Az írás, mint arról később tanulni fogunk a beszéd egyik változata, amely szintén a beszéd kategóriájába tartozik.

- *Határozd meg a nyelv fogalmát!*

Özönvíz és nyelvzavar

A különböző népek ősmundái és a Biblia is úgy tartja, hogy egykor az emberek az egész világon közös nyelven beszéltek. Ám amint az emberek gyarapodtak és

sokasodtak, mind gonoszabbá és gonoszabbá lettek. Isten ekkor elhatározta, hogy özönvízzel pusztítja el a világot. A Szentírás szerint egyedül Noét és családját mentette ki a pusztulás torkából. Megparancsolta neki, hogy építsen bárkát, menjen be abba családjával, és minden állatból vigyen magával egy hímet és egy nőt. Noé így is cselekedett. Ekkor megeredt az eső, és negyven nap és negyven éjjel esett. A víz elborította az egész földet, még a legmagasabb hegyek csúcsát is. Hosszú ideig tartott, míg leapadt. Az elbeszélés szerint minden ember és állat elpusztult, csak Noé maradt meg, s azok, akik vele voltak a bárkában.

Mint említettük Noé utódai mindnyájan egy nyelven beszéltek. Jól megértették egymást. Elhatározták, hogy téglából hatalmas várost építenek, és középen egy égiszű tornyot emelnek. Olyan óriási tornyot, ami híressé teszi őket. Azt gondolták, hogy így valamennyien ebben a városban fognak gyülekezni, és nem szóródnak szét a Földön. Ekkor leszállt az Úr az égből, hogy megnézze a várost és a tornyot. Láta, hogy az emberek nagyon elbizakodtak és nagyra törők lettek. Összefogtak, hogy mindent véghez vigyenek, amit csak akarnak. Ekkor így szólt: Szálljunk alá, és zavarjuk össze a nyelvüket, hogy ne értsék meg egymás szavát. S amit mondott, meg is tette. Ettől kezdve az emberek más-más nyelven kezdtek beszélni, és a népek szerteszéledtek a Földön. A hatalmas város, amiről a történet szól, Babilon volt. A tornyot Bábel tornyának nevezték.

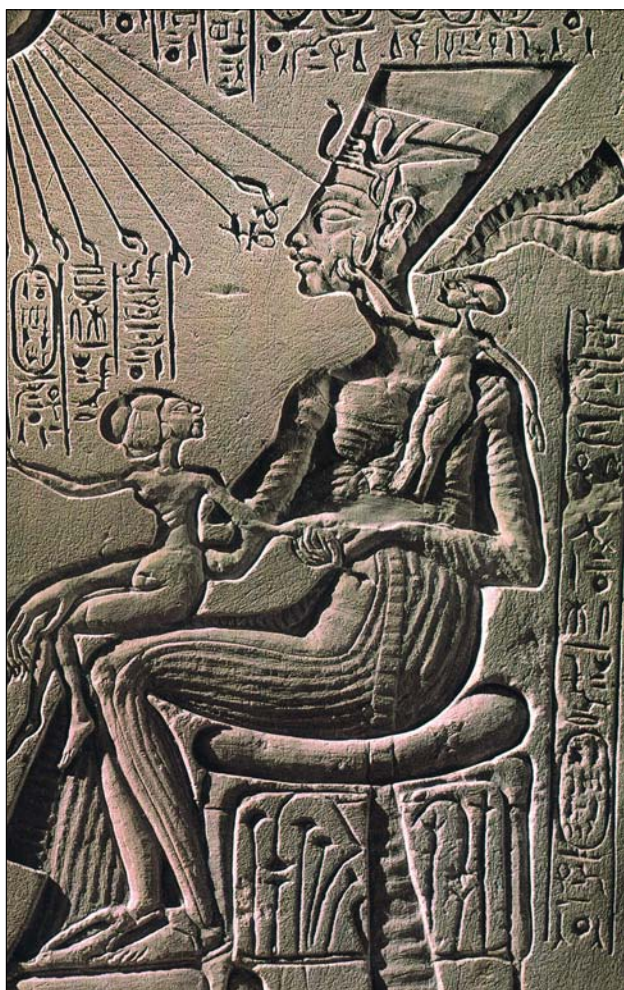
- *Miért zavarta össze Isten az emberek nyelvét a Biblia szerint?*
- *Meséld el az özönvíz történetét!*

Α		Α	Α Α	Α	a	Α	a	Α a
Β	b	ΒΒ	Β Β	Β	b	Β	b	Β b
Γ	g	Γ	Γ	Γ	g	Γ	g	Γ g
Δ	d	Δ	Δ Δ	Δ	d	Δ	d	Δ d
Ε	ch	Ε	Ε Ε	Ε	e	Ε	e	Ε e
Ζ	z	Ζ	Ζ Ζ	Ζ	z	Ζ	z	Ζ z
ΗΒ	h	ΗΗ	Η	Η	é			Η h
Θ	t ^h	Θ	Θ Θ	Θ	t ^h			
Ι	i	Ι	Ι	Ι	i	Ι	i	Ι i
Κ	k	Κ	Κ Κ	Κ	k	Κ	k	Κ k
Λ	l	Λ	Λ Λ	Λ	l	Λ	l	Λ l
Μ	m	Μ	Μ Μ	Μ	m	Μ	m	Μ m
Ν	n	Ν	Ν Ν	Ν	n	Η	n	Ν n
Ξ	s		Ξ+Χ	Ξ	x			Χ x
Ο	'	Ο	Ο	Ο	o	Ο	o	Ο o
Π	p	Π	Π Π	Π	p	Π	p	Π p
Φ	q	Φ	Φ					Φ q
Ρ	r	Ρ	Ρ Ρ Ρ	Ρ	r	Ρ	r	Ρ r
Σ	s		Σ Σ Σ	Σ	s	Σ	s	Σ s
Τ	t	Τ	Τ	Τ	t	Τ	t	Τ t
Υ	v	ΥΥ	Υ Υ	Υ	y	Υ	u	Υ u
		Φ	Φ Φ	Φ	f	Φ	f	Φ f
		Χ	Χ Χ	Χ	k ^h	Χ	ch	Χ ch
		Ψ	Ψ Ψ	Ψ	ps			
		Ω	Ω	Ω	ó			

Betűformák: balról a fóníciai és mai hangértékük, utána az ókori, az újkori és a klasszikus görög abc, majd a cirill és a latin kis- és nagybetűk következnek

AZ ŐSI ÍRÁSOK REJTELMES VILÁGA

Mindannyiunk számára egészen természetes, hogy tudunk írni s az is, hogy mások, ha a használt nyelv ismert, el is tudják olvasni, amit leírtunk. Mi itt, Európában latin betűkkel írunk, mint az európaiak többsége, de vannak népek, amelyek görög betűkkel, vagy a görög abc-ből kialakított un. cirill betűkkel írnak (például a szerbek, a bolgárok, az oroszok). A világban számos más írásmód is létezik, de

Az egyiptomi hieroglif írás nagyon kifinomult volt

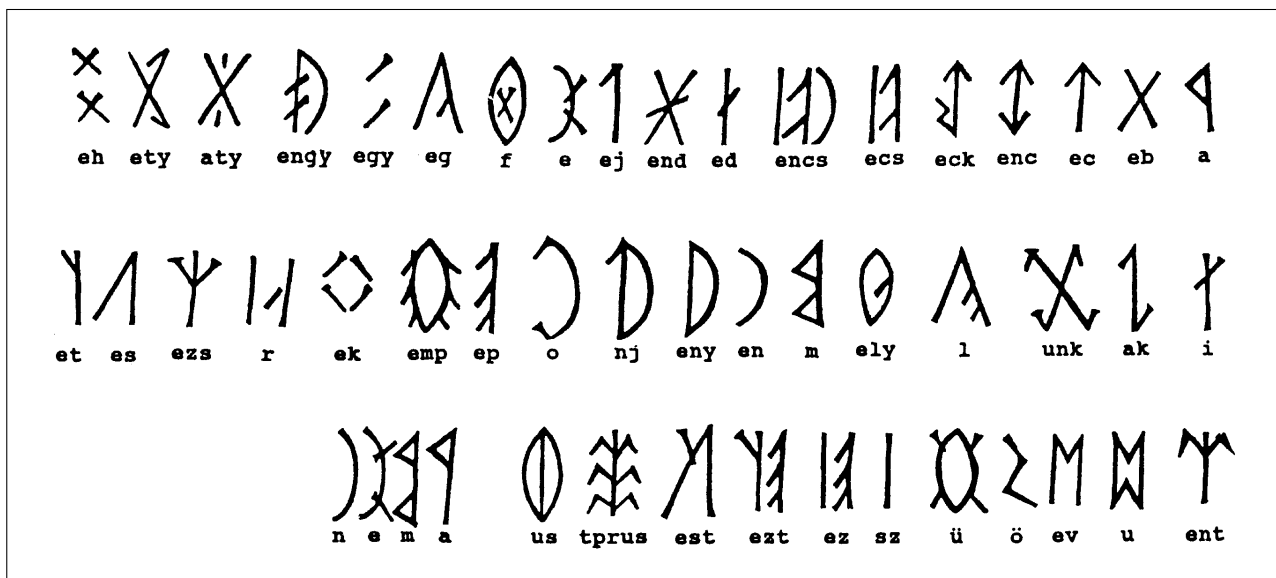

Sumér írnokok ötezer évvel ezelőtt! Balról papiruszra írnak tollszárral, jobbról puha agyagba nádszárral

minket most az érdekel, hogy kik és mikor jöttek rá az írás csodájára s ehhez nekünk, magyaroknak van-e, lehet-e közünk ?

Talán furcsa ez a kérdés, hiszen csaknem mindenkitől azt halljuk, eddig azt tanultuk, hogy a magyarok a világ nem nagyon régi népe, legelőször csak a Krisztus születése utáni 9. századból való forrásokban olvashatunk őseinkről, márpedig a régi írások ennél sokkal-sokkal régebbiek. Öt-hat ezer évvel ezelőttiek a sumér és az egyiptomi legkorábbi írásos emlékek, de a perzsák, a kínaiak és a zsidók (őszemita) írása is legalább három ezer esztendő.

A magyarok régen nem olyan betűkkel írtak, mint manapság, hanem un. rovásbetűkkel, amely írás a nevét onnan kapta, hogy késsel fára (botra vagy deszkalapra) vésték bele a betű vagy szótag-jeleket. Ez a

A magyar és székely rovásbetűs abc jobbról-balra olvasandó!

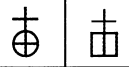

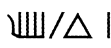

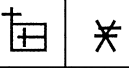

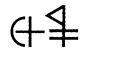
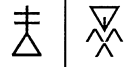

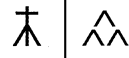

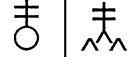

székely-magyar rovás abc. Évszázadokkal ezelőtt a magyar tudósok egészen másként vélekedtek a mi műveltségünkről, mint manapság.

Baranyai Decsi János 1598-ban az alábbiakat fejtette ki: a magyar nép sokkal régebbi, mint a külföldiek, és azon kelet-ázsiai szkítáktól származik, akikről azt olvassuk, hogy (a perzsa) Küroszt, Dareioszt és más igen nagy hatalmú uralkodókat is legyőztek. Mert miként a héberek (a zsidók), szírek, káldok, arabok és törökök, és a többi keleti népek, – a görögök és a rómaiak szokásával ellentétben – jobbról balra írják a betűiket, úgy a mi betűink is hasonló módon íratnak... Kétségtelen, hogy se az olaszoknak, se a spanyoloknak, se a franciáknak, se a németeknek nincsenek saját írásjeleik, hanem mindezen népek betűi közös forrásból, a latinból erednek. Dicsekednek ugyan a görögök, hogy ők, tudom is én hány betűt, Főniciából hoztak magukkal, másokat azonban a darvak repülésének megfigyeléséből eszeltek ki. Innen van, hogy nem áttalják maguknak tulajdonítani a bölcsélet és minden tudomány

és régiség feltalálását. Pedig már a mi betűink is bőven megcáfolják meséiket és biztos adatokkal bizonyítják azt, hogy az ázsiai szkíták náluk régebbiek, másrészt, hogy ezek az Isten népéhez sokkal közelebb állottak. Márpedig akár betűink számát tekinted, akár szépségüket veszed szemügyre, a külföldiek semmiféle betűinél nem állanak hátrább, abban a tekintetben pedig messze fölül is múlják, hogy egyrészt ékezés nélkül íratnak, másrészt minden egyéb betűknél tökéletesebben fejezik ki az összes beszédhangjainkat.

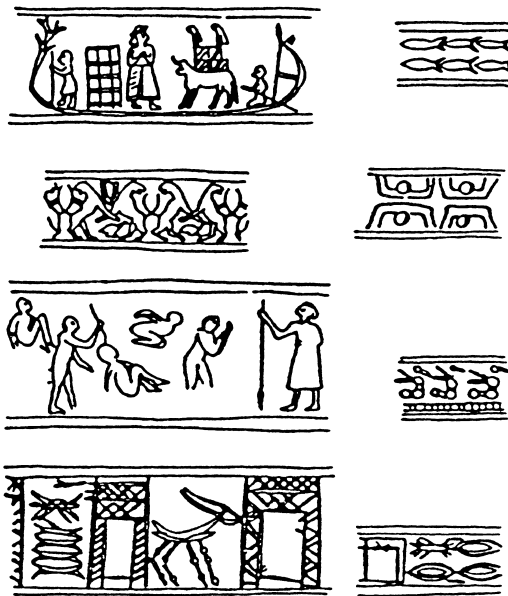
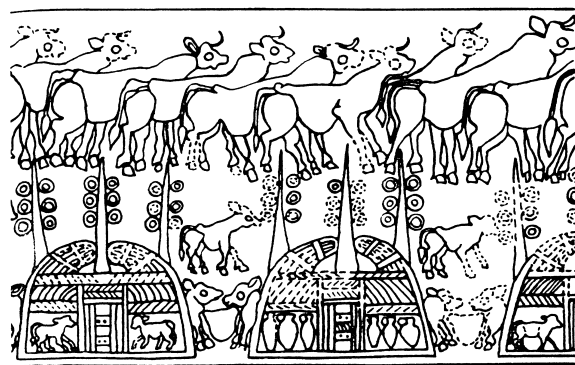
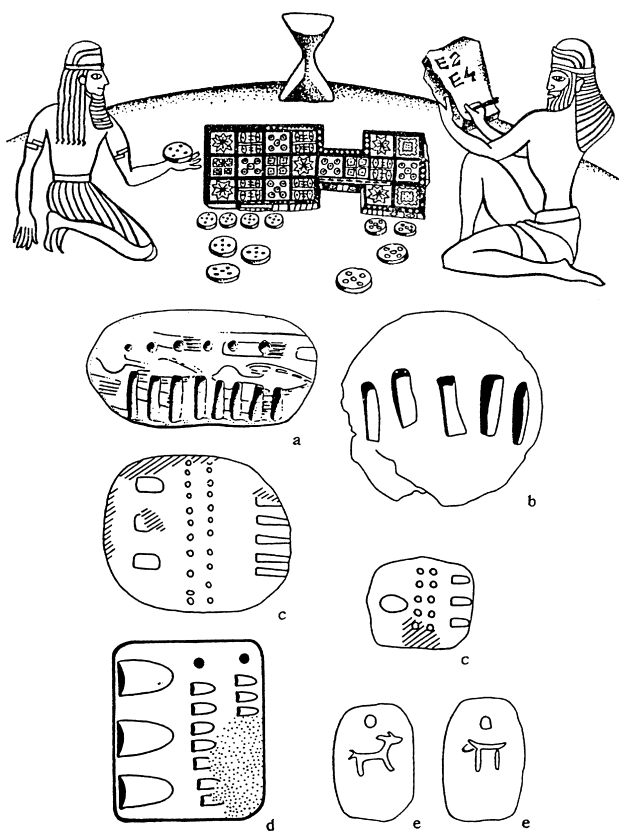
S gondolnánk-e, hogy a magyar rovás abc betű- és szótagjelei a legősibb betűkészletet alkotják? De nemcsak betűink ilyen régiek, hanem számírásunk is, hiszen az erdélyi sóvágók mennyiség-jelei szinte pontos másai az őskőkori festményeken megfigyelhető számjeleknek. Sokan még ma sem hiszik el, hogy a barlangi festményeken nem nyilvesszők láthatók, hanem betűk és számok.

A mennyiségek rögzítésére talán a legeslegkorábban volt szükség, hiszen a vagyon, és a tulajdon

	Szabályos sorbairás	Ligatúrák	JEL-KÉP
35-30.000 éve, Pont d'Arc	?		
kb. 25.000 éve, Grotte Cosquer			?
20.000 éve, Pech Merle		?	
8-6.000 éve, Kárpát-medence			
5.000 éve, sumér			
3-2.000(?) évtől mindmáig, kínai			
Mai magyar*	a népművészeti motívumokban örződött meg		

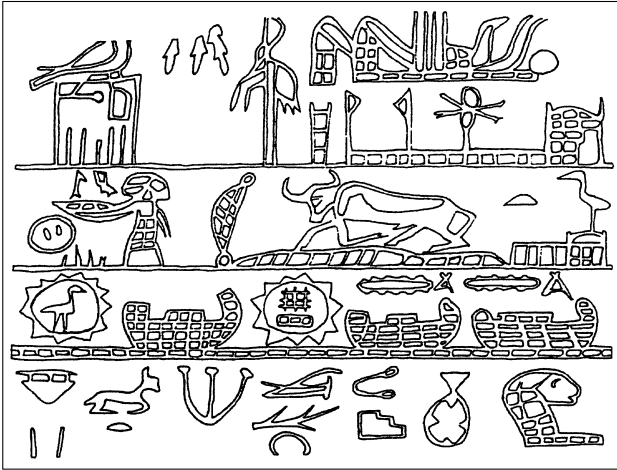
Az ősi írásjelek tovább élnek a magyar rovásírásban

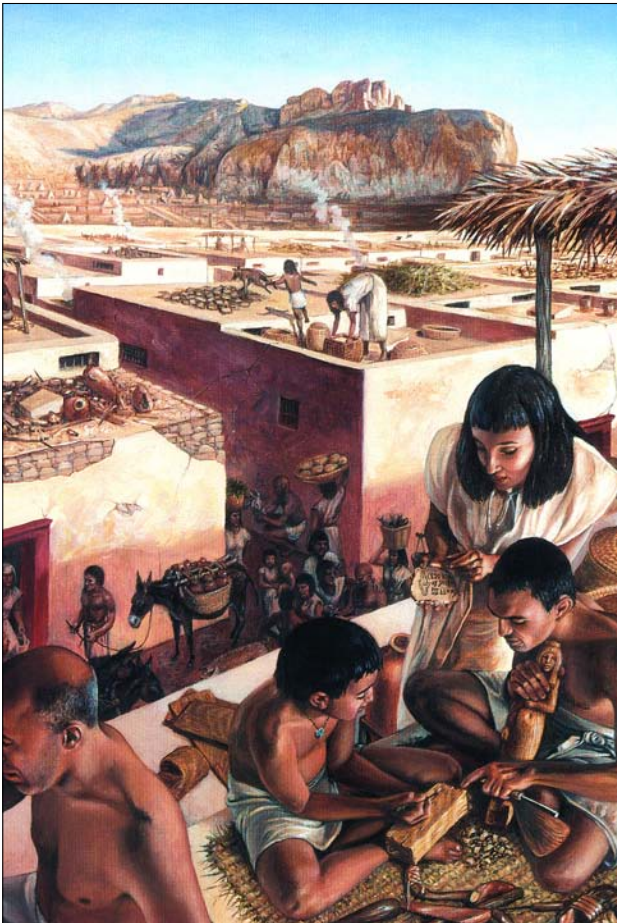
A számolás kezdetei

Ötezer évvel ezelőtti pecsétlő hengerek ábrázolásai

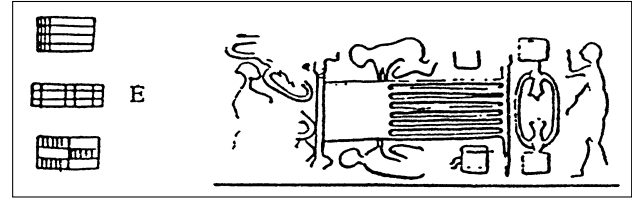

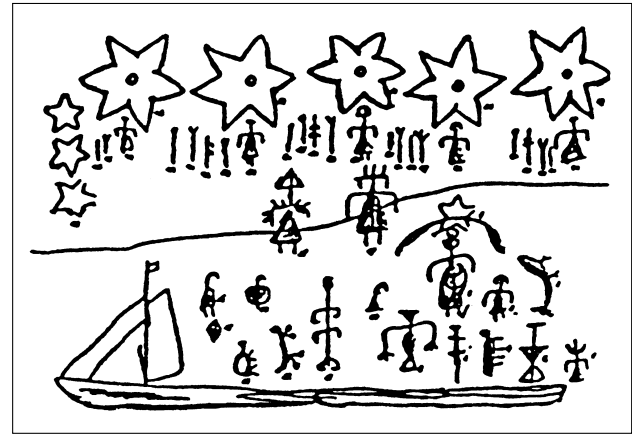
Egyiptomi jelképek

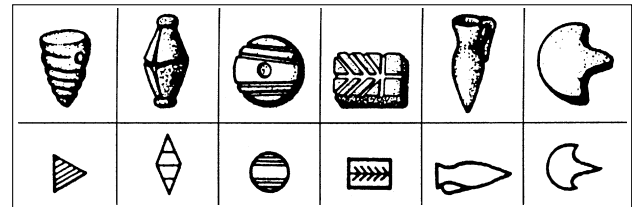
Az egyiptomi Királyok völgyében a gyermekek írni tanulnak

Sumér szövőszék rajza

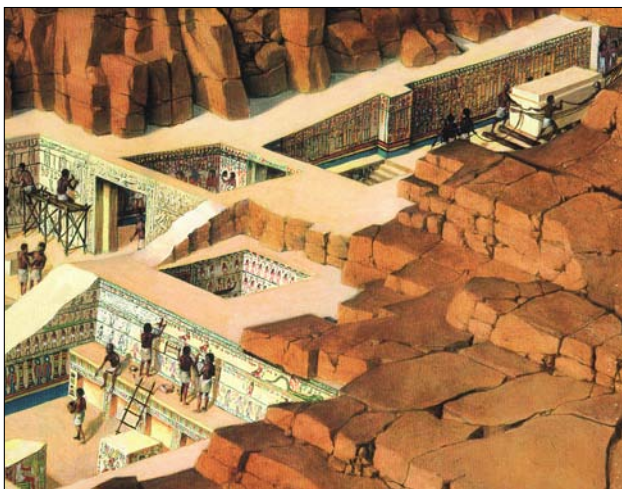

Egy jellegzetes pictogramm: hajósok

Valóságos tárgyak jelképei: illatszeres edény, hely, ruházat, magtár, juhtejes edény, tehén

másként nem tartható nyilván. Nem véletlen, hogy a legrégebbi számtani műveleteket ugyanaz a nép fejlesztette ki, amelyik az írást is kitalálta. Ez pedig a sumér nevű nép volt, akik a Krisztus születése előtti 4. évezredben foglalták el a Perzsa-öböl feletti Folyamközt (Mezopotámia) s hoztak létre igen magas fejlettségű kultúrát és jól szervezett városállamokat. (Erről a következő fejezetekben olvashattok.)

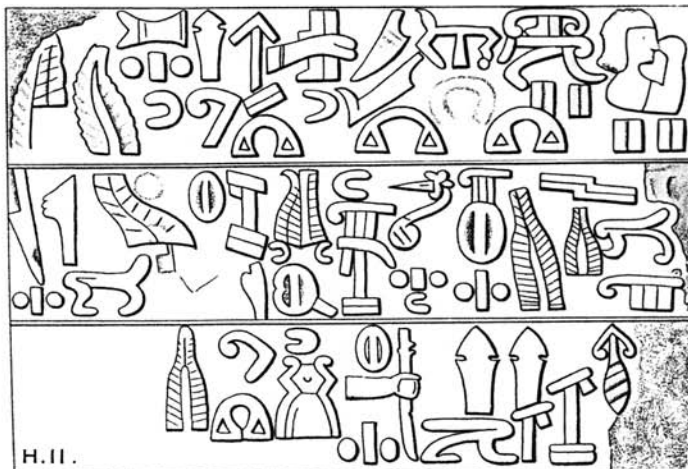
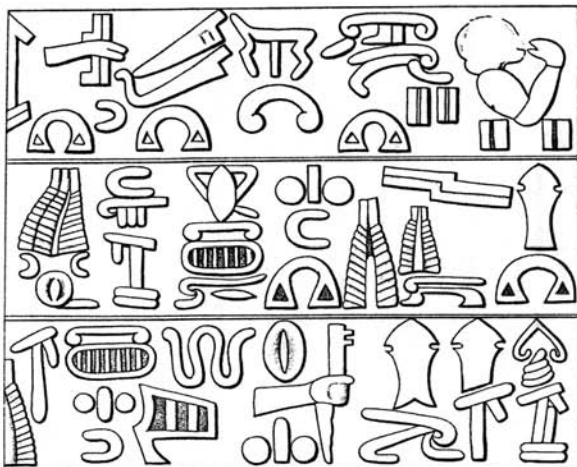

Az egyiptomi fáraók sírjaiban nagyszámú feliratot készítettek. I. Széti fáraó több, mint 3200 évvel ezelőtt halt meg

A sumér írnokok gondosan feljegyezték a mennyiségeket, gyakran pecsétlő hengerekkel bélyegeztek a tárgyakra, illetve az agyag zárópecsétekre, különböző képeket. Ez teremtette meg a képirást. Kezdetben szabályosan lerajzoltak egy-egy folyamatot, jelenléget, vagyis egy-egy szót, például a sumér szövőkömühelyét vagy a hajósokat vagy az illatszeres edényét,

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								
9								
10								
11								
12								
13								
14								
15								
16								
17								
18								

A sumér ékírás jeleinek fejlődése Krisztus születése előtti 3000 és 600 között. A képelek állandóan egyszerűsödtek

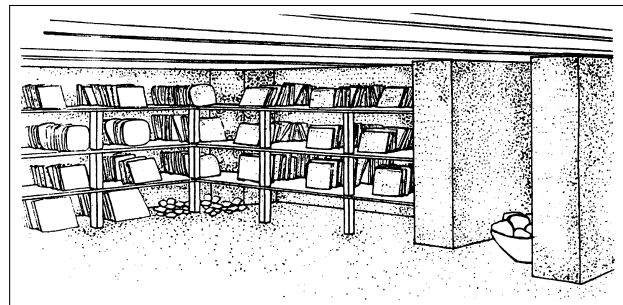

A hettiták hieroglifái

a ruházatot, a magtárat, a juhtejes edényt. A szavakat jelentő képekből azután képjelek egyszerűsödtek (ezeket piktogrammoknak nevezzük).

Ugyanígy jártak el az egyiptomiak is. Az egyiptomi képjeleket hieroglifáknak nevezzük. Amíg azonban az egyiptomiak megmaradtak a hieroglifák, majd később annak egyszerűsített változatai mellett (az utolsó ilyen szöveget Krisztus születése utáni 4. század végéről /394/ ismerjük!), addig a sumérok az ékírást vezették be, amelyet aztán átvettek az akkádok, majd az asszírok s még később a perzsák.

De mi az oka annak, hogy ezeknek az ékírásos emlékeknek sok tízezer darabja megmaradt? A sumér

Az eblai királyi palota agyagtáblás könyvtár-terme, Krisztus születése előtt 2350–2250 között

Nippurban harminc ezer agyagtáblát, Ninivében az Északi-palotában sokezer agyagtáblát találtak, mégpedig könyvtári rendben. Rasz Szamrában (Ugarit volt régen a neve) sumér, akkád, hettita, hattí és ugariti nyelven készített ékírásos szövegek garmadája maradt meg. A puha agyagba ékrovó pálcával benyomkodott jelek az agyag kiégetése, megszáritása után, és a forró sivatagi homok védőtakarója alatt, maradtak fenn.

Az újabb írástörténeti kutatások egyre határozottabban azt mutatják, hogy a magyar rovásbetűs írásnak szoros kapcsolatai vannak a sumér ékírás jeleivel.

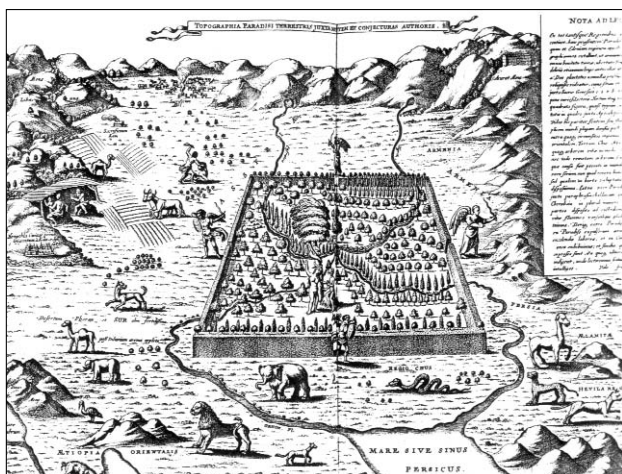

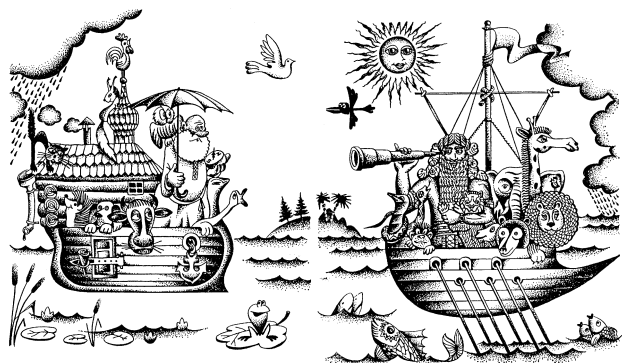
Főniciai hajók és kikötői életkép

AZ ISTEN-KIRÁLYOK BIRODALMAI

Igy képzelték el régen a paradicsomi Éden-kertet egy 1675-ben megjelent könyvben

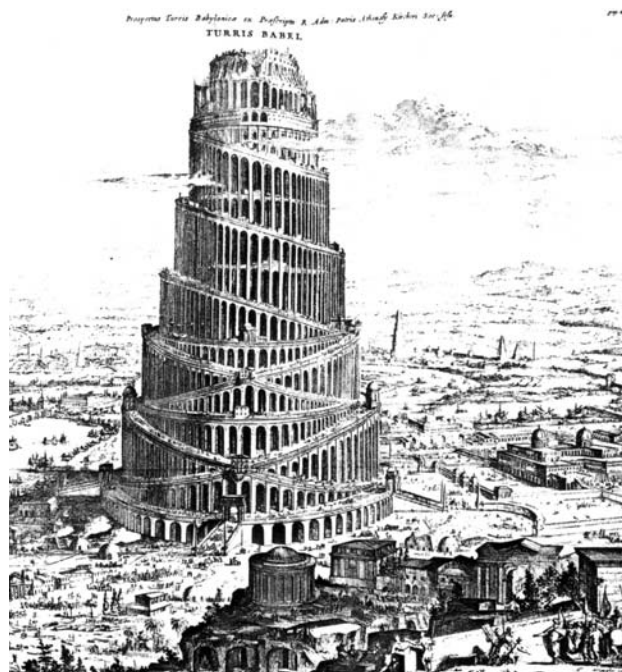
A Biblia szerint Isten kiválasztott népe a zsidó nép, amely népnek fiai közvetlenül Ádámtól és Évától származnak, miután az Úr kiűzte őket az Édenkertből, vagyis a Paradicsomból. Ádám fia Szet s az ő sokadik leszármazottja Noé, akinek fiai Szem, Kám és Jáfet. Az Úr csak őket találta igazaknak, ezért a vízözön idején csak őket mentette meg, a magukkal vitt állatokkal együtt. A 950 esztendő Noétól

Noé bárkája a vízözön idején. Tréfás ábrázolás

származnak, a Teremtés könyve szerint, a világ összes népei, akik azután megsokasodtak és szétszéledtek a földön. Számptalan nyelven kezdtek beszélni s bekövetkezett a bábeli nyelvzavar.

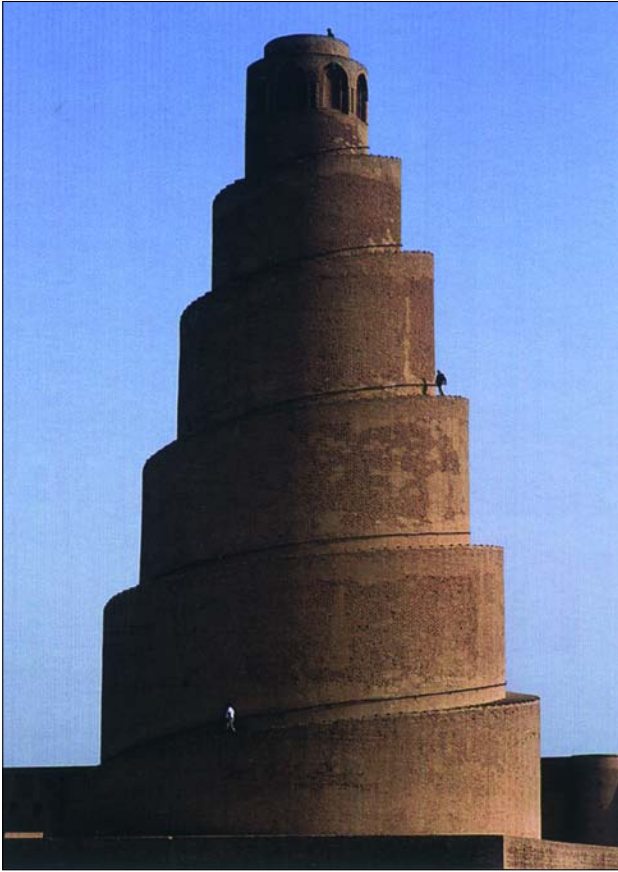
A Biblia ugyan számos történetileg is értékelhető adatot őrzött meg, az emberiség őstörténete hitelesen mégsem ismerhető meg belőle.

Ilyennek képzelték Bábel tornyát,...

Kilenc-tíz ezer évvel ezelőtt, a Föld nagy lehűlése következtében, a meleg éghajlatú (szubtrópusi) térségekben telepedett meg legszívesebben az ember, így a Földközi-tenger keleti partján, Iránban, a Perzsa-öbölbe torkolló két nagy folyó, a Tigris és az Eufratész közében, az afrikai óriás-folyó, a Nílus völgyében, a távoli Indus és Gangesz folyamközében és a

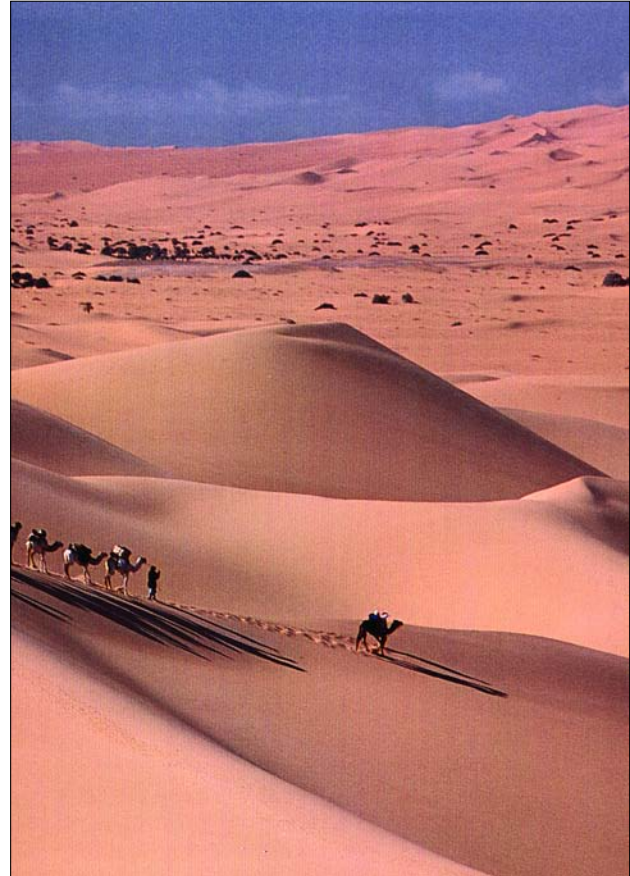

...valójában az iraki Szamarra-i nagy minaretről vették a mintát, amely 852-ben épült fel

Hoang-he és a Jangce folyamok partján. A nagy folyamok vizével, öntözéssel tették termékenyvé ezeket a tájakat, ezért is nevezték el Termékeny Félholdnak a Jerikótól a Perzsa-öbölhöz húzódó területsávot. Az évi csapadék ezen a tájon ugyanis kevés, 100 mm és 1000 mm között volt s ezt a gondot még tetézte a szikesedés, mert a só csak a Nílus áradásai mosták ki a talajból. Ezért indult meg világszerte az elsivatagosodás. A sivatagok végtelen homoktengerében az óázis-városok virágoztak, de csak addig, amíg volt öntözésük, volt csatorna-rendszerük. De Anatóliában például kontinentális éghajlat uralkodott régen is, hosszú, kemény

telekkel és forró nyarakkal. A kietlen tájakon akkor mégis miért alakultak ki ősi nagy kultúrák? Elsősorban a nyersanyagok bősége miatt. Az ezüst, a réz, a vas, a kő és a fa mindennél fontosabb volt. Ugyanez volt a vonzereje Közép- és Belső-Ázsiának is.

Az afrikai Szahara végtelen homoktengere

A legősibb városias települések egyike: Jerikó volt (Palesztinában), ahol az emberek már nemcsak egymás mellett sorakozó, szilárd anyagból épített házakban laktak, hanem földet műveltek, gabonát termesztettek, háziállatokat tartottak. Valamivel fiatalabb az anatóliai Csatal Höyük-i korai város (a mai törökországi Konia település).

A sivatagi homok betemette az egykor virágzó városokat

Akár gyermek, akár felnőtt joggal kérdezheti: honnan tudják a régészek, az őstörténészek, hogy egy-egy település vagy temetkezés vagy erődítmény mikor keletkezett?

Bizony, ez nehéz kérdés, mert rendelkezésünkre állnak ugyan un. korai király-listák, de nagyon nehéz biztos viszonyítási pontokat találni. Ilyenek például a napfogyatkozások időpontjai vagy a Vénusz és a Szirius bolygó héliákus, tehát közvetlenül a napfelkelte előtti felragyogásai, amelyekről az írott források is beszámolnak, a mai csillagászok pedig pontosan meg tudják mondani az idejüket, mint például a Krisztus születése előtti 763. június 15-i teljes napfogyatkozást vagy a Sziriusz illetén való felragyogása Kr. sz. előtt 3000 körül volt Thébában. De a korszerű időrendet rádiókarbonos módszerrel, és sok más modern eljárással is meg lehet állapítani, amelyekről később még sokat olvashattok.

Azt, hogy az emberek a Föld különböző tájain 100 ezer évvel ezelőtt vagy akár csak 10 ezer évvel ez-

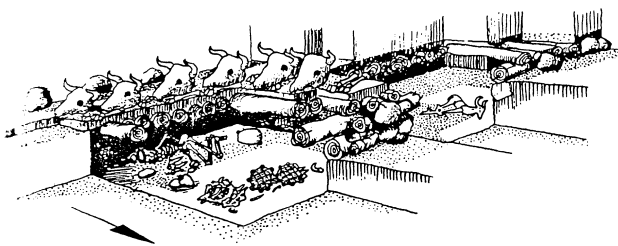
előtt milyen nyelven beszéltek, nem tudjuk. Az eurázsiai barlangi festményeken fennmaradtak ugyan szám- és írás-jelek, de ezek e kérdés eldöntéséhez nem elégségesek. Pedig nagyon jó volna tudni a választ, mert a mi őskőkori elődeinknek is létezniük kellett valahol.

Az természetes, hogy a tíz ezer évvel ezelőtt élt ember is szakadatlanul képezte magát, egyre újabb és újabb találmányra tett szert, készített magának edényeket fából, bőrből, cserépből, megismerte a fémeket: az aranyat, a rezet, az ónt, az ólmot, az ezüstöt, az arzént, az antimont. Rájött a fémöntés technikájára, de sokáig felhasználta még a követ. Kiismerte a gyapjúfonal adottságait, megtanult fonni, szőni, gyártott szekeret a teherszállításhoz, fogatolta az erősebb patás állatokat.

Oroszlánok

Sokan úgy vélik, hogy az őskori ember olyan buta volt, hogy azt hitte, hogy ő az állatoktól származik s ezért tisztelte a bikát, a lovat, a szarvast, az oroszlánt, a farkast, a turul madarat, stb. A megtalált szentélyek, az őskor templomai és a halottak kultusza: a temetkezések azonban egészen mást mutatnak. Nem szabad az újkori, szerencsétlen sorsú és fejletlen népcsoportok

A törökországi Alacsa Höyük-ben feltárt gazdag sír a III. évezredből

primitív életvitele alapján elképzelni a múltat. Abból a tényből, hogy a szibériai tajga újkori rénszarvas-vadászainál láttak egyes utazók medvebocsot szoptató nyenyec asszonyt, egyáltalán nem következik az őskori totemizmus feltételezése.

A földöntúli istenek jelképeit, megszemélyesítőit tisztelték a szentnek tartott állatokban. A bika, az oroszlán, a szarvas a Napisten ősi szent állata, ezért rakták ki a szentélyekben a bikakoponyákat, ezért készítettek csodaszép szarvas-, sas-, bikafejes és egyéb szobrokat. Ma is így teszünk: a jelképek (például a feszület) megtestesítenek Valakit vagy valamit.

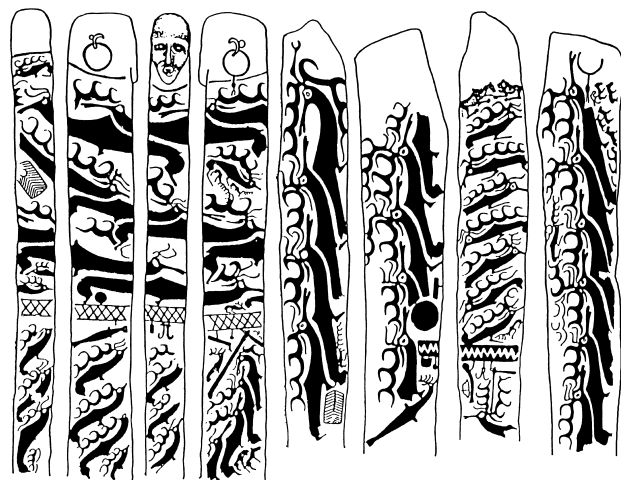
Régen az emberek kiválóan ismerték a természetet, ismerték a csillagos égboltot, megfigyelték a Nap és a Hold járását, egyszóval okosak és bölcsek voltak. Tudták mérni az idő múlását, pontosan számon tartották a folyók áradását, kitanulták az ötvösség, az építkezés, a földművelés, az orvoslás minden fortélyát.

Ám még sokezer évnek kellett eltelnie addig, amíg okosságukat, műveltségüket vitathatatlan dokumentumokkal is alá tudták támasztani.

- *Hogyan népesült be a Föld a Biblia szerint?*
- *Hol alakultak ki az ősi nagy kultúrák?*
- *Hogyan tették termékenyvé ezeket a tájakat?*
- *Milyen találmányok segítették az emberek életét?*
- *Miért helyeztek el a szentélyekben állatkoponyákat, állatot ábrázoló szobrokat?*

A törökországi Alacsa Höyük-ben feltárt királysír bikafejű jelvényekkel

Közép- és Belső-Ázsiában számos kőoszlopon ábrázolták a szent szarvasokat

A SUMÉROK ORSZÁGA

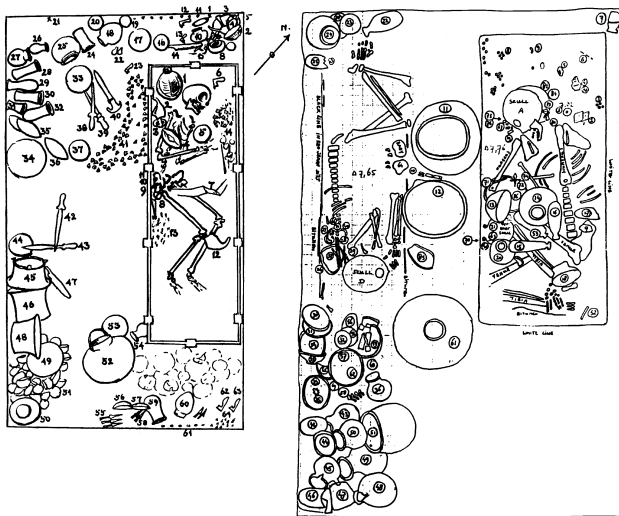
Egy csodálatos népet neveztek így, amely népnek máig nem ismerjük az eredetét, annak ellenére, hogy hatalmas írott emlékeanyag jutott az utókorra. A képelekből kialakított ékírást megfejtették ugyan, de azt máig sem tudjuk, hogyan ejtették ki a szavakat, hogyan hangzottak a mondatok?

Az ékírással feljegyzett sok tízezer szöveg-emlék alapján egyértelműen megállapítható, hogy a sumér nyelv olyan felépítésű, mint a mi magyar nyelvünk, tehát ragokkal és képzőkkel alkotott új szavakat, mondat-szerkesztése is merőben más, mint a szémita vagy az indoeurópai nyelveké. Minden olyan népnek, amelyeknek ragozó nyelve van (például a magyaron kívül ilyenek a török nyelvek is) nagyon fontos, hogy a sumérok kultúrájával, nyelvével, emlékeivel behatóan foglalkozzon.

Tudnunk kell, hogy a világ közel három ezer nyelve különböző nyelvcsaládokba tartozik s számos

közülük rokonságban van egymással. Mindannyiunk előtt világos, hogy az olasz, a francia, a spanyol rokon nyelv. Ugyanígy az orosz, a bulgár, a szerb, a cseh. De nyelvtanilag és szókincs szempontjából rokon nyelv a zsidó és az arab is. Külön csoportot alkot a kínai, kóreai és a japán.

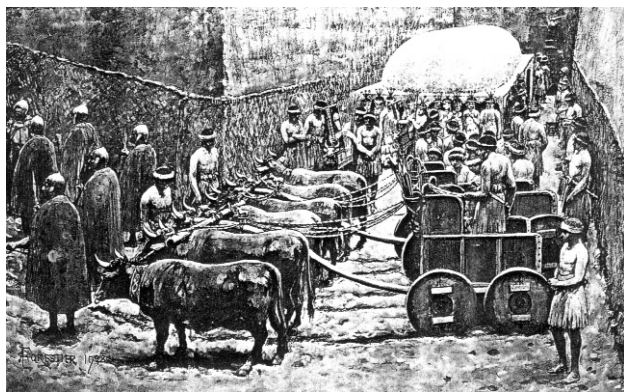
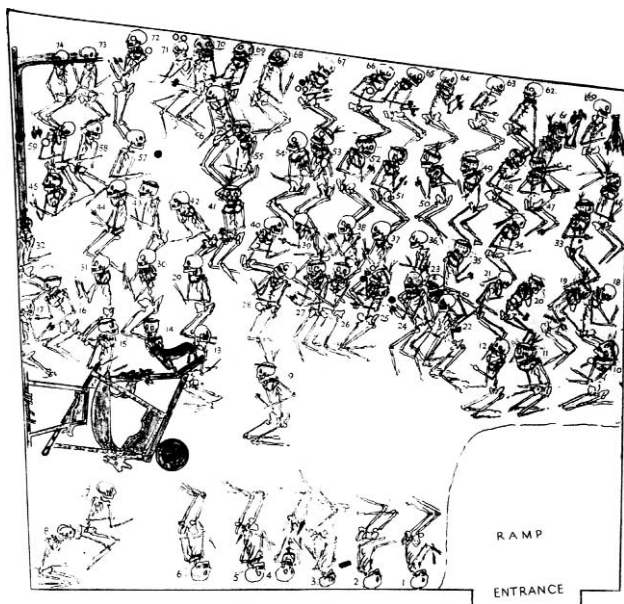
Ezek a nyelvek egészen mások, mint a magyar. A mi magyar nyelvünkről mindenütt azt tanítják, hogy finnugor nyelv, amely mai formájában alig másfél ezer

Az uri-i PG 755. sír és az Umm el-Marra-i 1. sír

Sumér katonák

Az ur-i PG 1237. sír és a temetés rekonstrukciós rajza

éve alakult ki. Ez teljesen lehetetlen feltevés s nemcsak azért káros, mert elszigetel bennünket, hanem azért is, mert nem teszi lehetővé, hogy pontos és megalapozott összevetéseket végezhessenek a nyelvészek olyan ősrégi nyelvekkel, mint például a sumér. Szükséges persze a magyarral kétségtelenül rokonságot mutató más nyelvek (például a finn, az észt, a vogul, az osztyák, a mordvin, stb.) vizsgálata is, de ha igazi tudáshoz akarunk jutni, feltétlen meg kell ismernünk az írást megalkotó sumér nép nyelvét is, hiszen – ráadásul – a

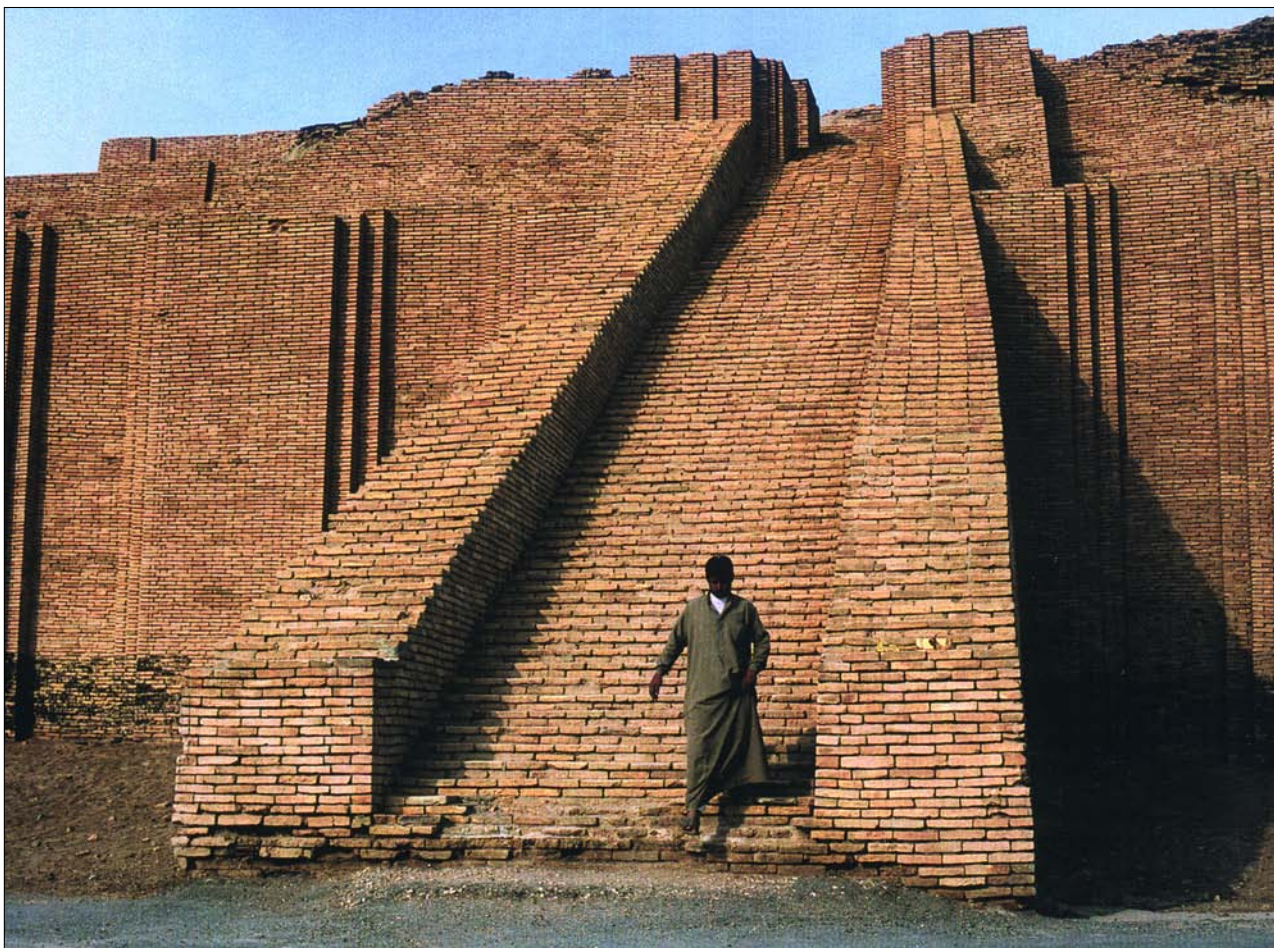
sírjaikból előkerült csonvázak és a szobraik alapján, a sumérok embertani alkatukban sem szémiták!

Ez a bámulatosan okos és művelt nép ötezer évvel ezelőtt (!) Urukban például egy olyan 250 ha területű várost épített, amelyben 25 ezer ember lakott.

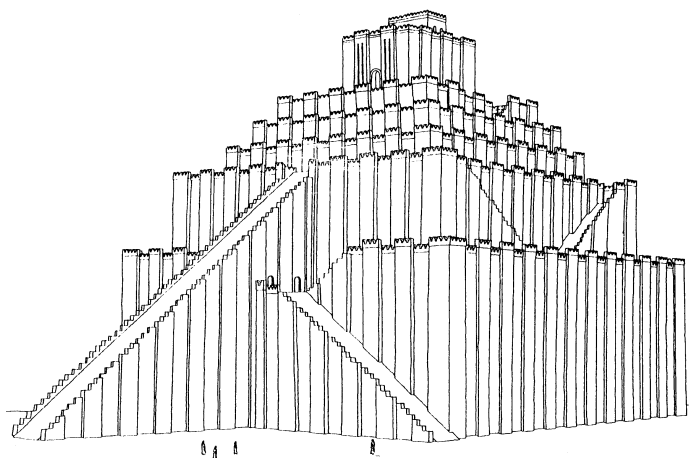

Subád sumér királyné fejdíszje és ékszerai

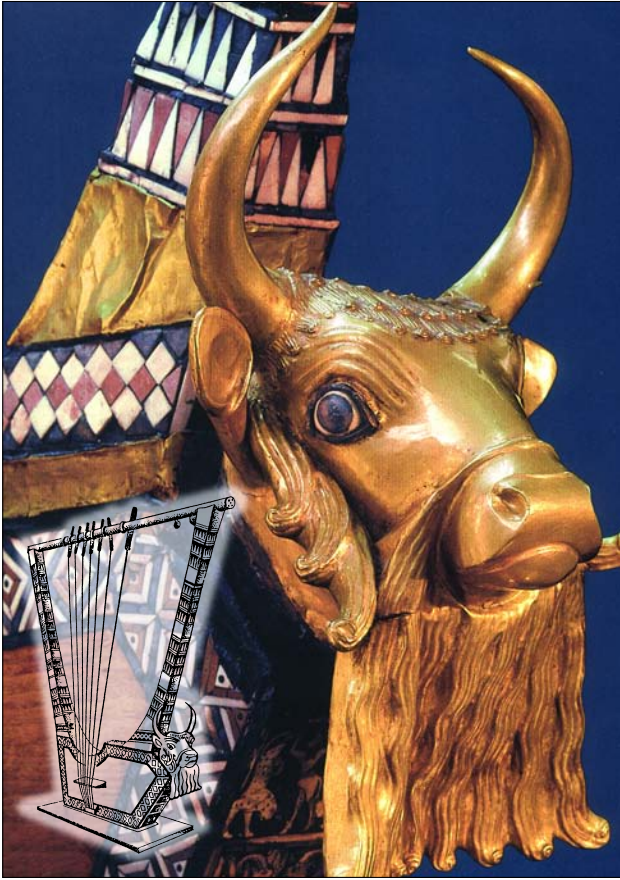
Hatalmas zikkurat Ur városában

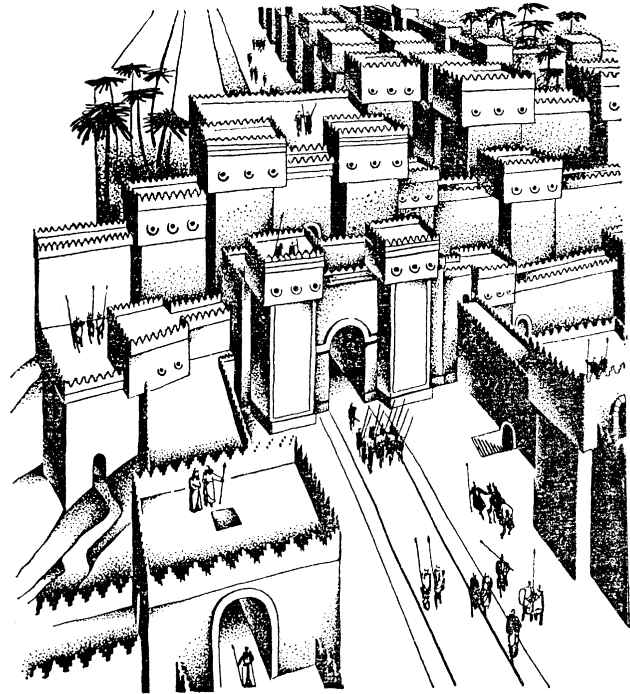
A babiloni zikkurat rajza

Pompás templomokat (zikkurátokat) is építettek Urban, Urukban (Eanna templomában több, mint négyezer ékírásos táblát találtak!), Lagasban, Ummában, Girszuban, Kis-ben. Olyan istenvilágot teremtettek maguknak (Urukban: An, Nammu, Enki, Lugalbanda, Gilgames, Inanna, Dumuzi, Nippurban: Ninlil és Enlil, Urban: Nanna, Ningal), amelyben az uralkodók emelkedtek isteni magasságokba, merthíszon papkirályaikat közvetlenül az égiek leszármazottainak tartották. Megkülönböztették a vízözön előtti királyokat (Suruppakban) és a vízözön utániakat.

Négyezer éves hárfa a sumér Ur város királysírából

Babilon képe a Nabukudurri-uszur korában

Kr.sz. előtti 2350 körül Lugalzaggesi nevű sumér király létre kívánt hozni a sok városállamból egy egységes nagy birodalmat, de a szémita Szargon vagy

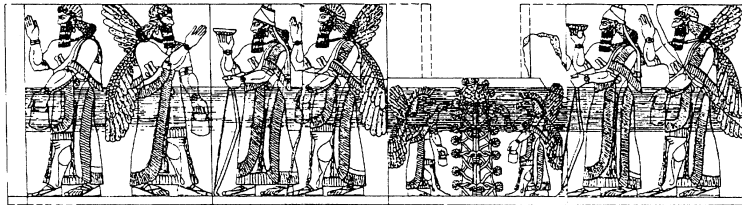
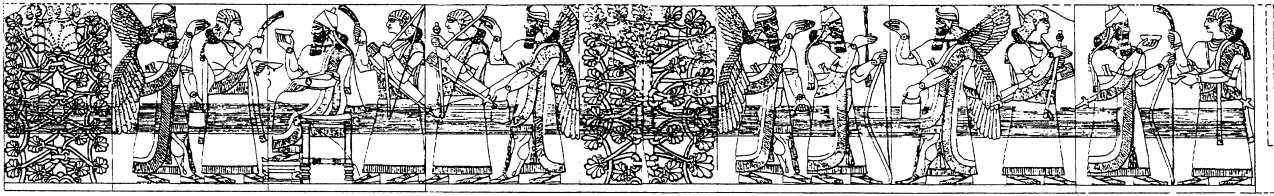
Asszír istenek tréfás ábrázolásai (Nabu és Nadan)

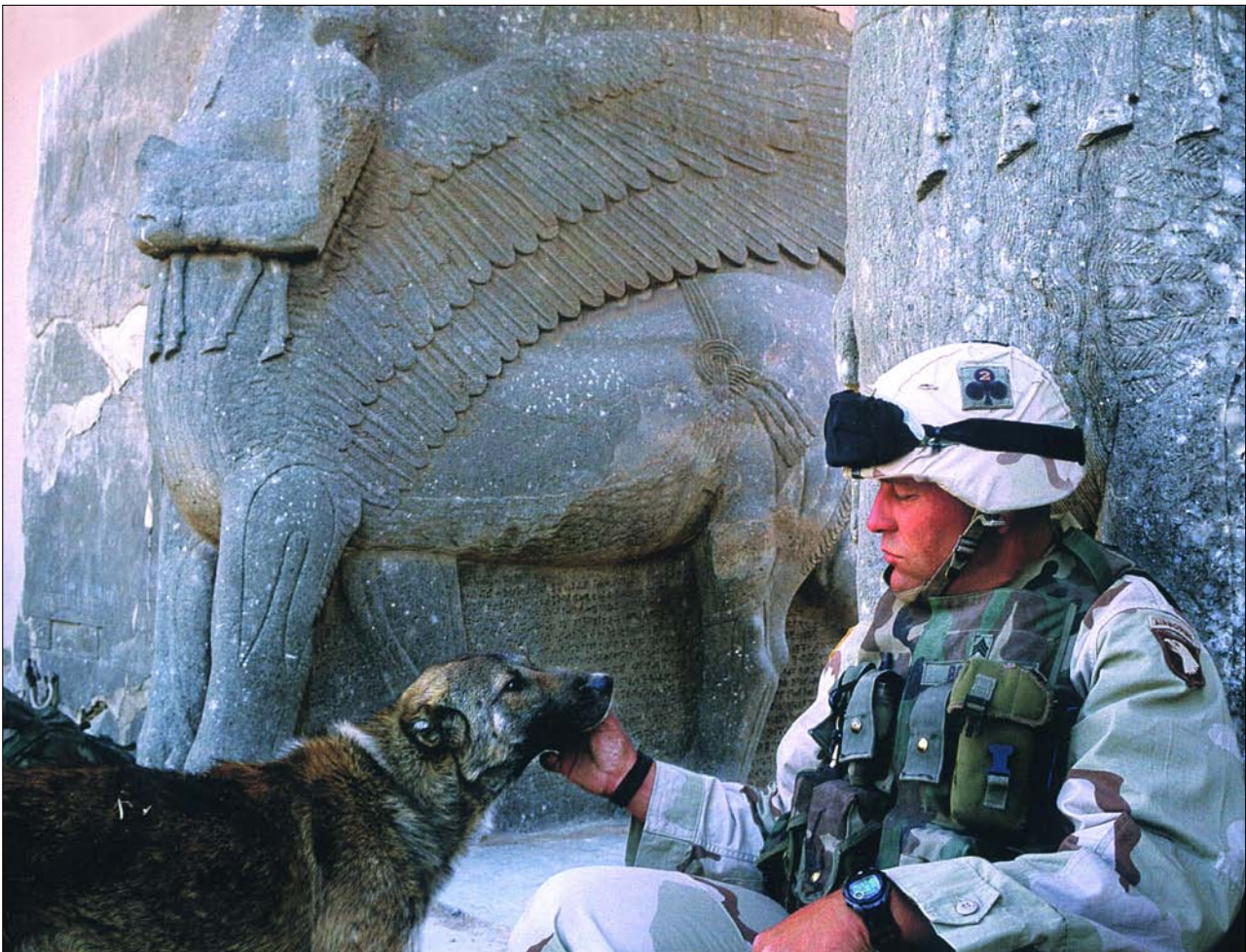

Asszír kődobormű Nimrudból. Az uralkodó jobb kezében korbács, baljában jogar. Alul asszír ékírásos szöveg

Asszurnaszirpál asszír király nimrudi palotájának alabástrom-terme. 9. század Kr. sz. előtt

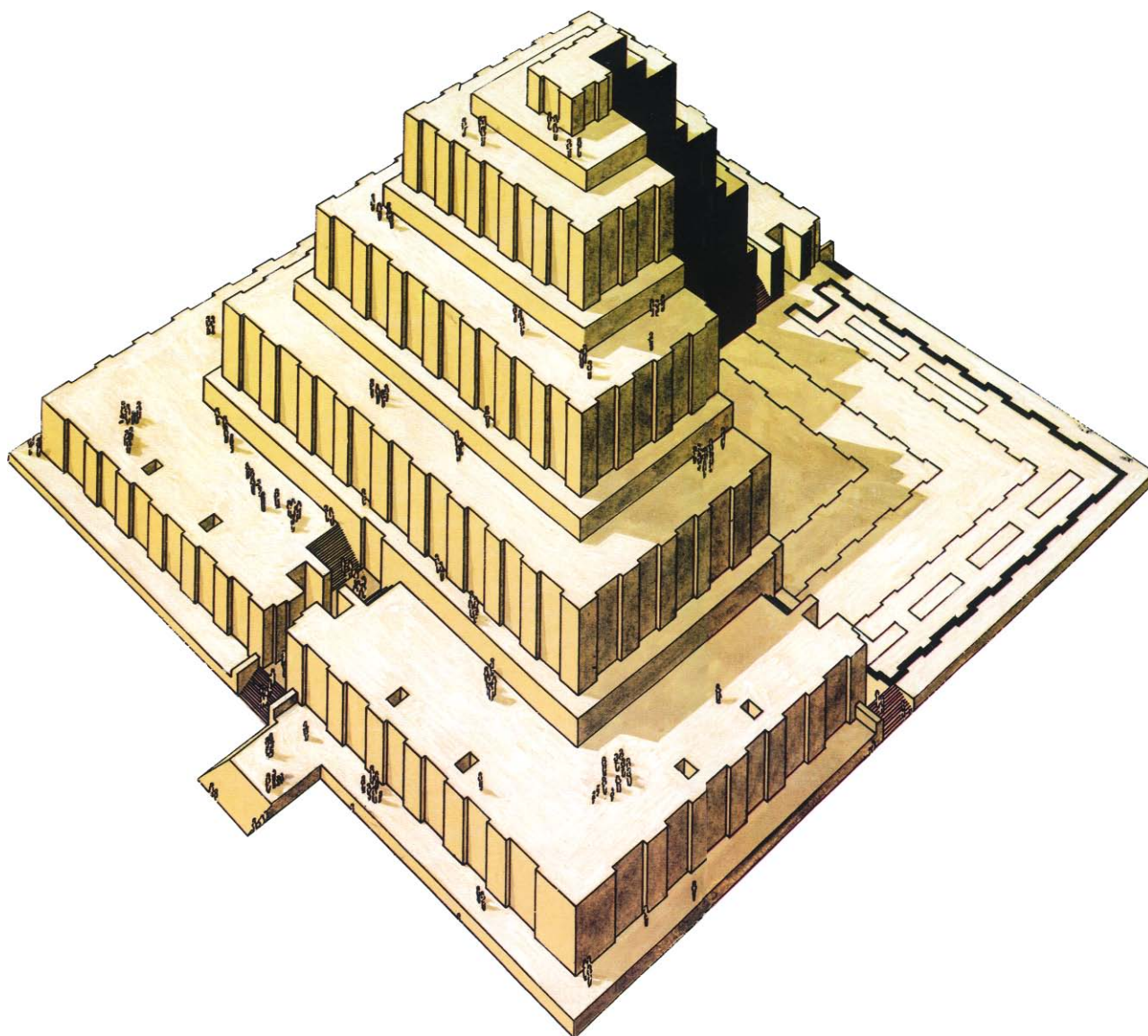

Az amerikai katonák súlyos rombolásokat végeztek az iraki emlékekben

A khorsabádi asszír királyi trónterem falí díszítményei a 8. századból

más néven: Sarrukin, legyőzte őt s még további 34 csatában győzedelmeskedve az akkád birodalmat teremtette meg. Az akkád nyelv nem rokona a sumérnak!

A sumér írást, a fejlett tudományt, közte a matematikát s a csillagászatot, a haderő formáit, a harckocsit, az istenvilágot, a művészetet az akkádok tovább vitték, sőt a sumér örökség élte az amoriták Babylonját (híres királyával a törvényalkotó Hammurapival), majd erre a kultúrára épült rá a Krisztus születése előtti 12. század után az asszír birodalom. Az asszírok később elfoglalták Marduk isten városát, Babylont is, de fővárosuk Asszur, Nimrud, Ninive és Dur-Sarrukin lett.

A suméroknak még egyszer, Ur városának Ur-Nammu nevű királya és fia, Sulgi által, sikerült egy szűk évszázadnyi időre (2111–2003) feltámadniuk, ekkor épült fel a Hold-istennő, Nanna nagyszerű zikkurat-temploma Urban s ekkor vette fel Sulgi nagykirály „az ország Istene” címet, de ezt követően a sumér nép alávetetté vált s részben elvándorolt

észak, északelet és északnyugat felé, részben beolvadt más népekbe és így lassan elenyészett, a nyelve azonban, mint a szent iratok nyelve, sokáig fennmaradt és számos más nyelvre hatott. De Egyiptomba is eljutottak, hiszen a hierakonpoliszi sírkamra falfestményén Gilgames harcát örökítették meg az oroszlánnal.

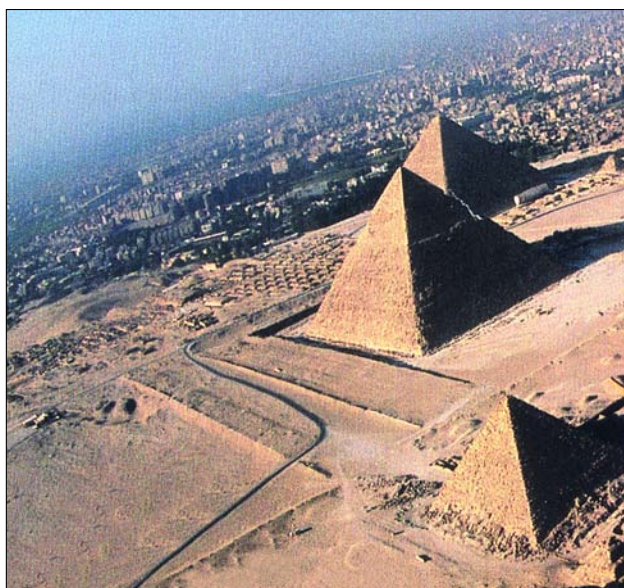
- *Miben hasonlított egymáshoz a sumér és a magyar nyelv?*
- *Mi bizonyítja, hogy a sumérok magas műveltséggel rendelkeztek?*
- *Melyik nép vitte tovább a sumérok örökségét, kultúráját?*
- *Hová „tűntek” a sumérok?*

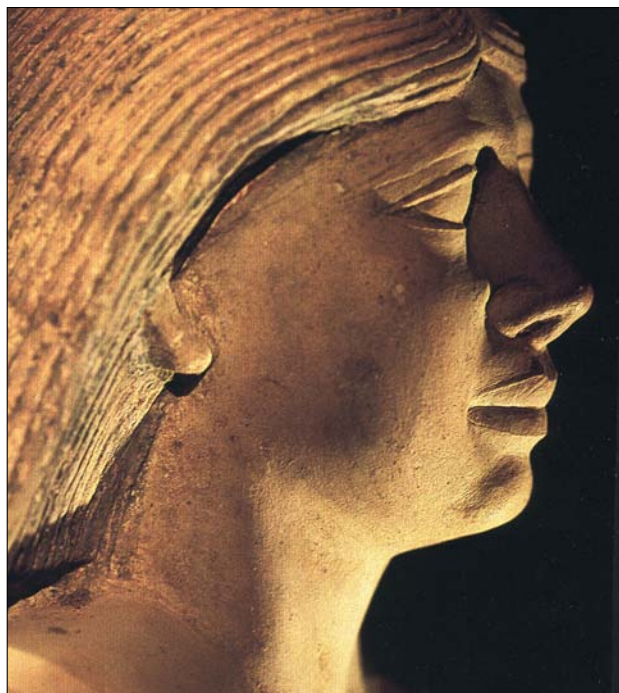
A FÁRAÓK BIRODALMA

A Nílus óriás folyam, a Föld leghosszabb folyója, ma is az afrikai Egyiptom állam fő folyója, ám a térség mai lakói döntő többségükben arabok (szemiták, mint a zsidók). Minden utazási reklám azt sugallja, hogy az ősi Egyiptom a mai lakosság elődje, ám ez egyáltalán nincs így!

Egyiptomi piramisok

A piramisok országának semmi, de semmi köze sincs az arab lakossághoz! Hihetetlen, de igaz, hogy az egyiptomiak eredetét sem ismerjük! A megmaradt számos kép és szobor emberábrázolásai világosan mutatják, hogy a fáraók népe főként europid típusú volt. Ez az első fontos tudnivaló. A második sem kevésbé lényeges. Az egyiptomi képirást, a hieroglifákat megfejtették ugyan s a leegyszerűsített változatok (a hieratikus és démotikus írás) is kiválóan olvashatók, ám – akárcsak a sumérok esetében láttuk – fogalmunk sincs

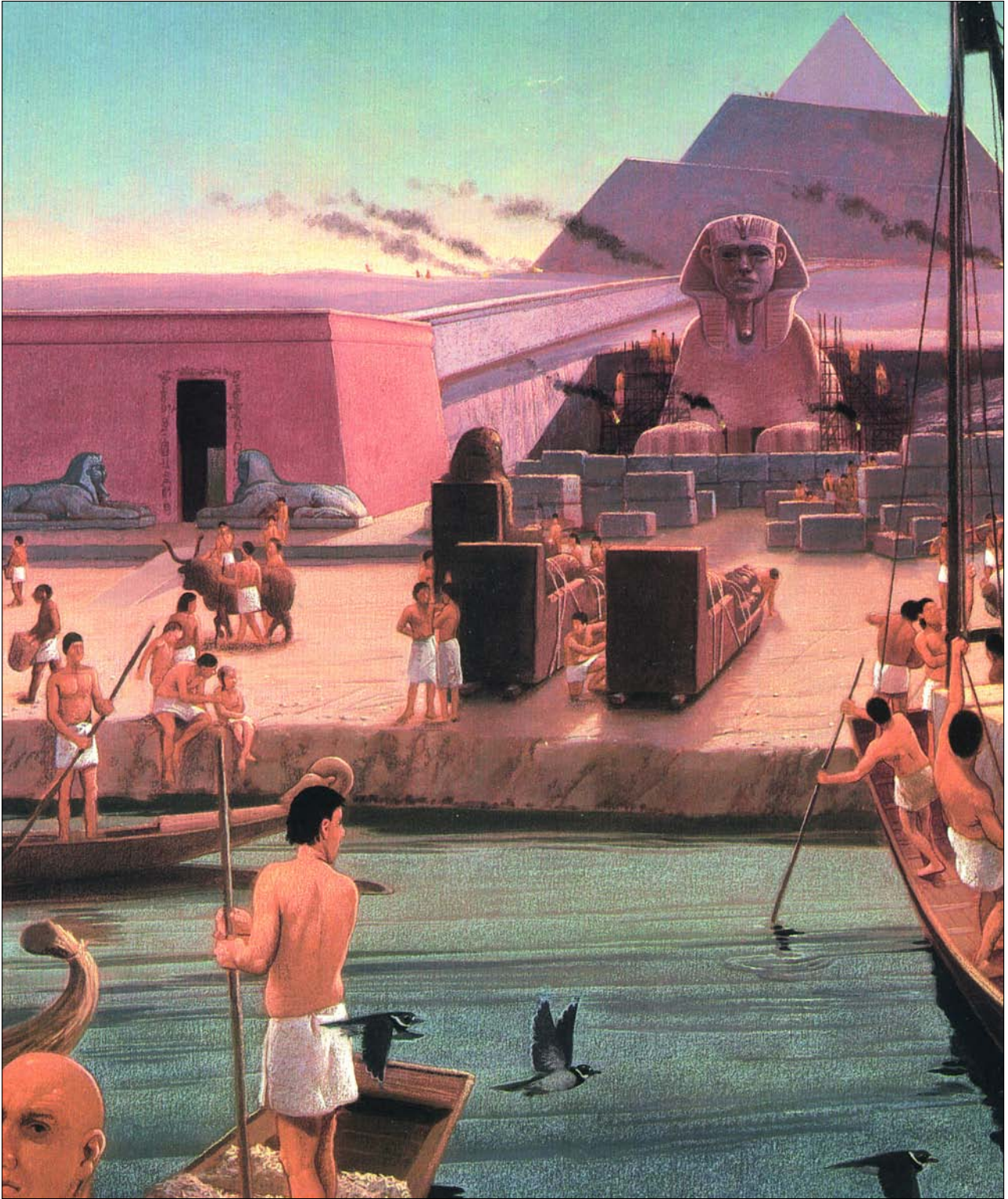

A gizai piramisba temetett europid egyén feje

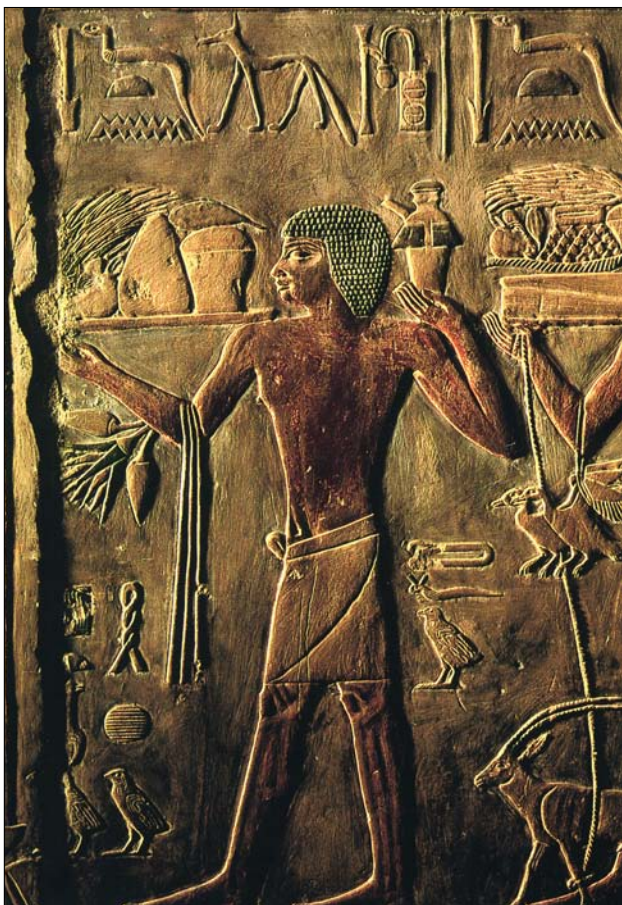

Halotti arc (Tell el Sowwak)

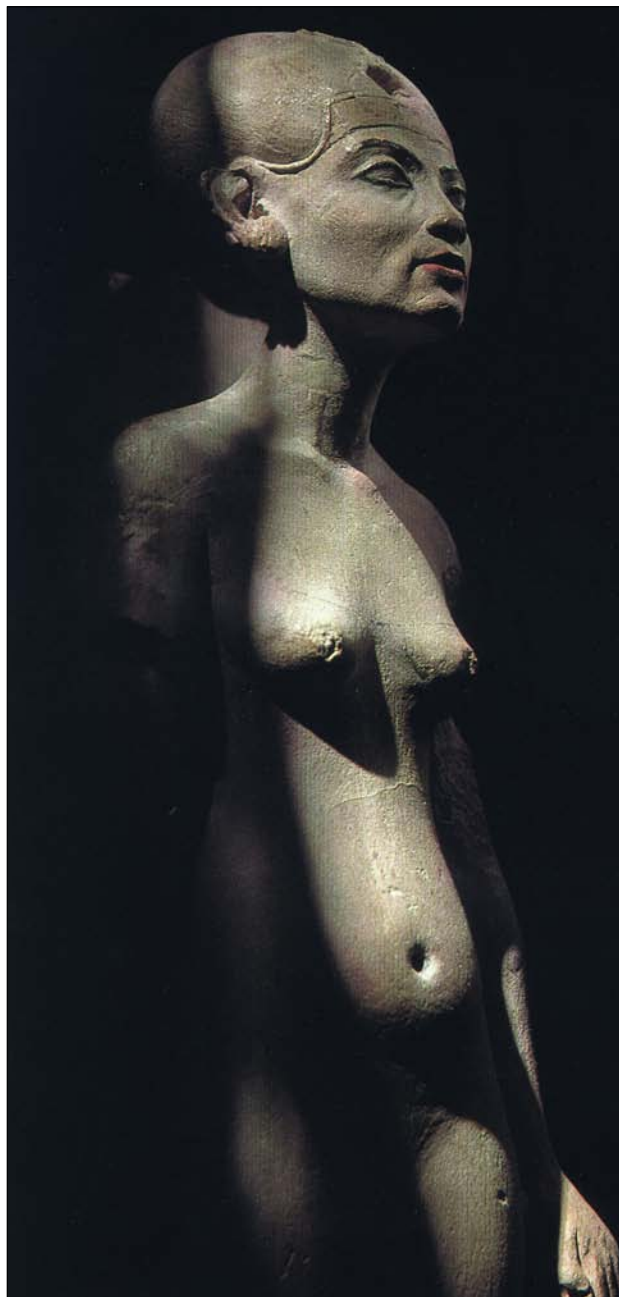

Kafré fáraó gízai piramisában feltárt sír ábrázolásai

arról, hogy a szavakat, a mondatokat hogyan ejtették ki, azaz nem tudjuk, hogy a fáraók országában az emberek milyen nyelven beszéltek?

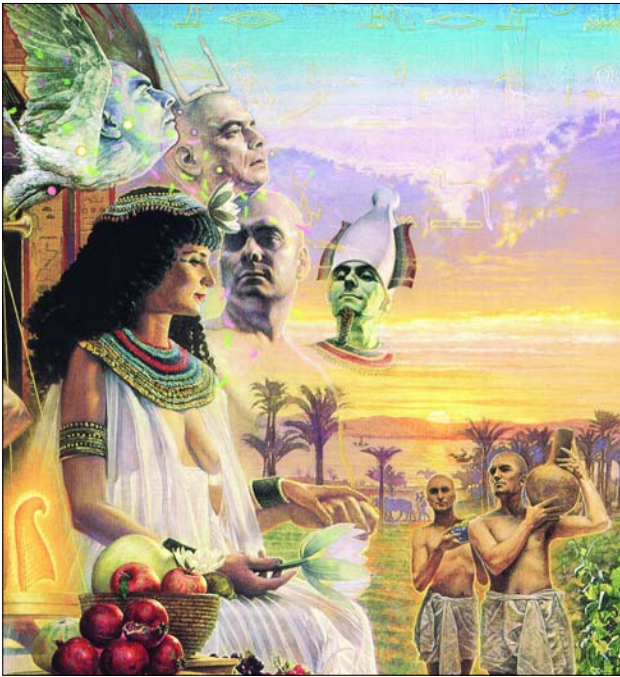
Miért hangsúlyozzuk ezt? Azért, mert az ókori világ egyik legnagyobb s három ezer évig fennállt (!) hatalmának titkai ma sincsenek megfejtve. Egyelőre nem állítható, hogy a világ bármely népének közvetlenül köze lett volna vagy lenne a fáraók népéhez, de az ellenkezője sem! Igen különös és nagyon furcsa, hogy azt kellene elhinnünk, hogy mind a sumér, mind az egyiptomi nép egyszerűen és nyomtalanul eltűnt a történelem színpadáról. Ez nagyon valószínűtlen, tehát minden erővel tovább kell kutatnunk.

Krisztus születése előtt 2950 körül élt és uralkodott Ménész fáraó, az 1. dinasztia megalapítója, majd következtek az őbirodalom uralkodói: Dzsószer, Sznofru, Kheopsz, Khafré, és sokan mások, majd a

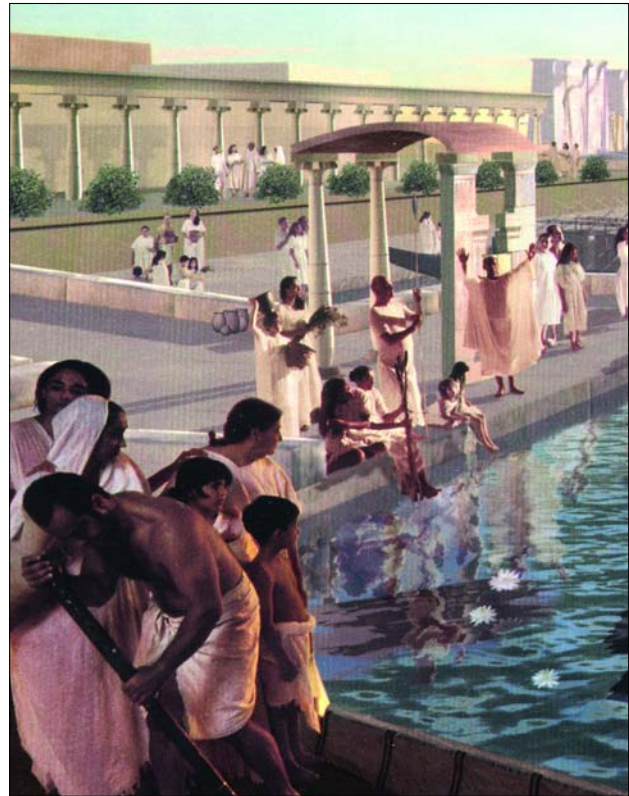

Nefertiti egyiptomi királyné világhírű szobra

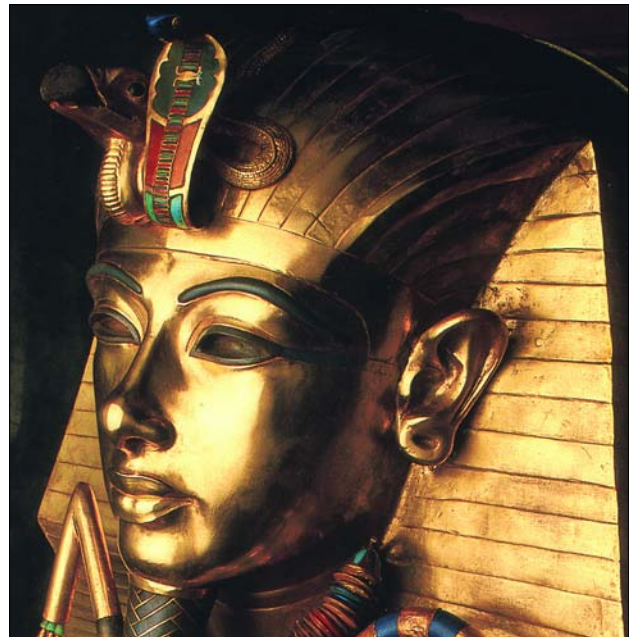
Az egyiptomi királyné szolgálói körében

Életkép a Tell Amarnai Nagy Palota előtt

Ehnaton, a Napisten fáraója, amarnai palotája előtt

Tutenkamon ifjú fáraó arany halotti maszkja

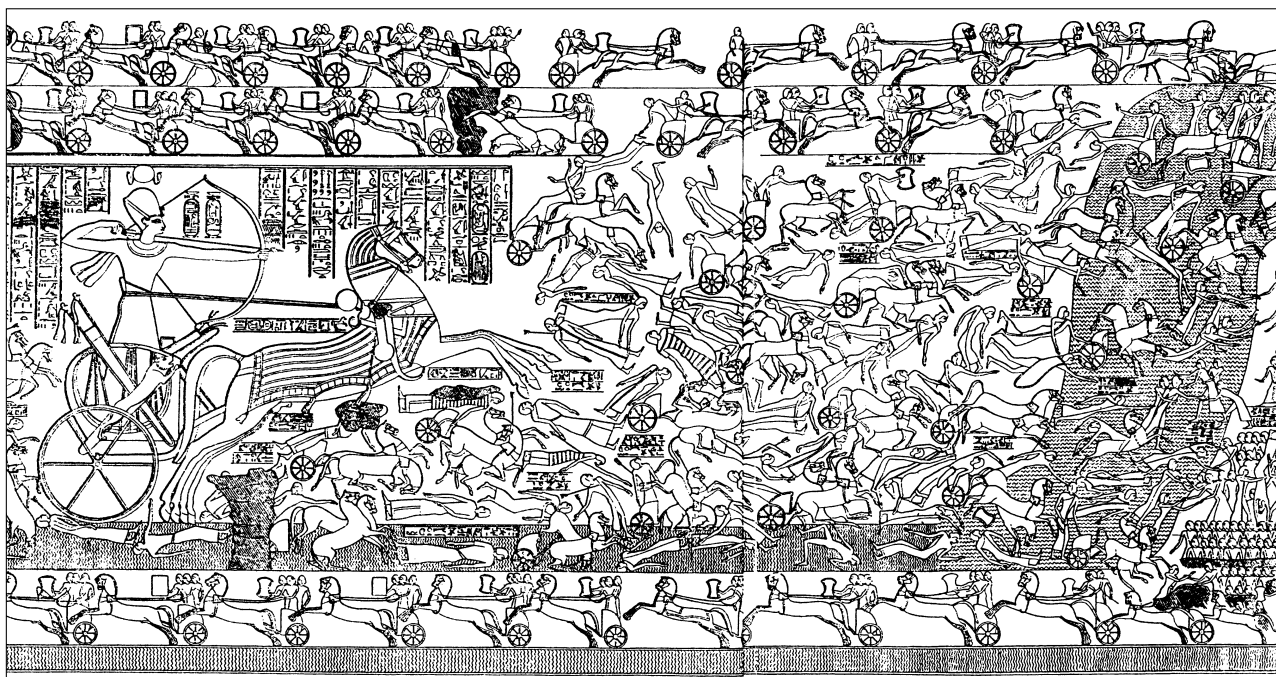

II. Ramszesz, a nagy hódító fáraó

középbirodalom nagyjai s végül az újbirodalom, a 18. dinasztia fáraói, köztük is a leghíresebbek: Ekhnaton (1353–1336), Tutankhamun (1333–1323), II. Ramszesz (1279–1213), aki számos nagy csatát nyert, közte a kádesit a hettiták ellen 1274-ben. Ekkor íródott le a világon először békeszerződés.

A Bibliában sokszor szerepel Egyiptom, jöllehet a 12 héber törzset általában Mezopotámiából, illetve Ábrahámot Urukából eredeztetik. De akár József és testvérei történetét, akár Jákob históriáját, akár az egyiptomi kivonulás eseményeit olvassuk, észrevevessük, hogy csak legendákról van szó, mert sem

II. Ramszesz a Krisztus sz. előtti 1274. évi kádesi csatában

Mózesről, sem a zsidók csodákkal teli kivonulásáról semmiféle történelmi adatunk nincs.

A pirmisok országának uralkodója kezdettől a legfőbb Isten, Ré Napisten, az örökkön élő Ré Lelkének Éltetője, tehát Isten-király (később Ámon-Ré felkentje), aki korlátlan úr s ha valamelyik főembere kedves volt számára, akkor belőle is isten válhatott, amint ez megtörtént Imhoteppelel. S ezért készült számukra piramis, ezért épültek meg az óriási emlékművek, mint a híres thébai szfinksz. Régebben gyakran leírták, hogy a piramisok a primitív sáskunyhók őskori formáit utánozták, de józan ember ezt el nem hiszi! Théba egyébként az újbirodalom fővárosaként egy millió embert fogadott magába! 3200 évvel ezelőtt egy csaknem Budapest nagyságú város virágzott a sivatag közepén.

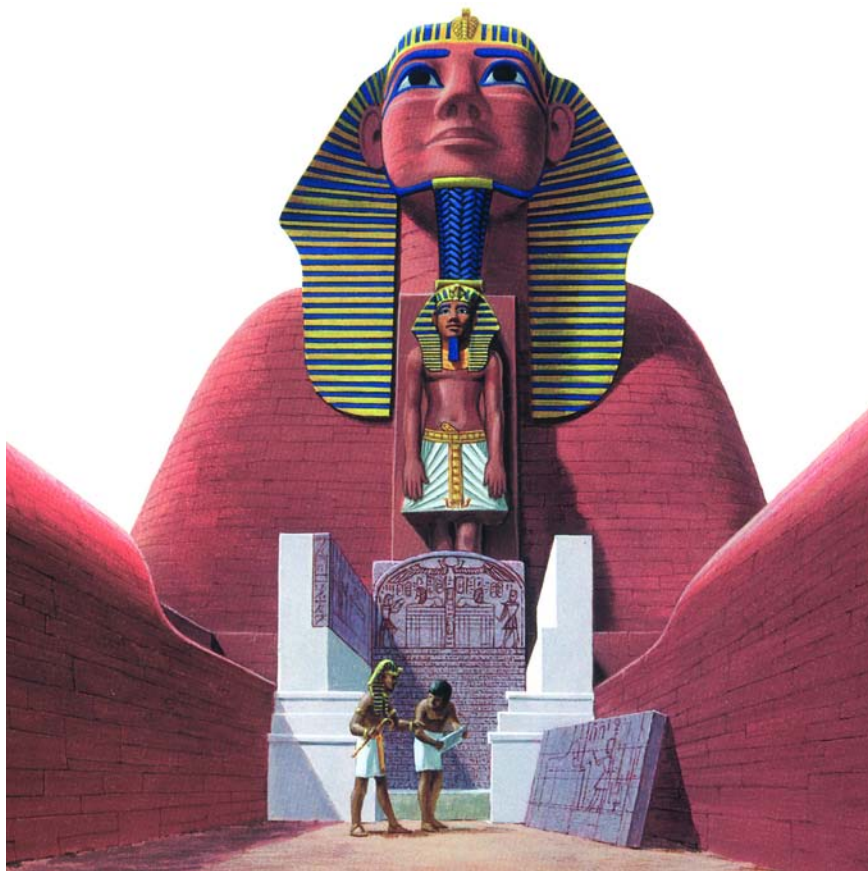
A Királyok Völgye a régészet legnagyobb csodáit adta. Az egyiptomiak országának szervezettsége, bámulatos építményei, káprázatos kincsei, vallásos művészete, hadereje, műveltsége meghaladta a legújabb kori szinteket.

Tisztaság, szépség, rend, gazdagság, alkotó munka, az örökélet, a halhatatlanság és a feltámadás hite (ezért mentették meg a holttesteket balzsamozással), voltak Egyiptom legfőbb jellemzői.

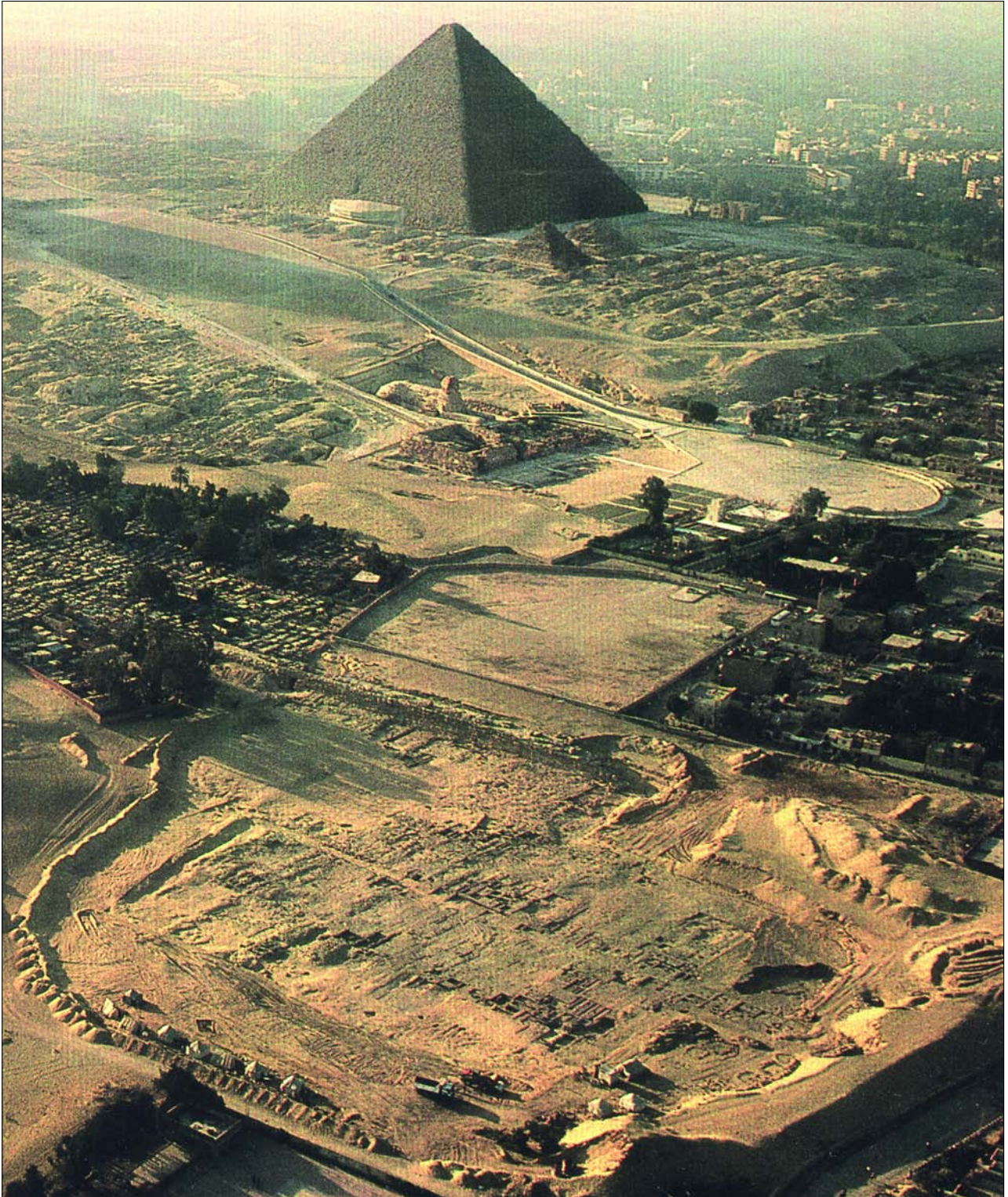
A thébai szfinksz rekonstrukciója

Támadásban az egyiptomi harci kocsik

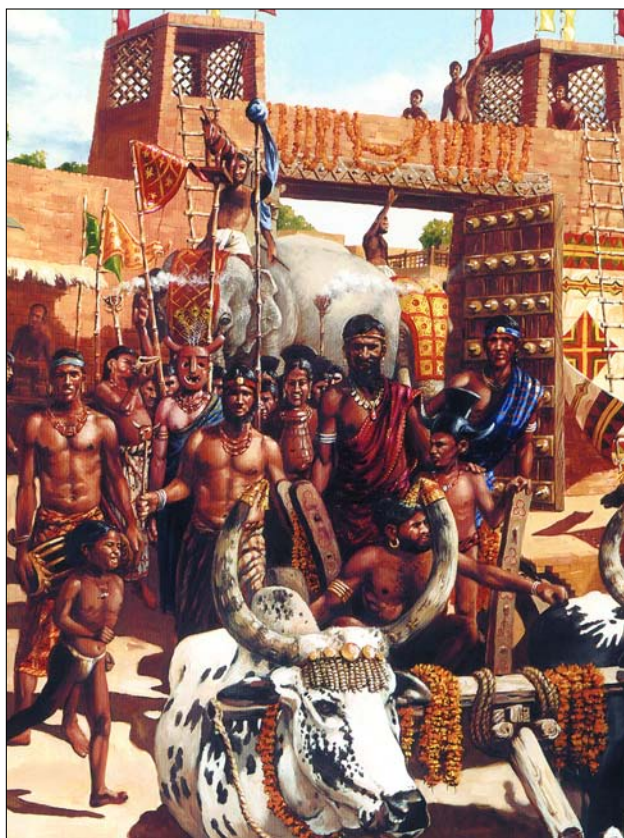

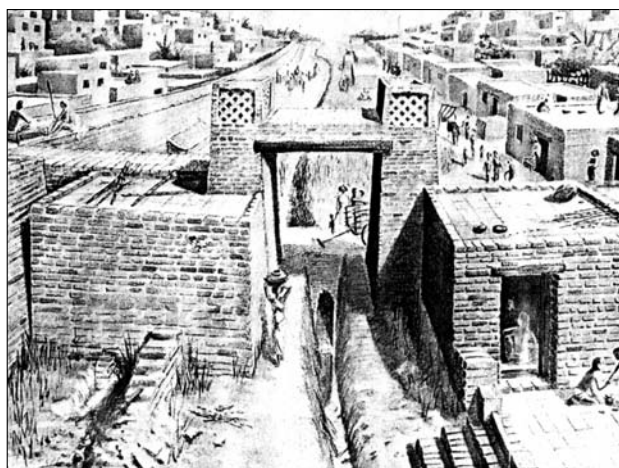

AZ INDUS-VÖLGYI KIRÁLYSÁG

Sumérrel és Egyiptommal csaknem egyidőben jött létre az Indus folyam mentén is egy magas kultúra, amelyet Harappa-kultúrának szoktunk nevezni. Ez a négy és fél ezer évvel (2600–1900) ezelőtt kialakult civilizáció nemcsak a téglából épített házakat (Mohendzso Daró és Harappa), de a vízvezeték, a szennyvíz-csatornát és a fürdőszobát is ismerte! Az őslakós dravidák teremtették meg, akiknek eredetéről nem sokat tudunk. Ősi szentélyeik, templomaik zöme a későbbi indoeurópai (árja) nyelvű és fajtájú népek beköltözésével erősen megváltozott.

Így éltek Harappában 4500 évvel ezelőtt

Az indiai Harappa város Krisztus születése előtt
2600–1900 között

Négyezer éves csatorna-rendszer Harappában

Az indoírániai kérdésköre már szorosan kötődik a magyar őstörténethez is. Erről később olvashattok.

Ami igazán elsőrendű fontosságúvá tette ezt a térséget, az a bráhmánizmus kialakulása és világvallássá válása, benne Brahma, Visnu és Siva tiszteletével, amelyből később létrejött a szkíta származású Buddha (Gaumata vagy Gautama), a nagy vallásalapító még erőteljesebb térhódítású világvallása: a buddhizmus.

Az indiai királyok (rádzsák és maharadzsák) hatalma a szkíták és a kusánok hódításai után erősen megváltozott. A csodálatos India az újkori hódítások áldozatává vált.

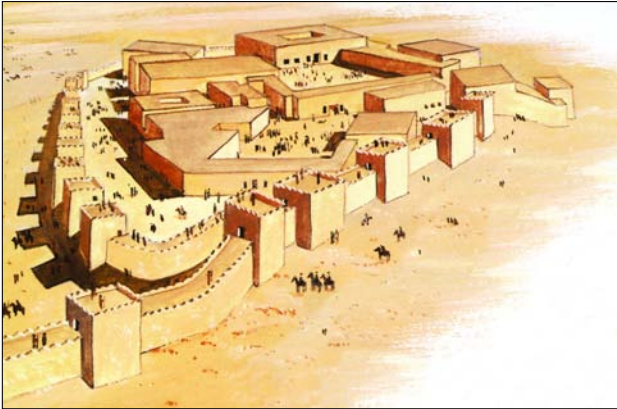
- *Ismerjük-e az egyiptomiak eredetét? Tudjuk-e, milyen nyelven beszéltek?*
- *Ki volt az első fáraó?*
- *Hogyan nevezzük Egyiptom történetének három korszakát?*
- *Miért épültek az uralkodók számára piramisok?*

- *Kik voltak az Indus-völgy őslakói?*
- *Mi bizonyítja, hogy fejlett társadalmuk, civilizációjuk volt?*
- *Melyik nagy világvallás alakult ki itt?*
- *Mi okozta az ősi indiai kultúra pusztulását?*

Buddhista templom Indiában

A KAUKÁZUS ÉS A KINCSES KELET

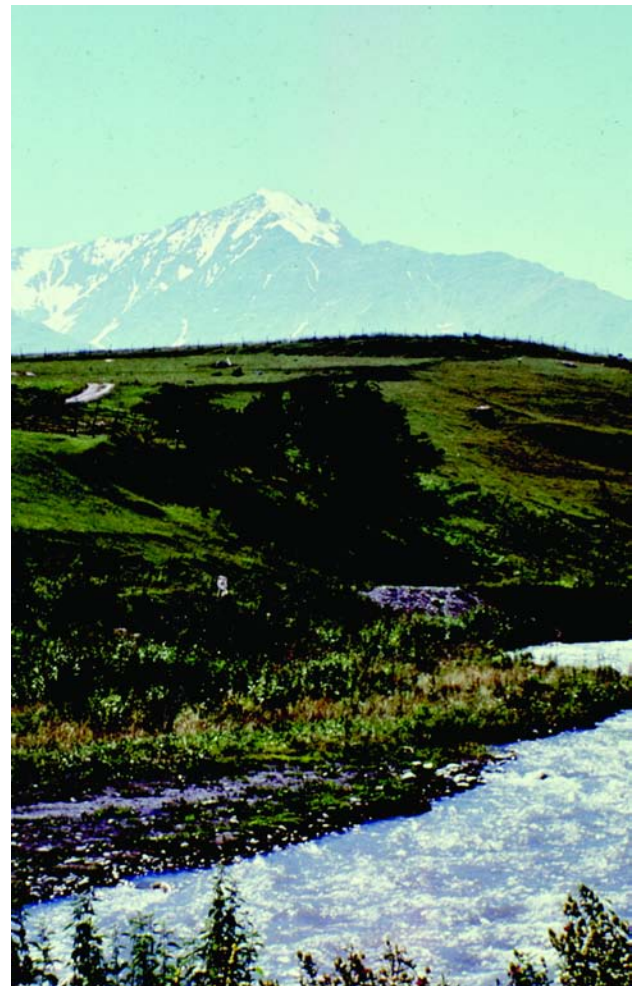
A hettiták fővárosa: Hattusa (ma: Törökország)

Az ókori Kelet gazdag és nagyszerű történetének tárgyalása közben a mai tankönyvekben szinte szóba sem kerül, hogy a világ más részein kik és hogyan éltek. Anatólia (a mai Törökország) még megemlíthető az indoeurópai nyelvű hetti-

A Kaukázusban a Dariel-szoros, előtérben egy orosz erőd maradványa

ták miatt, ám a fenséges Ararát és a hófödte Kazbek uralta Kaukázus, a délorosz síkság, a Kászpi-tengertől keletre, az Aral-tótól délre eső tájak, Közép- és Belső-Ázsia egész térsége még felsorolás-szerűen sem jelenik meg. Nyilván azért, mert úgy gondolták a történelemkönyv-írók, hogy ott csak műveletlen, vad és primitív nomád pásztorok kóboroltak a végtelen pusztákon.

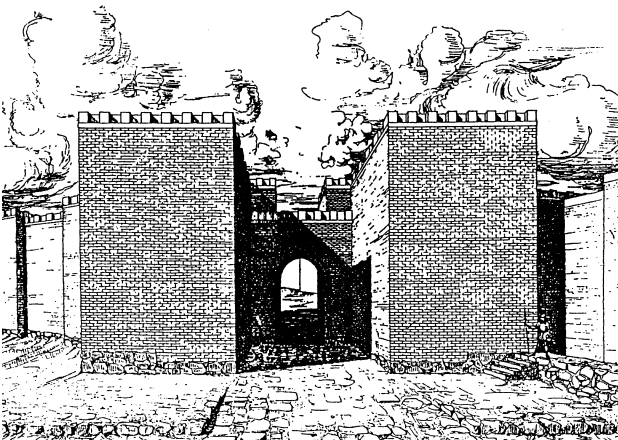

A Kaukázus Kazbek nevű hegycsúcsa, előtte a Terek folyó

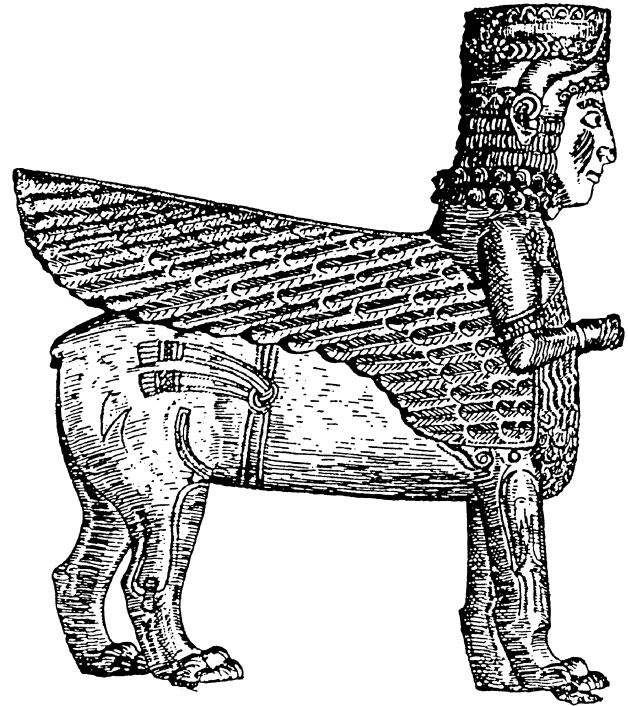

Nomádok szállása Tibetben

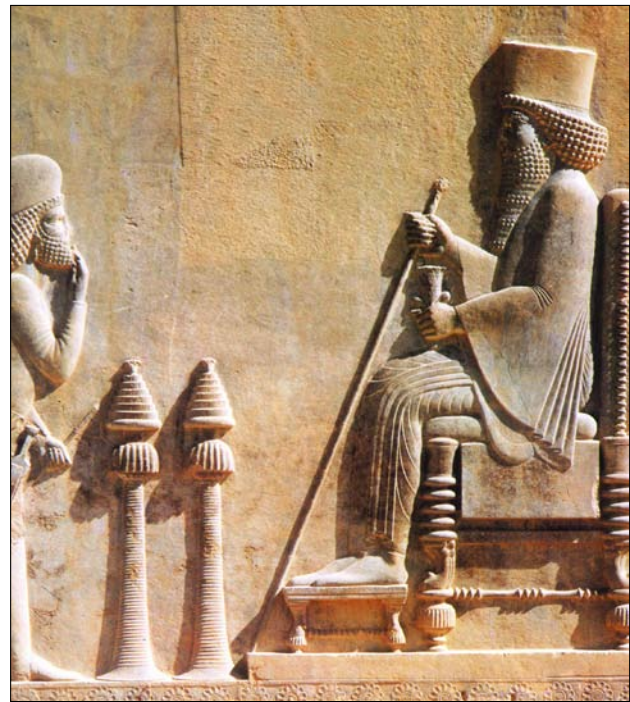
Pedig a Kaukázus térségében igen ősi kultúrák virágoztak, s olyan hatalmas államok jöttek létre, mint Urartu (a mai Örményország és Törökország földje) a Szevan, a Van és az Urmia tó partvidékén. Urartu nemcsak szembeszállt Asszíriával, de többször le is győzte azt! Nekünk, magyaroknak is közünk van a Kaukázus-hoz, kivált a szkíták és a hunok révén, akik rokonaink voltak.

Urartui erőd kapuja a Krisztus sz. előtti 9–8. századból

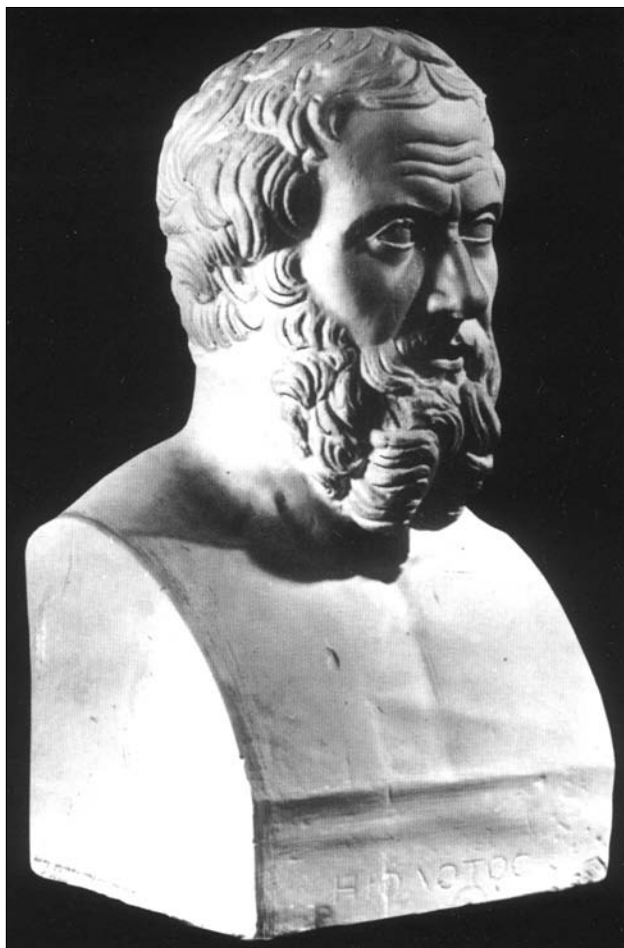

Urartui istenszobor

Dáreiosz perzsa nagykirály a trónusán

Hérodotosz, a történetírás atyja

A történetírás atyjának nevezett Hérodotosz, a Krisztus születése előtti V. században alapos és hiteles beszámolót készített arról a népről, amely az ókori világ nagyhatalmait, előbb az asszírokat, majd a kincseiről elhíresült Dáreiósz perzsa nagykirályt legyőzte. Ez, a görögök által szkítának, az asszírok által askuzáinak, a perzsák által szakának, olykor szkolotnak és masszagétának nevezett nép pedig csuda dolgokat tudott és oly' rettegett híruk volt, hogy még a Bibliában is megemlékeztek róluk.

Jeremiás könyvében olvasható:

*Vonuljatok megerősített városokba!
Meneküljetek! Ne késlekedjetek!
Mert veszedelmet hozok észak felől,
rettenetes pusztulást.
Az oroszlán fölkelt fekvőhelyéről,
elindult útjára a nemzetek megrontója.*

*Lovasok és nyilasok jönnek!
Egy távoli nemzetet szabadítok rátok,
Izrael háza! – mondja az Úr.
Egy legyőzhetetlen régi nemzetet,
olyan nemzetet, amelynek
nem ismered a nyelvét,
és nem érted a beszédét,
Tegze olyan, mint a nyitott sír,
s mindannyian hősök!
Egy hatalmas nép tör elő.
Fegyvere nyíl és lándzsa,
kegyetlen és nem ismer könyörületet,
csatakiáltása, mint a tenger zúgása
lovakon nyargalnak s mind harcra kész!*

A világtörténelem nagy horderejű változásainak nem kis részét a szkíták, a hunok, az avarok, a türkök és a magyarok vezették be. Ilyen volt a ló meghátalása, a nyereg feltalálása, később a kengyel bevezetése, a nagyerejű reflexíj elkészítése, amely valóságos csoda-fegyverként működött évszázadokon keresztül. A fegyelmezett tömegharcot is ők alakították ki, de a nadrág használata, a fehérmű viselete, a villa és a kanál bevezetése az étkezéseknél is a keletiek érdeme.

A 700 körül létrejött Perzsia katonái, miután elfoglalták Babilont, Elámot és Egyiptomot, a hatalmas északi szomszéd, a szkíták ellen fordultak, először 529-ben, majd 513-ban, azonban mindkétszer kudarcot

A szkíta hadsereg zárt rendben felvonul az ellenség ellen

Itatják a ménest

A félelmetes erejű összetett íj több száz méterre hordott

vallottak Dáreioszék. A perzsák hadat viseltek a görögök ellen is, de ezek az események bármennyire is fontosak Európa népei számára, nekünk közel sem jelentenek annyit, mint a szkíta-perzsa a szkíta-görög kapcsolatok.

A szkíta lovasok még nem használtak fém kengyelt

A ló a keleti ember leghűségesebb társa

A szkíta harcosok összecsapnak a perzsa katonákkal

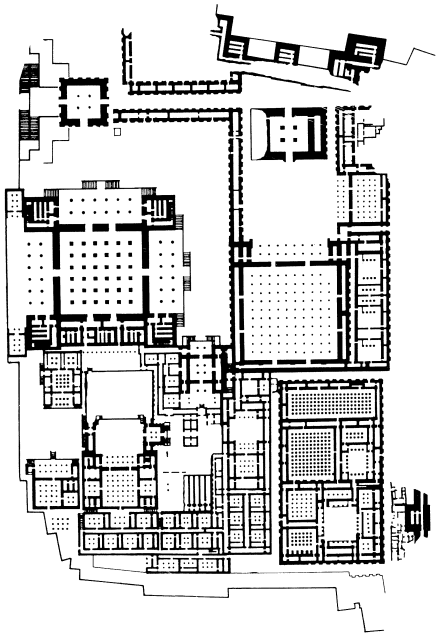
A szkíták az íjat és a nyílveszőket egy tegezben tartották

A perszepóliszi palota maradványai, a Dáreiosz emlékművel

A szkítákról és szomszédaikról a görögök igyekeztek sok ismeretet összegyűjteni, így többször ábrázolták az amazonokat, s a Fekete-tenger-vidéki szkítákat, de azt nem jegyezték fel, hogy a szkíták milyen nyelven beszéltek. Biztosan nem iráni nyelven, mert azt a perzsák tudták volna, biztosan nem a göröghöz hasonló nyelven, mert azt a görögök tudták volna. Lehetséges, hogy az ősmagyarhoz hasonló nyelvűek voltak a szkíták? Igen, ez lehetséges, noha még nem bizonyított, jóllehet régen az ősi magyar írást, a rovásbetűs írást, egybehangzóan szkíta betűs írásnak nevezték. Olvassuk csak a 16. században élt Szamosközy Istvánt:

Erdélyben van még bizonyos hazai írásmód, amely régi őseikről, a szkítákról, sok századokon keresztül szállott át a maradékra s ezt az

A szúzai királyi palota alaprajza Perzsiában

A perzsa nagykirály pompás palotájában színes élet zajlott

Támadásban a szkíta lovasság. Elsőprő rohamának ritkán tudtak ellenállni

Görögök harca az amazonokkal. Görög vázaképek

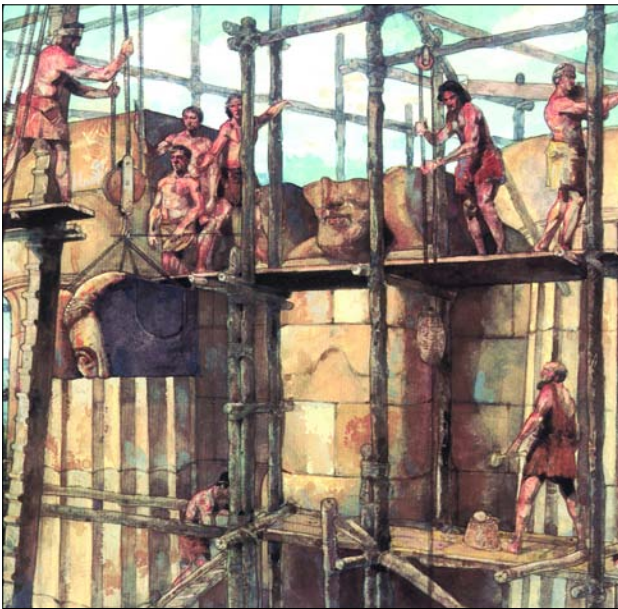

Szkiták és görögök viadala

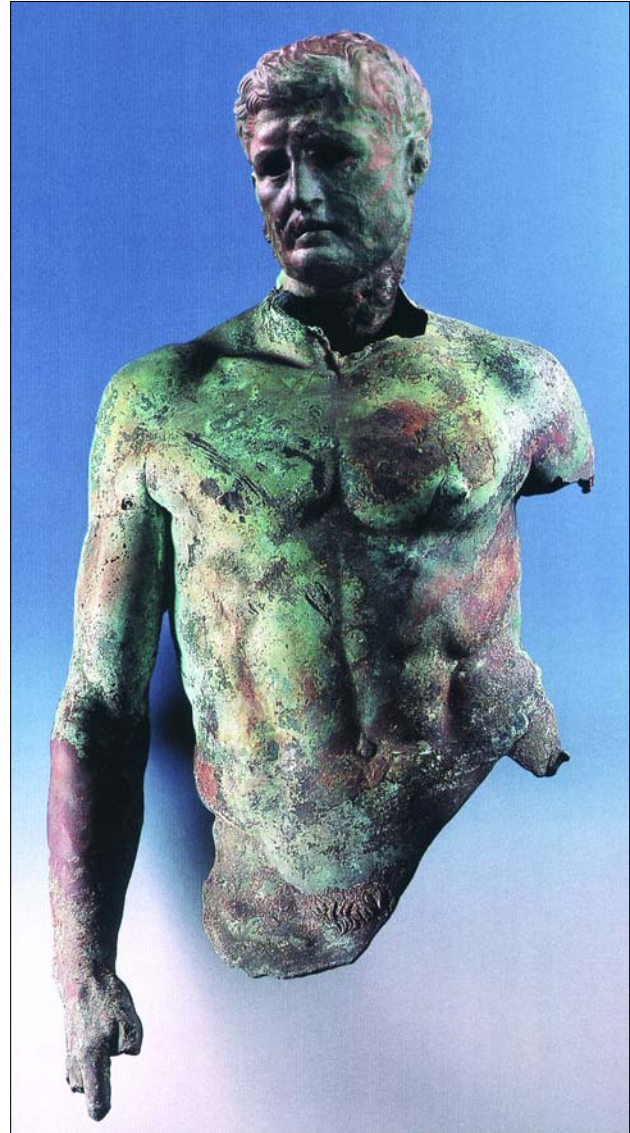
Európába Keletről behozott írásukat máig is fenntartják. Később ezt az írást szittyá-hún írásnak nevezték, amely 9 magánhangzóból és 24 mássalhangzóból áll.

Tsétsi János meg ezt írta le 1708-ban: Nem hitel nélküli hagyomány, hogy a magyarok Szkithiában tulajdon betűikkel éltek.

Természetesen nagyon fontos és igen jelentős az antik világ műveltsége és hagyatéka, ezen belül kivált

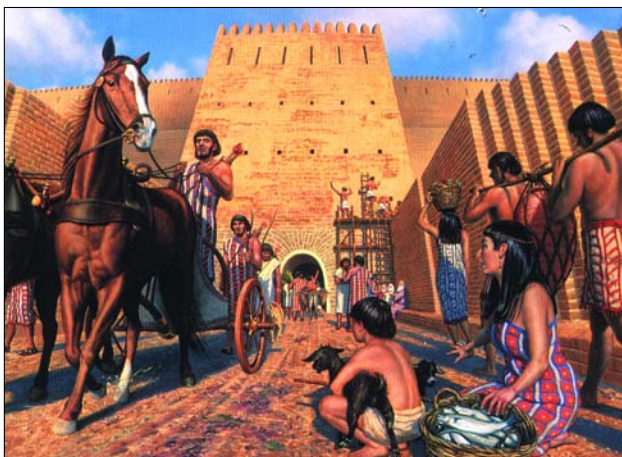
Görög építőmesterek monumentális templomot építenek

A görögök művészete rendkívüli szépségű alkotásokat hozott létre

a görögöké, ám nekünk magyaroknak, mindamellet, hogy elismerjük az építészeti, szobrászati, irodalmi, csillagászati, filozófiai, matematikai értékeiket, sokkal fontosabb megismernünk a kincses Keletet, mert mi onnan származunk, mert mi Kelet Népe vagyunk, mert a mi múltunk nem a zsidókhöz, nem a föníciaiához, nem a görögökhöz, nem a rómaiakhoz kapcsolódik,

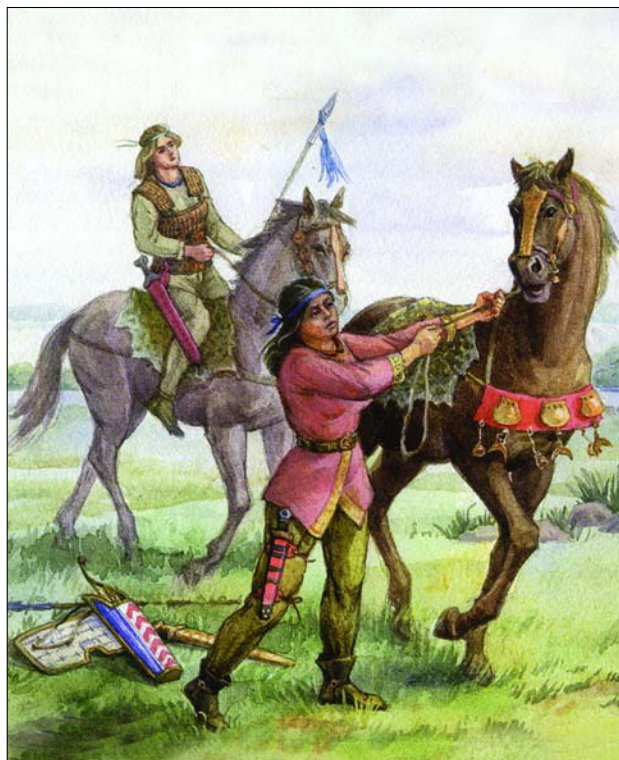
Palesztina és Kánaán lakossága szémita volt
három-négy évezreddel ezelőtt is

A szkíta nehézlovasság egy erődítményt ostromol

hanem a szkítákhoz, a szarmatákhoz, a hunokhoz, az alánokhoz és a kazárokhoz.

S ezek a nagyállattartó lovas népek nem bolyongtak a végtelen pusztákon ezredéveken keresztül,

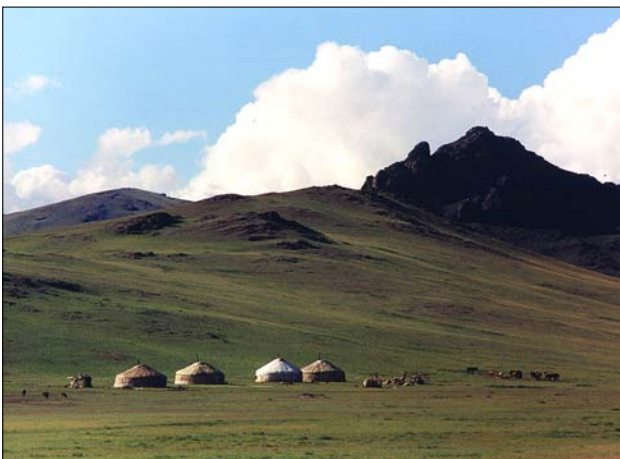

A szkíta ifjak kiváló lovasok és nagyszerű,
bátor katonák voltak

amint azt a mai, vagy közelmúlti ázsiai nomád népek teszik Mongóliában vagy Kazahsztánban, hanem ők is megtelepedtek, tartósan birtokolták szülőföldjüket, ott temették el halottaikat, a királyokat, a hercegnőket és a vezéreket pazar pompával, számos lovat és más állatot feláldozva a teremtő Istennek, felékszerezve, illatszerrekkkel, pipere holmikkal gazdagon ellátva. Volt olyan temetkezés, ahol az arany tárgyak össz súlya meghaladta a tíz-húsz kilogrammot s a feláldozott lovak száma elérte a 360-at!

Ezek az emberek együtt éltek a természettel, ismerték az állat- és növényvilág minden részletét és megalkottak egy rendkívül magas színvonalú állatábrázoló művészetet (az ún. szkíta állatstílust), amelyel a környezetük állatvilágát jelenítették meg, de

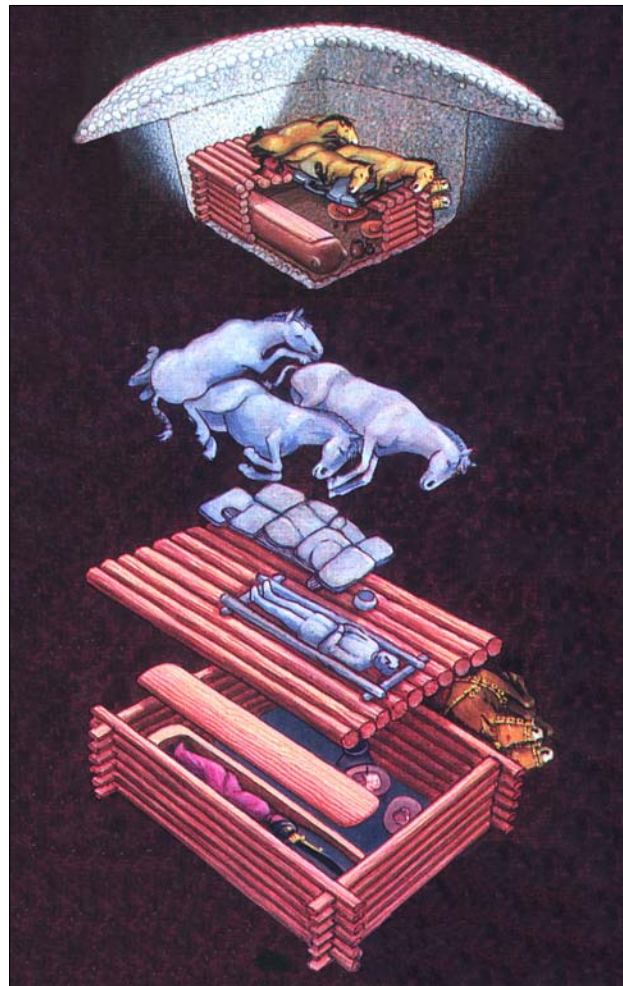

Mongóliában a mai nomádok ilyen jurtákban laknak, de régen nem így volt!

A kazahok, az üzbégek, a kirgizek és a mongolok manapság is élnek a sátrak adta lehetőségekkel

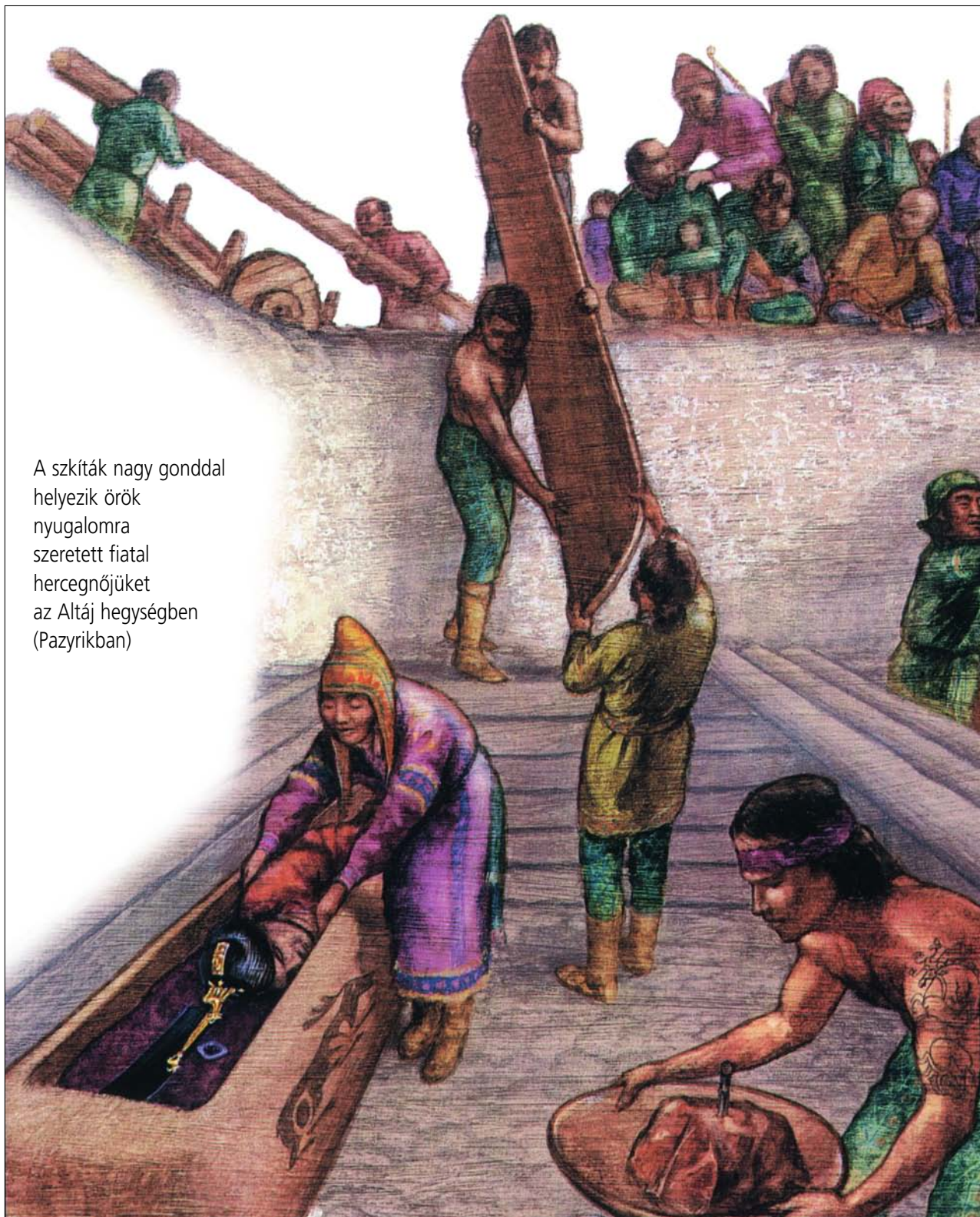

A kövekből rakott sírhalom (kurgán) alatt készítették el a sírkamrát. A halott házát az élők háza szerint gerendákból ácsolták

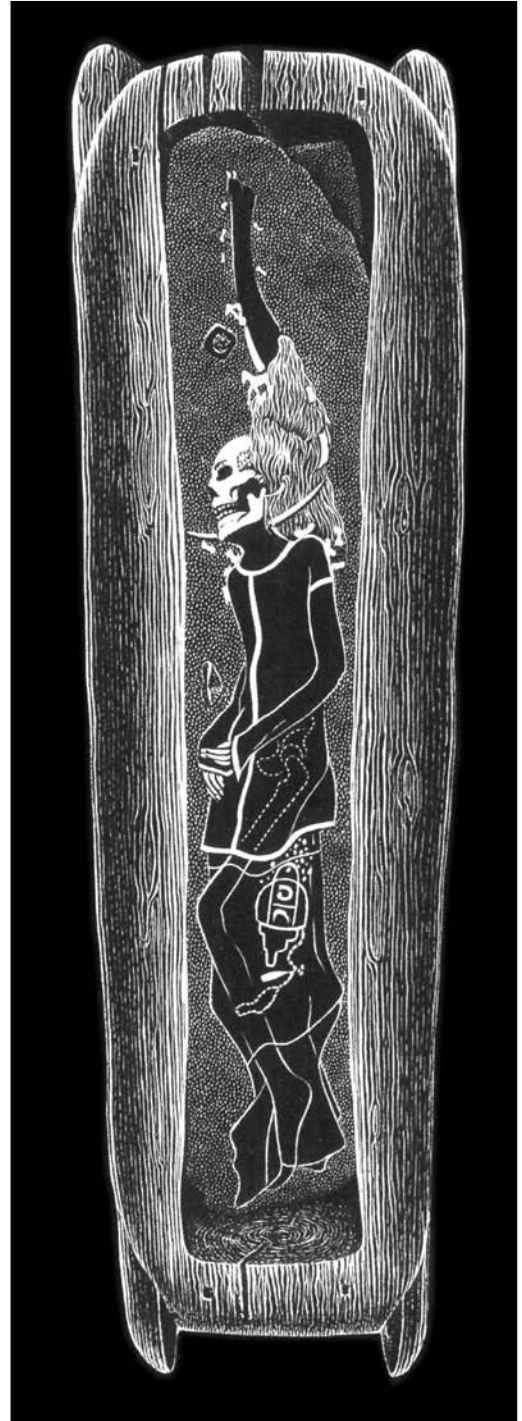
Három nemes paripát is eltemettek vele

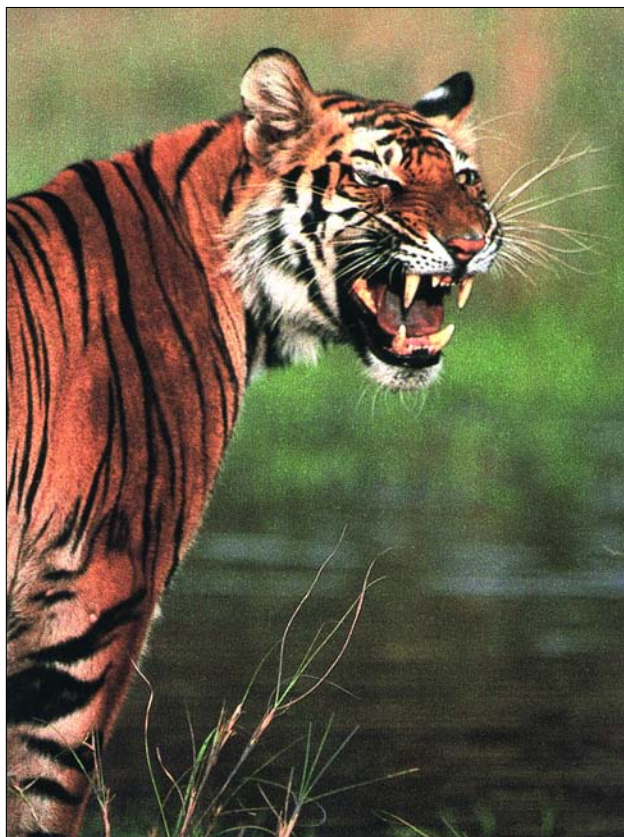
A szkíták nagy gonddal
helyezik örök
nyugalomra
szeretett fiatal
hercegnőjüket
az Altáj hegységben
(Pazyrikban)

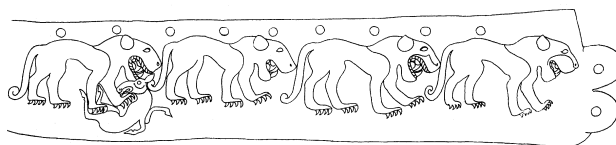

A 2500 évvel ezelőtt eltemetett pazyriki hercegnő sírja az örök hó és jég miatt szinte ép állapotban maradt meg

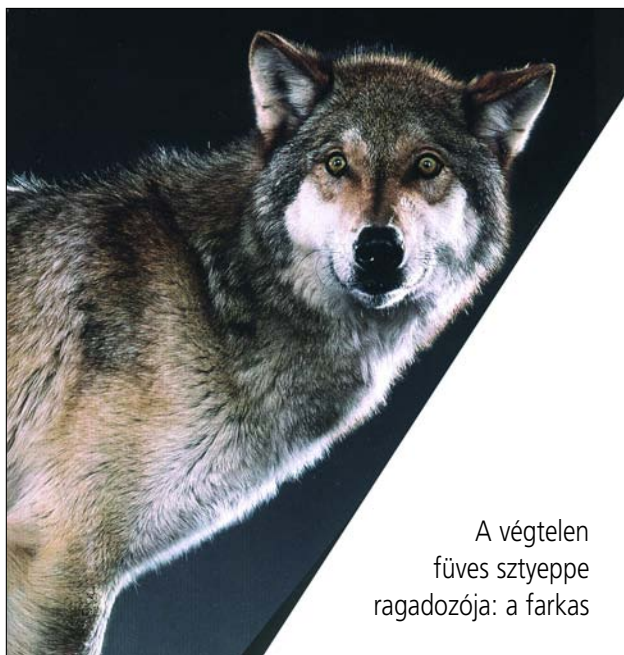

Szibériai tigris

Szkíta állatábrázolások

A végtelen
füves sztyeppe
ragadozója: a farkas

különleges, elvont és jelképes értelemmel. Ez az ábrázoló művészet a Krisztus születése előtti 7. században már kifejlett formában létezett, tehát nem a görögöktől vették át, hanem a saját maguk világszemléletét és gondolkodását fejezte ki.

S ezek az emberek nem mongoloidok, nem sinoidok (kínaiak) voltak, hanem europidok, amint a Tárim folyó medencéjében feltárt sírok, valamint az Altajban és Közép-Ázsia számos más lelőhelyén feltárt temetkezések embertani anyaga egyértelműen bizonyítja. S ez a népesség tovább élt a párthus és kusán birodalom idején. A kusán előkelők (Tillia Tepén) szkíta viseletben és szkíta ékszerekkel temetkeztek el az időszámításunk kezdetén. S ez a hagyomány tovább élt az

A Tárím-medencében feltárt múmia-sírokban europid emberek holttesteit nyugodtak

Amint az Altajban a jég, a Tárím-medencében a forró sivatagi homok konzerválta a halottakat és megőrizte a hajukat, a ruhájukat

ázsiai hunok, a közép-ázsiai eredetű avarok és a magyarok kultúrájában is.

Az a kérdés persze nagyon is feltehető: miért nincsenek a szkítáknak, a húnoknak, az avaroknak és a magyaroknak olyan kőszínházai, templomai, vízvezetékei, palotái, mint a görögöknek vagy a rómaiaknak?

Elsősorban azért nincsenek, mert a keleti népek általában nem követ használtak építőanyagként, hanem vályogtéglát és fát, amely anyagok a mérsékelt égövben általában viszonylag rövid idő alatt megsemmisül-

nek, szétmállanak vagy elkorhadnak. Ugyanez volt a helyzet az Itáliát benépesítő etruszokkal is, akik sokáig követ nem használtak csak az alapozáshoz, minden épületüket fából készítették el s azután festett terrakotta lapokkal díszítették.

Másodsorban azért, mert számos helyen még nem sikerült feltárni a sivatagok homokjában rejtőzködő pompás városokat, várakat, templomokat. De a régészeti feltárások szakadatlanul folynak s előbb vagy utóbb fény derül a titkokra.

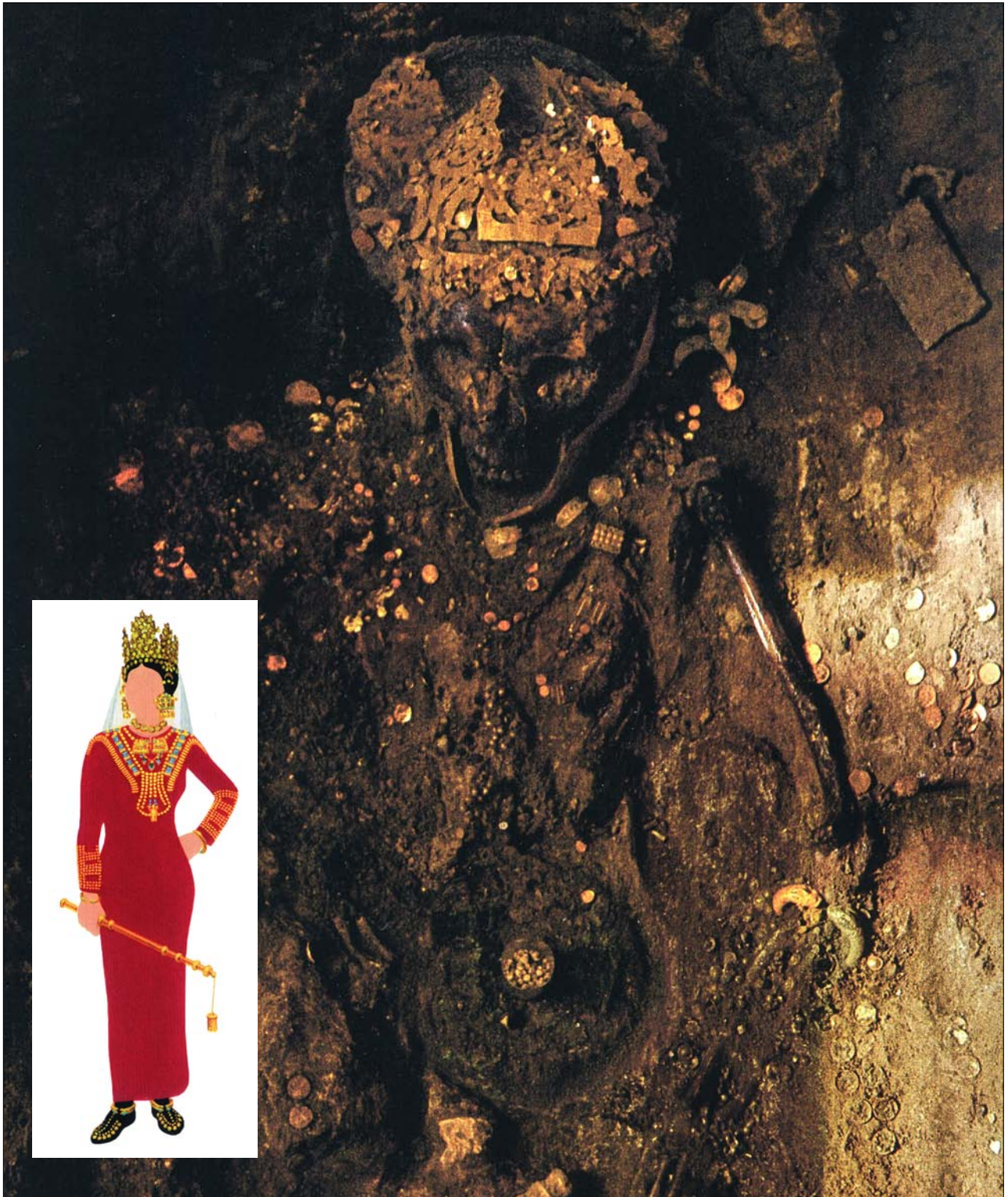

Az Altáj-vidéki Tuvában fekvő Arsan 2. kurgán szkíta fejedelmi párosa

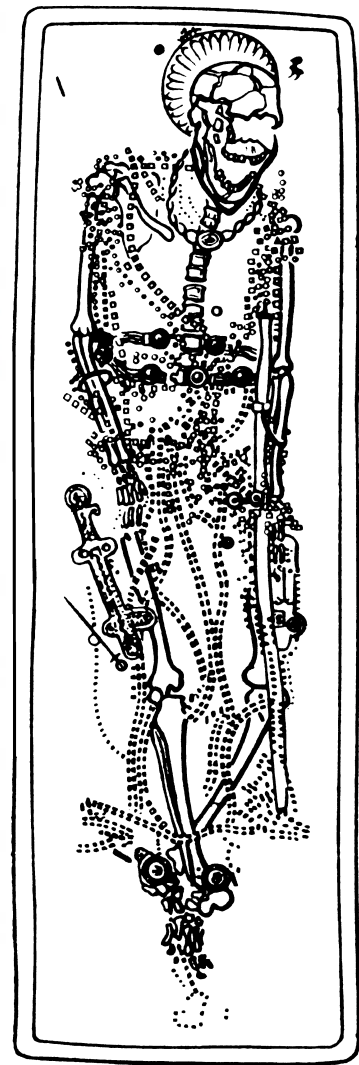

Arany koronás kusán hercegnő sírja és egykori viselete az afganisztáni Tillia Tepén a Krisztus születése körüli időből

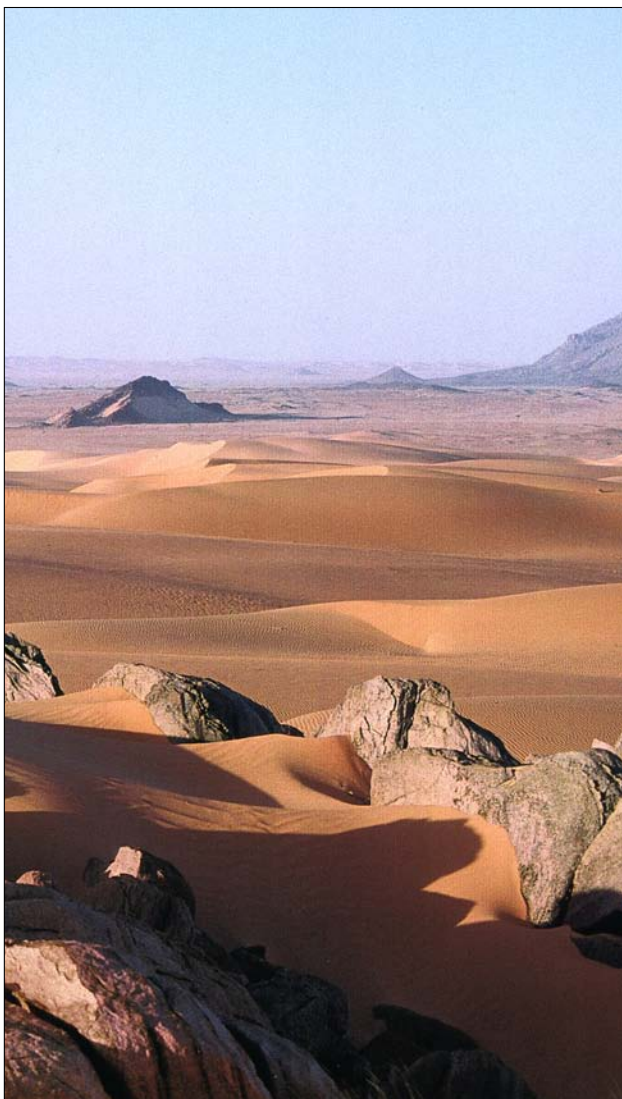

Az afganisztáni Tilia Tepén feltárt kusán előkelők kis temetőjében a férfi halott szkíta viseletben volt és részleges ló-temetkezés volt mellette!

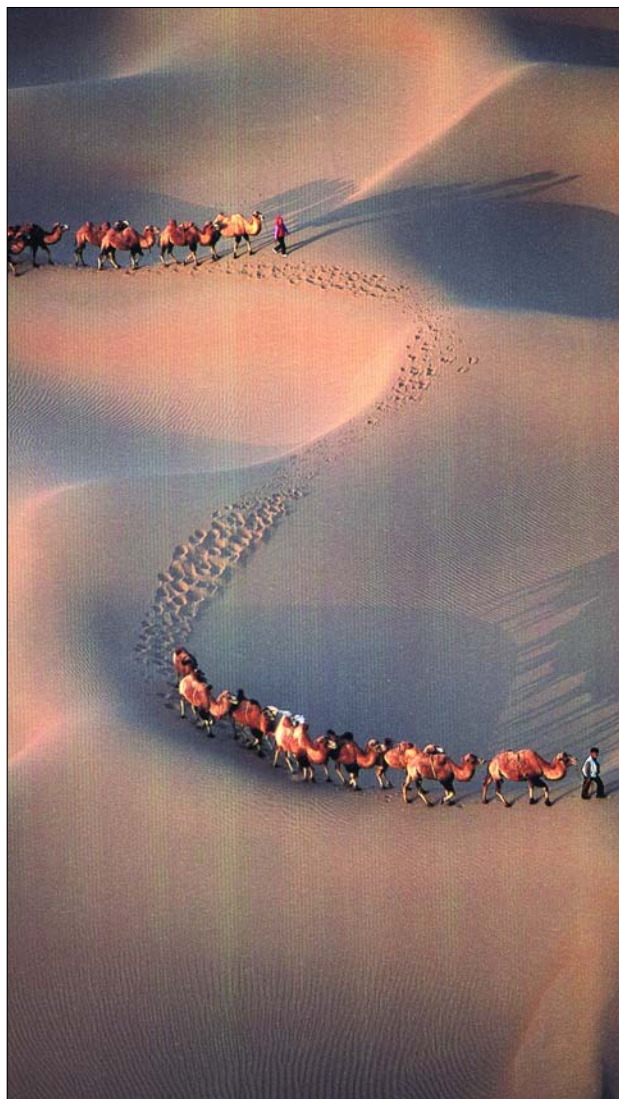

Az afrikai Szahara végtelen homoksivatagja sokezer évvel korábban termékeny táj volt

- *Melyik népről tudósít bennünket Hérodotosz, a történetírás atyja?*
- *Mit bizonyít Szamosközy István és Tsétsi János leírása?*
- *Miért nem maradt a keleti népek után látványos épület?*
- *Mesélj a szkíták mindennapi életéről!*

Közép-Ázsia sivatagjai is számtalan titkot rejtnek magukban

- *Sorold fel, milyen találmányokat köszönhet a korabeli emberiség a keleti népeknek?*

A Góbi-sivatag homokja alól a kínai régészek településeket, városokat, erődöket ásnak ki

A TEREMTÉS MAGYAR MITOLÓGIÁJA

A világ teremtésének hagyománya

Mondáinkat és a teremtésre vonatkozó hagyományainkat a legutóbbi időkig népünk szóbeli hagyománya őrizte meg. E szerint bátran kijelenthetjük, hogy népünk tudatában nem található meg az indoeurópai népek hagyományaiból oly ismerős sokistenhit. Egy Istenünk van, s nyoma sincs annak, hogy ez valaha más-ként lett volna. Szólnunk kell azonban a dualista világkép halovány emlékééről, amely az emberi világ keletkezését megmagyarázó biblikus gyökerű mondákban maradt ránk. A föld teremtéséről, pontosabban a földnek a víz alól való felhozásáról szóló teremtésmondánkban a Teremtő segítője lehet ördög, vagy más szövegváltozat szerint lidérc, aki az Istennel együtt részt vesz a teremtés munkájában pontosan úgy, mint az ókori mitológiák gonosz szelleme. Tőle származnak az embereknek kellemetlenséget okozó lények, mint például a légy, a tetű, a bolha és más hasonlók. Lakhelye a pokol, az ő birodalma a föld mélyén található, ahová az elkárhozott lelkek kerülnek. Az Úristenhez és legfőbb ellenlábásához, a Sátánhoz a világosan szemben álló tulajdonság-párok rendelhetők. Például az Istenhez a magasztos, a fenn, a jó, a világos és így tovább; az Ördöghöz pedig az alantas, a lenn, a gonosz és a sötét. Teremtőnket Istennek, Úrnak, vagy Úristennek nevezte a nép, de ismert az Öregisten, Jóisten, Atyaisten összetétel is. Ő a világ ura, a legfőbb jó forrása, a mindig, mindent irányító abszolút létező, aki kezében tartja az ember és minden élőlény sorsát. Segítő és igazságos és szeretetteljes, de büntet is. Az égben lakozik, ahonnan bizonyos mértékig tétlenül figyeli a világ fo-

lyását, noha más mitológiákhoz hasonlóan neki tulajdonítjuk a főisteneket jellemző villámszóró tevékenységet is, amit a villámcsapás jelentésű „*istennyila*” szavunk és a mennykő kifejezésünk is jelez.

- *Hogyan őrizte meg népünk mondáinkat és a teremtésre vonatkozó hagyományainkat?*

Krónikáink eleink hitéről

Őseink egyistenhitéről Anonymusnál ezt olvassuk: „*A magyarok csak egy istent imádtak, a világegyetem teremtőjét, a Mindenek urát. Egyedül hozzá fohászkodtak, és csak neki mutattak be áldozatokat... Árpád vezér, akinek a mindenség Istene volt a segítője... könnyhullatva imádkozott Istenhez... Álmos vezér segítője a Szentlélek volt... Tas, Szabolcs és Tétény látták, hogy az Isten győzelmet adott nekik...*”, – majd a nyitrai hadjárat leírásánál azt olvassuk, hogy – „*az isteni kegyelem volt velük*”. Kézai Simon írja, hogy hadbahíváskor „*Isten és a magyar nép szava*” szól a kikiáltók hangján. A Lehel mondából pedig megtudjuk, hogy „*mi a nagy Isten bosszúja vagyunk*”. A Képes Krónikában, a Budai Krónikában és Thuróczy János krónikájában azt találjuk, hogy „*Árpád... a kürtre a mindenható Isten kegyelmét kérte: adja nekik az úr a földet mindörökre*”.

- *Sokistenhívő vagy egy Istent tisztelő volt-e a magyarság Anonymus szerint?*

Szűz Mária képe az erdélyi almakeréki templomban

Isten neve

Az Isten nevének eredetét nyelvészeink eddig nem tudták megnyugtatóan megfejtetni. Egyes kutatók a közelmúltban felvetették az ómagyar *ise*, „*atya*” és ótörök *tengri*, „*isten, ég*”, vagy a sumír–hettita „*Istanu*” alakból kiinduló magyarázat lehetőségét is. Bizonyos, hogy a *Ten*, *Tengri* (égisten) neve is sokáig élt népünk-nél, például a marsigli-féle rovásírásos szövegben is előfordul. Az újugurok, akik embertani jegyeik alapján legközelebbi rokonainknak számítanak a mai napig így mondják, pl. *Estenri tauba* – Istenek hegye. A rendelkezésre álló adatokból kitűnik, hogy Isten neve Deimel akkád-sumér szótárában betű szerint ugyanúgy olvasható, mint a Halotti Beszédben, jelentése: egy, egyetlen, első. Igazuk volt a krónikásoknak, amikor a magyarokat egyistenhívőnek nevezték, de ezzel Isten legfőbb tulajdonságát is kimondták.

- *Mit jelent Isten neve Deimel akkád-sumér szótára szerint?*

ŐSI MAGYAR HITVILÁGUNK

Hitvilágunk gyökerei

Népi hagyományaink és a krónikáink emlékezete egybehangzóan az eurázsiai nagyállattartó magasműveltségek örököseként határozza meg a magyarságot. Egész népi műveltségünk, ezen belül is kiemelten az Alföld pásztorvilága a legutóbbi időkig őrizte a hajdani nagyállattartó civilizációk örökségét. Az ezt bizonyító számos adat közül most csak két példát említünk, bár a lehetséges példák sokaságát sorakoztatnánk föl. Az első Kemény János erdélyi fejedelem (1603–1662) önéletírásából való: „...*az Kemény familiának eredeti lött az Scythiából kijütt régi magyarok közül...*” A másik egy tankönyv, ami az 1848–49-es szabadságharc leveréséig forgott közkezen, címe: *Hármas Kistükör*. A könyv katekizmus módjára összeállított kérdésekből és feleletekből áll. Az 1849–50. évi, utolsó kiadás 193. oldalán ezt olvashatjuk:

„Kiktől származnak a magyarok?

A Szittyáktól.

Hol laktak régen?

Ázsiában, Napkelet felé.”

- *Honnan eredeztetni őseinket régi forrásaink?*

Napkeleti örökség és a világ fája

Ez a napkeleti örökség határozza meg a magyarság hagyományos világképét és hitvilágát is. E világképünk rendezőelve három világra osztja a mindenséget, a fel-

ső, a középső és az alsó világra. A felső az Isten és a megszemélyesített bolygók, az „*áldott*” Nap és a „*babbás*” Hold, valamint a csillagok világa. A középső maga a teremtett látható világ, a növények, az állatok és az ember lakhelye. Az ember világában napi valóságként vannak jelen és fejtik ki tevékenységüket a különböző természetfeletti lények és különleges képességű emberek is, például táltosok, vagy a boszorkányok. Mitológiai világképünk teljes rendszere leginkább népmeséink és népünk hitvilágának segítségével ismerhető meg, amelyben központi helyet foglal el az égitestek és a föld közötti Világfa, amely összeköti az eget és a földet, vagyis a teremtés felső világát az emberek életének színterével, ám gyökerei pedig a föld alatti világba is lenyúlnak. Az eget elérő hatalmas fa, más elképzelés szerint, oszlopként tartja a világra sátorszerűen boruló égboltot. A felettünk való égnek pedig hét vagy kilenc rétege van, s ezek a rétegek megfeleltethetők az égitestek ágainak, amelyeknek száma ugyanennyi. A Naphoz fűződő népi vallási gyakorlat egy hajdani Nap-tisztelet feltehető emlékét őrzi. Néprajzosaink a moldovai csángóknál a palócoknál és a kunoknál megtalálták a reggeli napköszöntő imádságokat is.

- *Mi köti össze a teremtett világ rétegeit hitvilágunk rendjében?*
- *Mi a meséinkben oly gyakorta megjelenő világfa? Milyen részei vannak?*
- *A felettünk való égbolt nagyon fontos volt őseink számára is. Hogyan látta ezt az eget ősünk?*

- *Milyen mondákról a tankönyv?*
- *Említs két fontos állatot népünk eredetmondáinak világából?*

Szarvas és madár

Tudósaink jó része úgy vélekedik, hogy krónikáinkban eredetmondánk emléke is felfedezhető. E szerint a turulsólyomhoz kapcsolódó történet szerint az Árpád-házi uralkodócsalád egyik ősanjának egy turulmadár hozta hírül gyermeke születését. Hagyományunkban a madár kifejezetten hírhozó szerepkörrel bír. A madár hírhozó, angyal szerepére is számos példát hozhatnánk. Itt most csak egyet említünk meg, egy archaikus imát:

*Égen menő szép madár, de nem madár,
szárnyas angyal, szárnya alatt igaz hit...*

Krónikás hagyományunk szerint népünk ősatyja a bibliai Nimród, kinek fiai, Hunor és Magor a csodaszarvas útmutatása alapján leltek hazát a meotiszi mocsarak között. Mondáink megemlékeznek a csodaszarvast üldöző testvérpár, Hunor és Magor történetéről, feleségszerző kalandjáról, vagyis a nemzetségalapítás eseményeiről. Az égi eredetű csodaszarvas motívuma megjelenik régi regösénekeinkben is. Figyelemre méltó, hogy karácsonyi hagyományaink között igen nagy szerepet kap a csodaszarvas alakja. Különösen szembeötlő, hogy a csodaszarvas gyakran Szent István magyar királlyal együtt jelenik meg. A vasvári regösök magukat Szent István szolgáinak nevezve énekelték: „*Emitt keletkezik egy nagy kerek bástya, benne legelesz egy csodafiú szarvas...*”.

- *Említs föl két fontos állatot népünk eredetmondáinak világából!*

A csíksomlyói búcsúban a magyarok százezrei vesznek részt

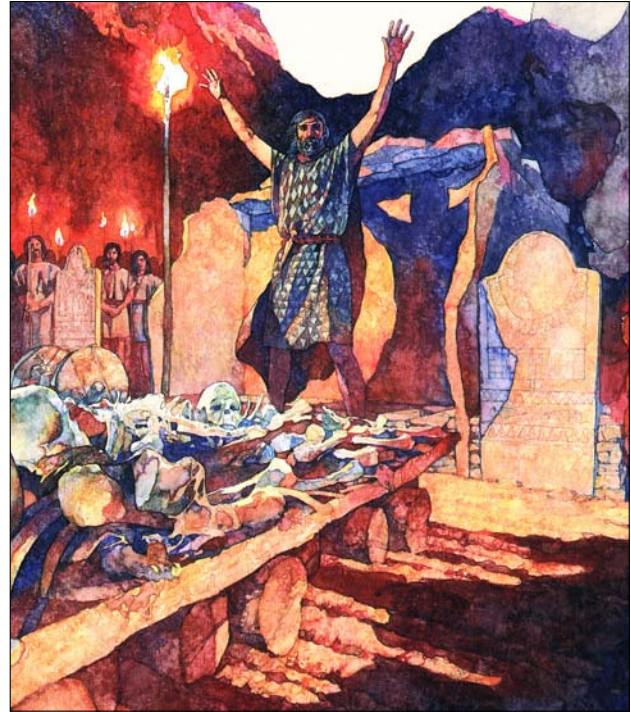

EURÓPA ÓKORA

Nagyon régóta azt tanuljuk, hogy minden, ami szép, nemes és értékes, az Nyugat-Európából származik, amelyet a római birodalom romjain megtelepült indoeurópai népek: az újlatin nyelvű népcsoportok, a germánok és a szlávok (gótok, frankok, vikingek, szászok, stb.) honosítottak meg. Az ő elődeik ugyanis az őskori kultúrák zöme, az égei tengeri krétaiak, a kisázsiai trójaiak, az itáliai etruszkok, a kelták, a baszkok.

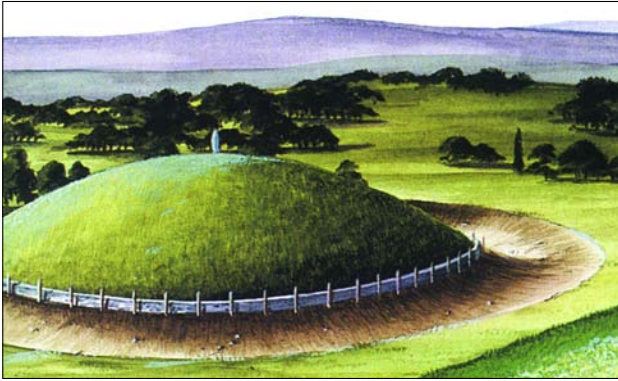
Az Alpokban talált jégbefagyott bronzkori ember: Ötzi

Rézkori emberek áldozati szertartása

Ámde ez egyáltalán nincs így! Az európai réz- és bronzkori emberek, beleértve az Alpokban megtalált, jégbefagyott bronzkori Ötzi múmiát is, csak részben elődei az indoeurópai népeknek. Az újabb kőkor időszakában, hatezer évvel ezelőtt, a Kárpát-medence elsősorban a déli kultúrákkal állt szoros kapcsolatban, később törtek előre az indoeurópai nyelvű népek, akiknek őshazája Közép- és Kelet-Európában kellett legyen, ahonnan azután dél, kelet és délkelet felé nyomulva lassan benépesítették a későbbi területeiket Angliától Indiáig.

A Kréta szigeti Minoszi kultúra létrehozóinak a kiléte rejtély, szép Heléna, Achillész, Hektor hősi küzdelmeit végrehajtó trójaiak kiléte rejtély, az

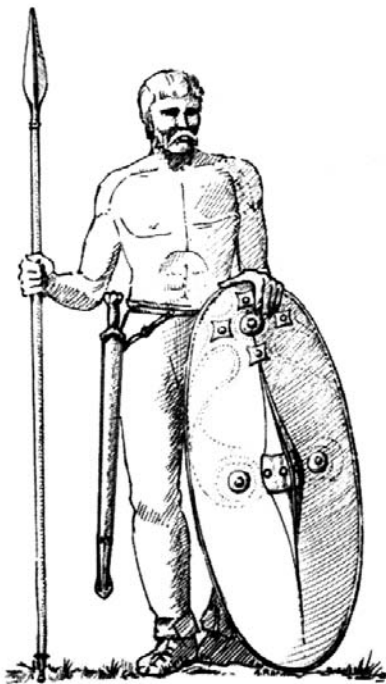
Kelta halomsír Európában

etruszkoknak pedig még a nyelvét sem ismerjük, annak ellenére, hogy tízezernyi nyelvemlékük maradt fenn. Csak annyi bizonyos, hogy nem indoeurópaiak voltak, rovásbetűket használtak és ők hatottak a görögökre, nem pedig fordítva! Honnan jöttek a csodálatos kultúrájú etruszkok? Nem tudjuk. Mindenesetre a

Krisztus születése előtti 8–6. században volt Itália földjén a művészetük virágkora s ez a kor éppen meg-
egyezik az eurázsiai szkíta-korral! S van még egy különösen fontos jellemzőjük. Az etruszkok is hatalmas halmok, kurgánok alá temették a halottaikat s éppen így tettek a kelták is a Krisztus születése előtti 6–4.

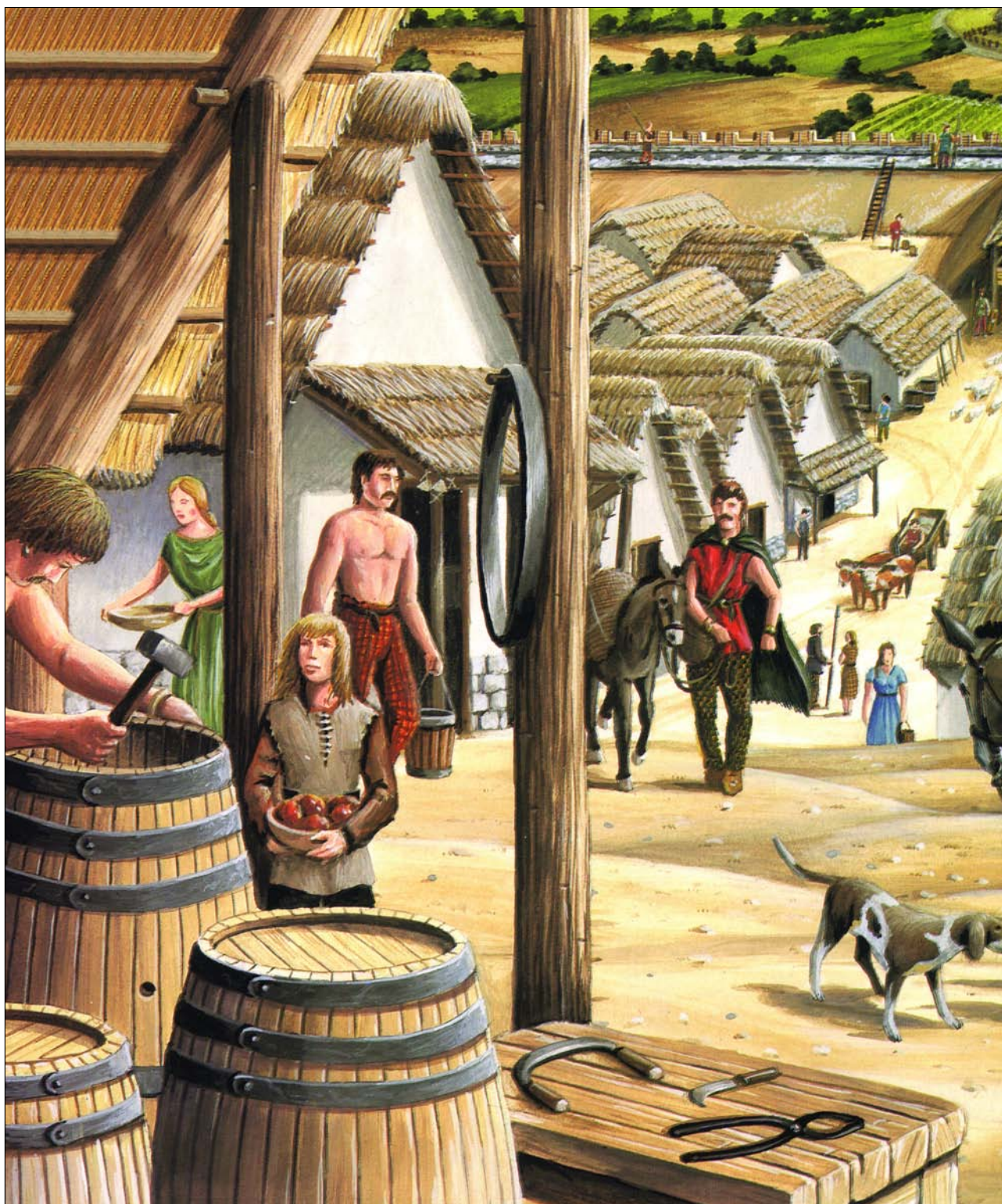

Kelta kocsi-temetkezés a németországi Hochdorfból

Kelta gyalogos és lovas harcosok

Kelta papok istentiszteleti szertartása

században. De kurgánok, például az indoeurópaiak által lakott Görögországban, egyáltalán nincsenek!

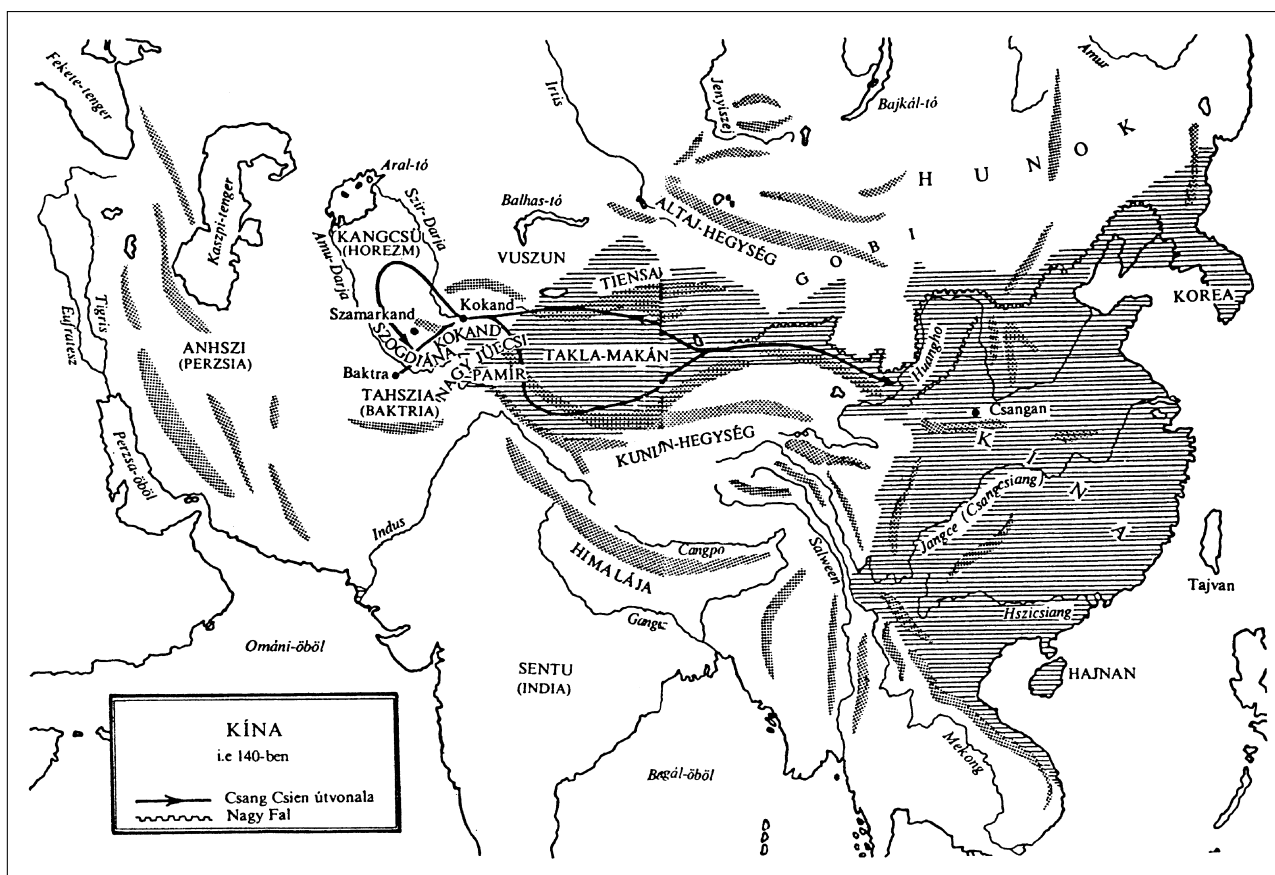
És a kelták vagy gallok eredetét és nyelvét vajon pontosan ismerjük? Sajnos, nem. Az antik szerzők ugyan sokat írtak róluk, de a titkait zömét még mindig őrzik. Városaik szinte már a mi korunkat idézik, olyan korszerűek voltak! Ugyanakkor kortársai és vetélytársai voltak a szkítáknak.

A kelták magasrendű művészete, a druidának nevezett papjaik vallásos szertartásai számos rokon vonást mutatnak a keleti lovas népekkel. Így például a kelták is fehér lovat áldoztak a Teremtő Istennek és ősi írásuk rovásírás volt.

- *Mit tudsz az etruszkokról?*
- *Kutass a lexikonokban is!*

AZ ÓKORI KELET NAGYHATALMA: KÍNA

Közép-Ázsia és Kína kétezer évvel ezelőtt

Számunkra, magyarok számára, Kína sokkal-sokkal fontosabb szerepet tölt be, mint Görögország, amely Európa kultúrájának kétségtelenül meghatározó területe volt 2500 évvel ezelőtt, de azon kívül, hogy nagy valószínűséggel, a Kárpát-medencéből indultak vándorútjukra az első görög nyelvű törzsek, az akhájok, csakis azáltal épültek be a magyar történelembe, hogy szoros kapcsolatuk volt a szkítákkal, a perzsákkal, majd a macedón Nagy Sándor hódításai révén a közép-ázsiai és a Fekete-tenger melléki népekkel.

A kínai birodalom ugyanis négyezer éves írásbeliséggel rendelkezik s ez rendkívüli fontosságú, annak ellenére, hogy a kínai fogalomírás sokezer írásjelet használt s használ ma is, azért mert a kínai történetírás rendkívül sok és alapvető ismeretet őrzött meg az ázsiai hunokról a Krisztus születése előtti 4. századtól kezdve. Márpedig az ázsiai hunok, azaz a hsiung-nuk, Atilla hunjainak testvérei voltak, vagyis a mi rokon népeink történetét jegyezték fel. Leghíresebb történetírójuk: Sze-ma C sien, akinek nagy művéből a

A kínai Nagy Fal

hunokra vonatkozó részt magyarra is lefordították. S a világhírű kínai Nagy Falat is a hunok ellen építették fel sokszáz év alatt. Si Huang-ti császár kezdett hozzá a tíz méter magas, hat méter széles, összesen hat ezer km hosszú óriás-védmű megépítéséhez. Az ő sírjában tártak fel a kínai régészek egy nyolcezer fős, agyagkatonákból álló, hadsereget.

Kínából indult el a szárazföldi és a tengeri un. Selyemút, amelyen a számos kínai specialitás: a selyem, a tea, a porcelán, a lőpor, az iránytű, a könyvnyomtatás eljutott Európába. Kína történetét alaposan meg kell ismerünk.

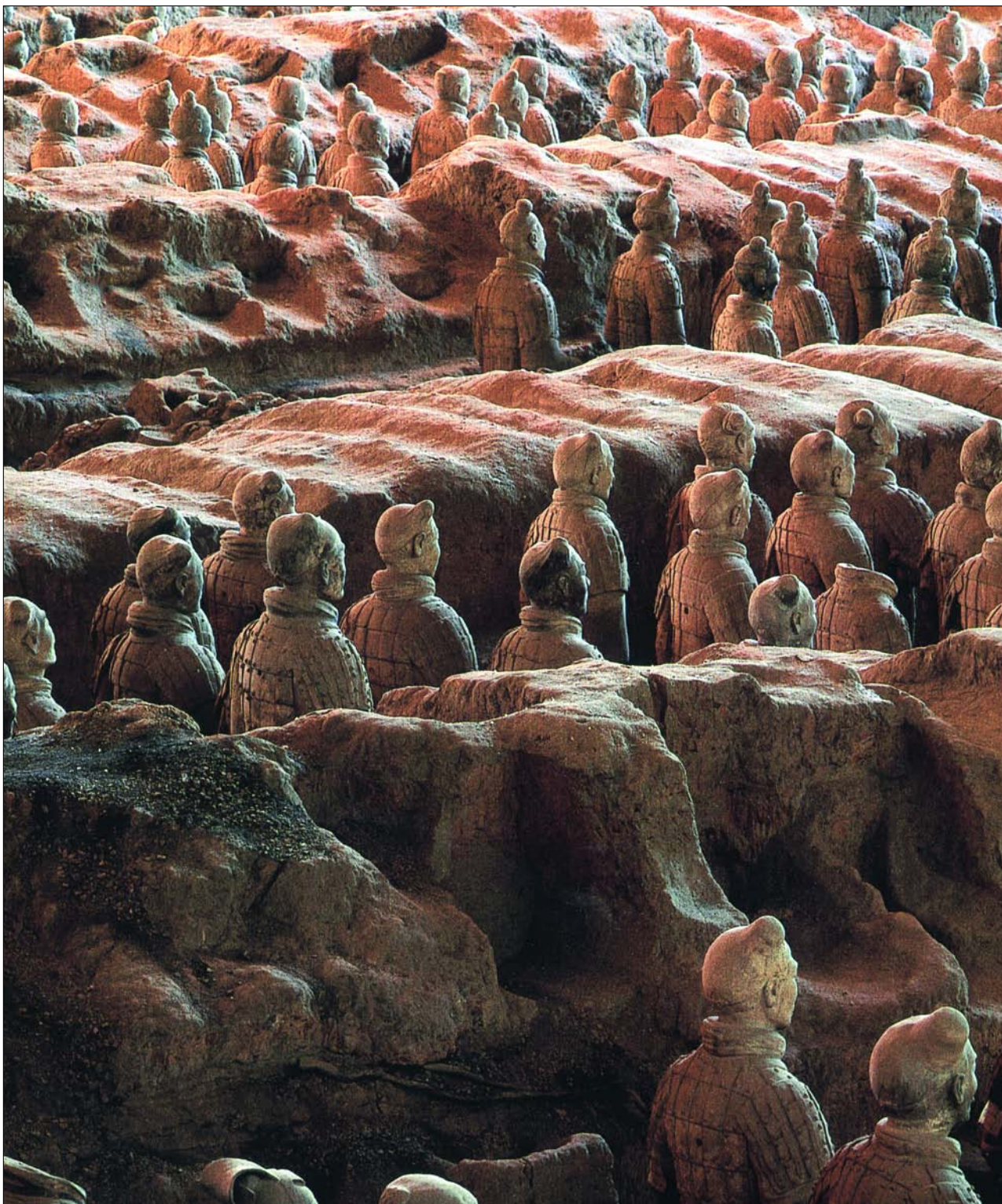

Ázsiai hun bronz üst, amelynek pontos párjai kerültek elő a Kárpát-medencében is

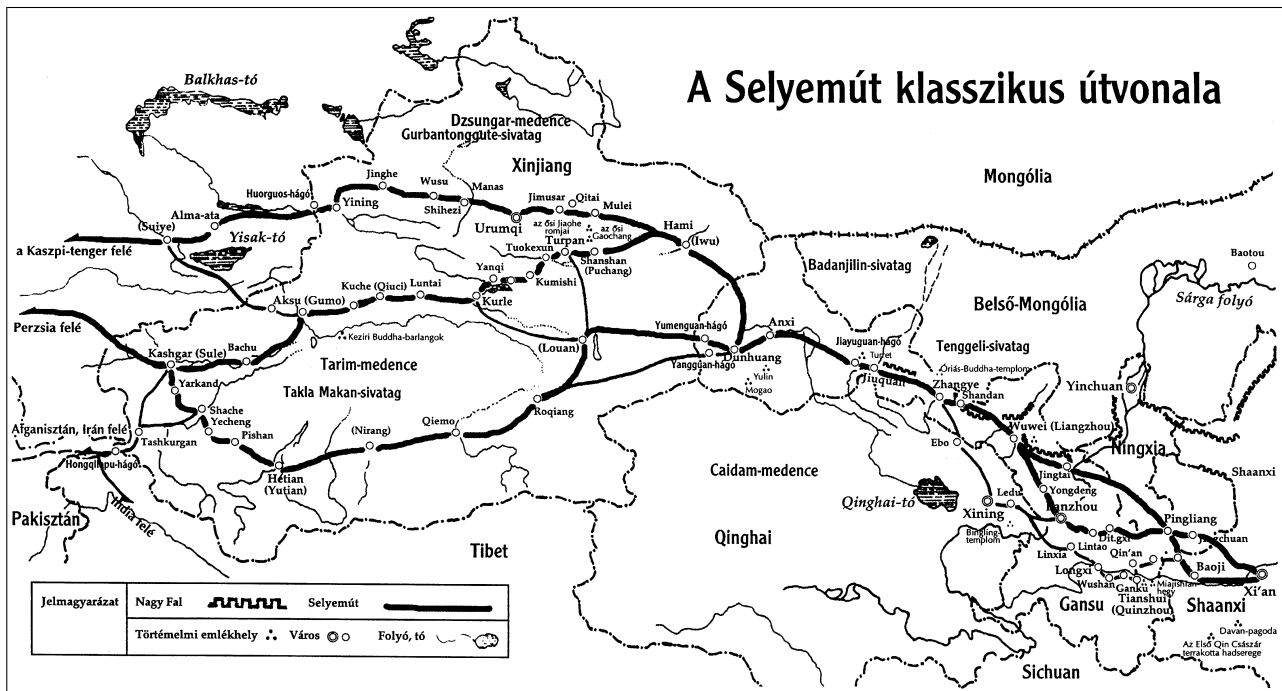

Si Huan-ti császár temetése

Si Huang-ti kínai császár sírjában feltárt agyagkatonák serege

- *Miért fontos a magyar történelmet kutató tudósok számára a kínai történelem?*
- *Miért különleges Csin Si Huang-ti császár tevékenysége?*

A POGÁNY RÓMA ÉS JÉZUS KERESZTÉNYSÉGE

A görögök mellett és után az itáliai latinok tettek a legtöbbet Európa egyetemes kultúrájáért, számunkra azonban mégis csak az igazán fontos, hogy a rómaiak miben, hogyan és milyen áron befolyásolták a Kárpát-medence népeinek életét.

Nem becsüljük le a római regéket és mondákat, értékeljük Romulust és Remust, megcsodáljuk az önfeláldozó Mucius Scaevola-t, bámuljuk a római légiók sikereit, fájlaljuk a töménytelen rabszolga borzalmas szenvedéseit, tiszteljük Julius Caesart, a világhódító Augustus császárt, de ennél sokkal fontosabb nekünk, hogy a rómaiak benyomultak a Kárpát-medencébe (ezt sem a görögök, sem a macedón Nagy Sándor katonái

Pannónia provincia

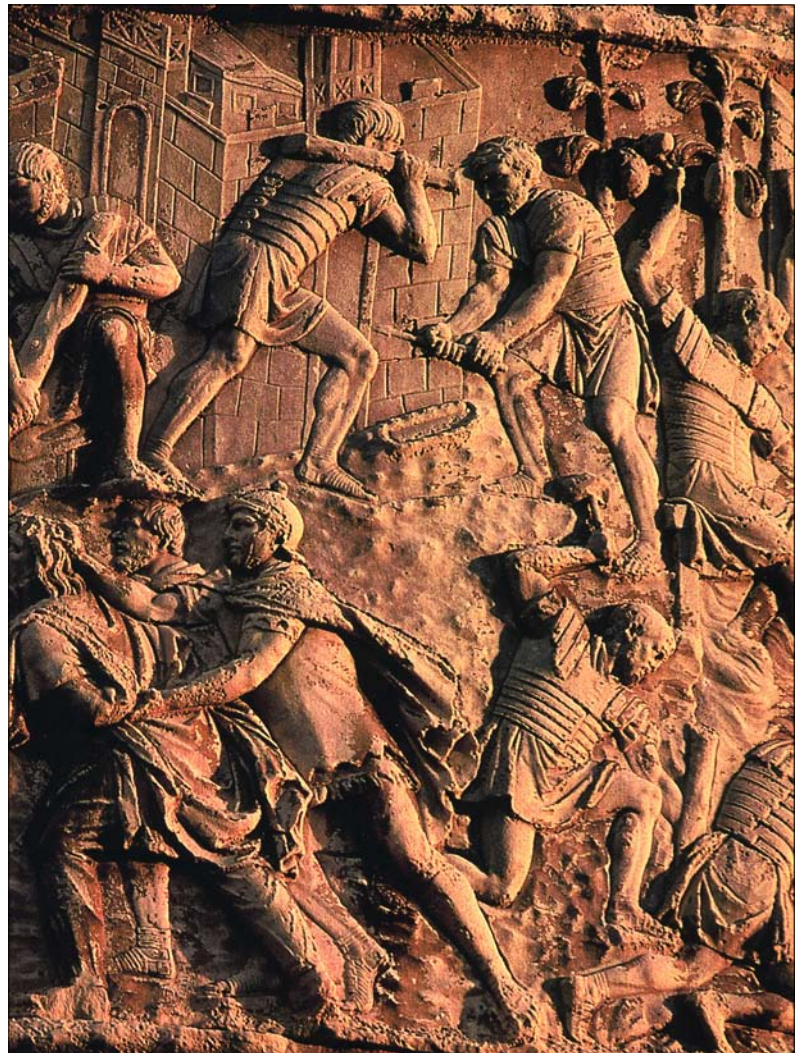
A római birodalom központja: az Örök Város közel kétezer évvel ezelőtt

nem tették meg!) s a későbbi Dunántúlt Pannonia provincia néven, majd Traianus császár korában a későbbi Erdély egy részét Dacia provincia néven tartományukká tették. A rómaiak által létrehozott emlékek lépten-nyomon elénk kerülnek. Megcsodálhatjuk Aquincum (Óbuda), Savaria (Szombathely), Scarabantia (Sopron), Arrabona (Győr), Brigetio (Szőny), Intercisa (Dunaújváros), Sopianae (Pécs), Valcum (Keszthely-Fenekpuszta), Gorsium (Tác) romjait, számos helyen feltártak római kori temetőket, de a római polgárok (civis romanus), akár rabszolgatartó földbirtokosok, akár császári tisztviselők, akár katonák, akár kereskedők voltak, nem tudták elérni azt, hogy a Kárpát-medence csodálatos egészét birtokukba vegyék, sőt még azt sem, hogy településeiknek, városaiknak legalább a neve fennmaradjon. Egyetlen római városnév sem maradt meg, sem Pannoniában, sem Dacia-ban. A románok által manapság használt Napoca (Kolozsvár), Alba Iulia (Gyulafehérvár), a legújabbkor torz szüleménye. A római uralom tehát szűk négyszáz esztendő alatt sem tudott gyökeret verni.

De gyökeret tudott verni a világtörténelemben a római korban született kereszténység, Jézus Krisztus új tanítása, a szeretet, az igazságosság, a megértő türelem vallása, amely vallást kétezer éve igyekszik kisajátítani egy-egy uralmi csoport, megfélemezvén arról, hogy a kereszténység is Keleten született, sőt Jézus zsidó származása is kétségbe vonható.

A rómaiak üldözték a keresztényeket, ám ez nem lett gátja annak, hogy a 4. század végére a kereszténység a birodalom államvallásává váljon. Ekkorra azonban hatalmas változások következtek be a Kárpát-medencében, mert egy keleti lovas nép, a hunok jelentek meg a Duna-Tisza partjainál, akik Krisztus születése után 400-420 körül, először a világtörténelemben, egyesítették a Kárpát-medencét. S ezzel új fejezet kezdődött a Európa történetében!

Traianus császár meghódítja Dacia-t (Erdély egy részét), de még kétszáz év sem telik el és feladják

A napkeleti bölcsek egy templomi festményen

- *Mikor egyesítették a Kárpát-medencét a hunok?*
- *Sorold fel azokat a ma is ismert magyar településeket, amelyek a római korban virágzó városok voltak!*
- *Mesélj a kereszténység lényegéről a szöveg alapján!*

A SZERETET VALLÁSA

Jézus a Megváltó

A keresztény vallást kétezer évvel ezelőtt a Názáreti Jézus alapította. Jézust a keresztény hit Isten fiának, a világ váltságául emberré lett Istenembernek tartja, aki teljes Isten és teljes ember egy személyben. A keresztények egyben Jézus Krisztust az emberiség megváltójának tekintik. Jézus szenvedésével és kereszthalálával megváltotta az emberiséget büntől, attól, amit Ádám és Éva követetett el azzal, hogy tudva és akarva szembe-szegült Isten parancsával és visszaadta az ember szabadságát és döntési lehetőségét jó és rossz között.

A Jézus életéről és tanításairól szóló írások az evangéliumok. Az evangélium görög szó, jelentése: „jó hír”. Az evangéliumokat és a többi keresztény írást a Biblia az Újszövetség könyveiben gyűjtötte össze. Míg az Ószövetség Isten és a zsidó nép szövetségét állítja elének, az Újszövetség Isten és az egész emberiség egyetemes szövetségét jelenti.

- *Hogyan nevezzük a Jézus életét és tanítását bemutató szent könyveket?*

Jézus születése

A Biblia elbeszélése szerint Jézus születése csodás körülmények között történt. A próféták előre megjövendölték, hogy Betlehemben fog megszületni. Amikor Augustus császár népszámlálást rendelt el, mindenkinek abban a városban kellett jelentkeznie összeírásra, ahonnan a család származott. Jézus nevelőapja József

Dávid király családjából származott, így ők a Jeruzsálem melletti Betlehembe mentek. Mivel a városban nem kaptak szállást, egy istállóban használt barlangban húzódtak meg. Ott született meg Jézus. A közelben tanyázó pásztoroknak angyalok adták hírül, hogy megszületett a Messiás. Fényes csillag jelent meg az égen, és ez vezette Betlehembe a napkeleti bölcsek királyokat, akik az ősi napkeleti bölcsélet örököseiként tudták, hogy a csillag megjelenése a Megváltó születését jelzi.

- *Régi népszokás karácsonykor a betlehemezés. Érdeklődd meg, hogyan játszották el ezt a misztériumjátékot egykor szűkebb környezetben!*

Amikor Heródes, a zsidók királya hírül vette a Messiás megszületését, megijedt, hogy elveszti királyságát. Ezért katonákat küldött Betlehembe, és minden két éven aluli fiúgyermeket megöletett. József, akit ál-mában egy angyal előre figyelmeztetett, családjával együtt Egyiptom földjére menekült, ahonnan csak Heródes halála után tért vissza szülőföldjére a galileai Názáretbe.

Jézus gyermek és ifjúkoráról nincsenek feljegyzéseink. A Biblia egyetlen történetet mond el, mikoris a tizenkét esztendőes Jézus a jeruzsálemi templomban a papokkal beszélget. Hallgatta őket és kérdéseket tett fel nekik. Akik hallották őt, mind elsodálkoztak okosságán. Jézus harmincéves korában kezdte el az új vallás tanainak terjesztését. Három éven át járta tanítványjaival a Galilea, Szamaria és Júdea vidékét, tanította a népet és csodákat tett.

- *Tanulmányozd a térképen Jézus nyilvános működésének helyszíneit!*

A szeretet vallása

Jézus tanítása új értelmet adott az emberi létezésnek, a szeretet távlatát. „*Új parancsot adok nektek, hogy szeressétek egymást; ti is úgy szeressétek egymást, ahogy én szerettelek titeket. Arról ismeri meg mindenki, hogy az én tanítványaim vagytok, ha szeretettel vagytok egymás iránt.*”

Jézus halála és feltámadása

Jézus – tanítványainak kíséretében – a húsvéti ünnepekre Jeruzsálembe ment. A nép szeretettel fogadta. Hozsanna Dávid fiának! Áldott, aki az Úr nevében jön! – kiáltozta a tömeg. A zsidó főpapokat felbőszítette Jézus ünnepélyes bevonulása. Féltették a hatalmukat. Ezért úgy határoztak: meg kell halnia. Júdás, a hűtlen apostol felajánlotta, hogy titokban a kezükre adja Mesterét. Árulásáért 30 ezüstpénzt, egy rabszolga árát ígérték neki.

Elérkezett a húsvéti vacsora ideje. Mikor beesteledett, Jézus 12 apostolával asztalhoz ült. Ez volt az utolsó közös vacsorájuk, az „utolsó vacsora”. Miközben ettek, Jézus fogta a kenyeret, megáldotta, minden tanítványának tört belőle, miközben így szólt: Vegyétek és egyétek, mert ez az én testem. Azután fogta a borral telt kelyhet, és odaadta nekik ezekkel a szavakkal: Igyatok ebből mindnyájan, mert ez az én vérem. A keresztény hit szerint a papok a szentmisén megismétlik, ami az utolsó vacsorán történt. A kenyeret és a bort

Jézus testévé és vérévé változtatják, ez az Oltáriszentség, latin szóval Eucharistia.

Az utolsó vacsora után Jézus tanítványaival kiment az Olajfák hegyére, és imádkozott. Ott talált rá Júdás egy felfegyverzett csoport kíséretében. Akit megcsókolok – mondta – ő az, fogjátok el! Jézushoz lépett és megcsókolta. A fegyveresek, akik Jézust a főpapok elé hurcolták és vallatni kezdték. Mikor Jézus megvallotta, hogy ő az Isten Fia, felháborodtak, ruháikat és szakállukat tépték és kiáltozni kezdtek: Méltó a halálra. Pilátus, a római helytartó látta, hogy Jézus ártatlan és próbálta menteni, de a zsidó főpapok felbujtották a népet. Hangosan ordították: „Keresztre vele!”.

Pilátus ekkor megmosta a kezét. „Ennek az igaz embernek vére ontásában én ártatlan vagyok” – mondta. Megostoroztatta Jézust, és átadta nekik. A Golgota hegyen feszítették keresztre. A keresztények hite szerint halála után feltámadt, találkozott tanítványaival, majd Jeruzsálemben, az Olajfák hegyén szemük előtt az égbe emelkedett. Onnan visszatér majd az idők végén, és ítélkezni fog az élők és a holtak felett.

- *Művészettörténeti könyvekben vagy albumokban keressetek olyan képeket, amelyek újszövetségi bibliai jeleneteket ábrázolnak!*
- *Mit tartalmaz az Újszövetség?*
- *Kutass! Mit jelent Isten és az egész emberiség egyetemes szövetsége?*
- *Mit tudunk Jézus gyerekkoráról?*
- *Hogyan tartalmazzák Jézus tanításai a szeretetet?*
- *Mutasd be társaidnak Jézust!*
- *Magyarázd meg a megváltó (messiás) szó jelentését!*

ROKONAINK: A KELETI LOVAS NÉPEK

Belénk ivódott, mert belénk nevelték, hogy a szkíták, a hunok, a türkök, az avarok, a kazárok, a magyarok, a besenyők, a kunok ezredéveken keresztül kóboroltak a végtelen füves sztyeppéken, terelgetve állataikat, fedeles szekereiken hordozva összes javaikat, mert állandó településeik nem voltak, városaik nem voltak, váraik, erődítményeik nem voltak, a civilizációs vívmányokat (házakat) nem ismerték. Sátorokban és földévajt putrikban húzódtak meg, mint a vakondok. Barbárok és műveletlenek is voltak persze, akik a rablás, a gyilkolás kívül más nemigen szerettek csinálni, megvetették a kétkézi munkát s a fegyvereken és a lovakon kívül nem értettek semmihez. Még az egyenes testtartást is csak a nyugatiaktól tanulták meg, mert a lovagláshoz szokott görbe lábuk erre nem tette alkalmassá őket.

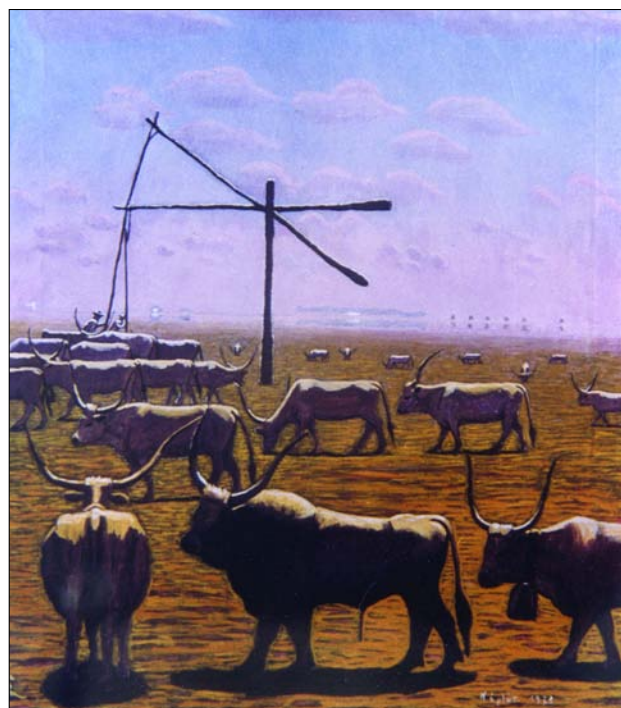
Ezt a hamis és torz képet már az ókorban kialakították a görög, a latin és a bizánci történétírók, azt

Magyar csikoslegény a honalapítás korában

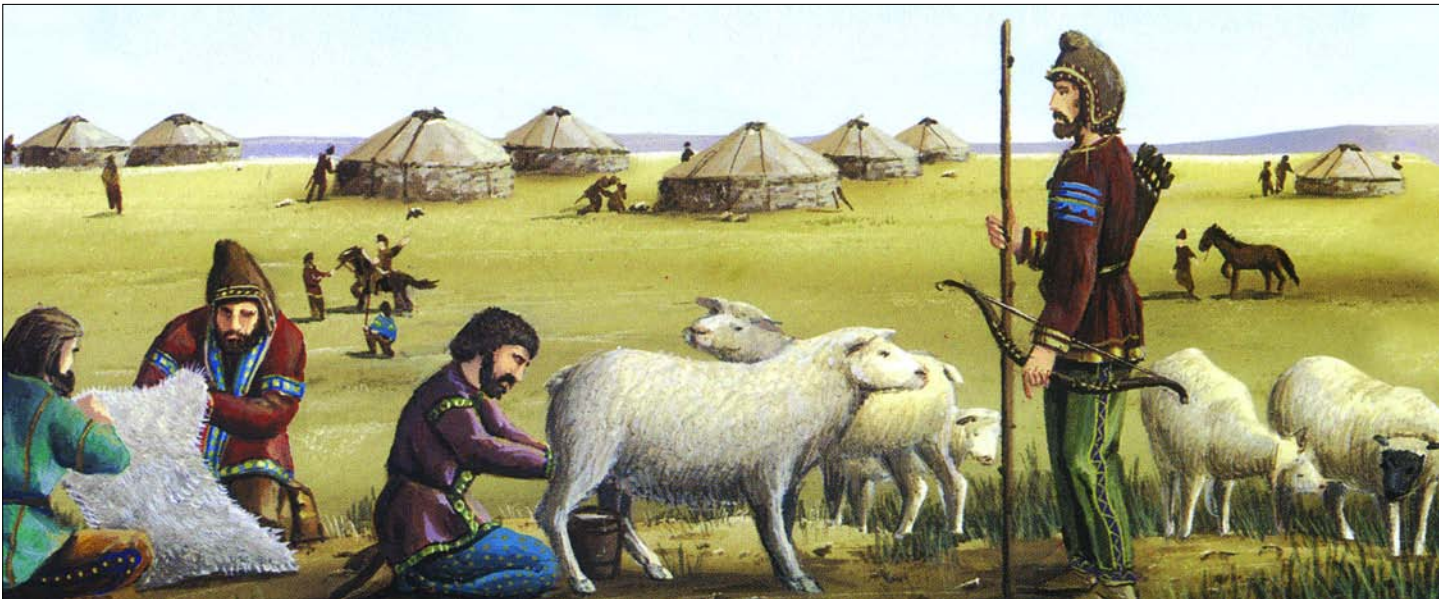
Az Orchon folyó forrásvidéke a jelenkorban

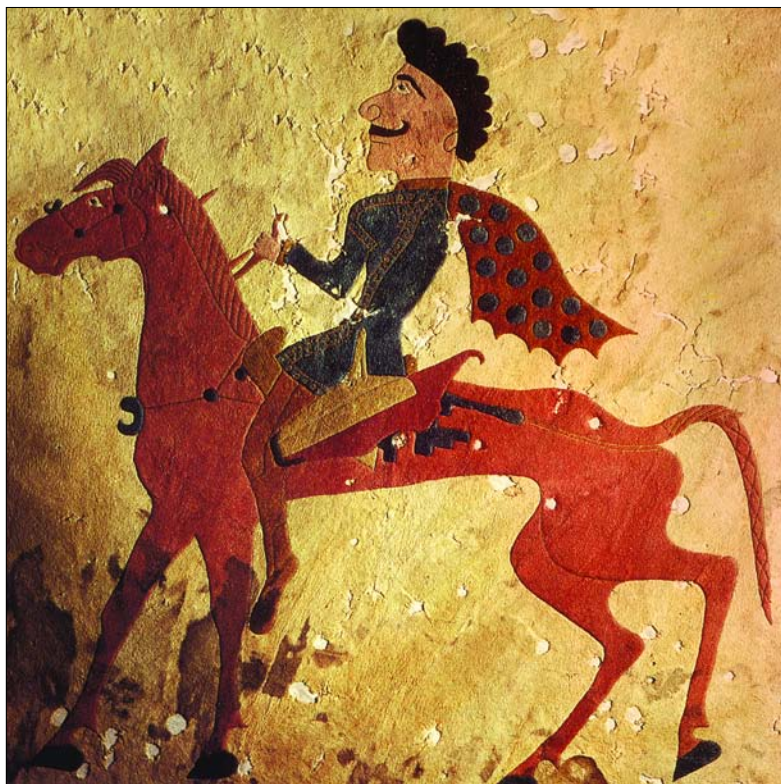
Hosszúszarvú szürkemarha gulya delelőben

Disznósordát (kondát) makkoltatnak somgyi kanászok

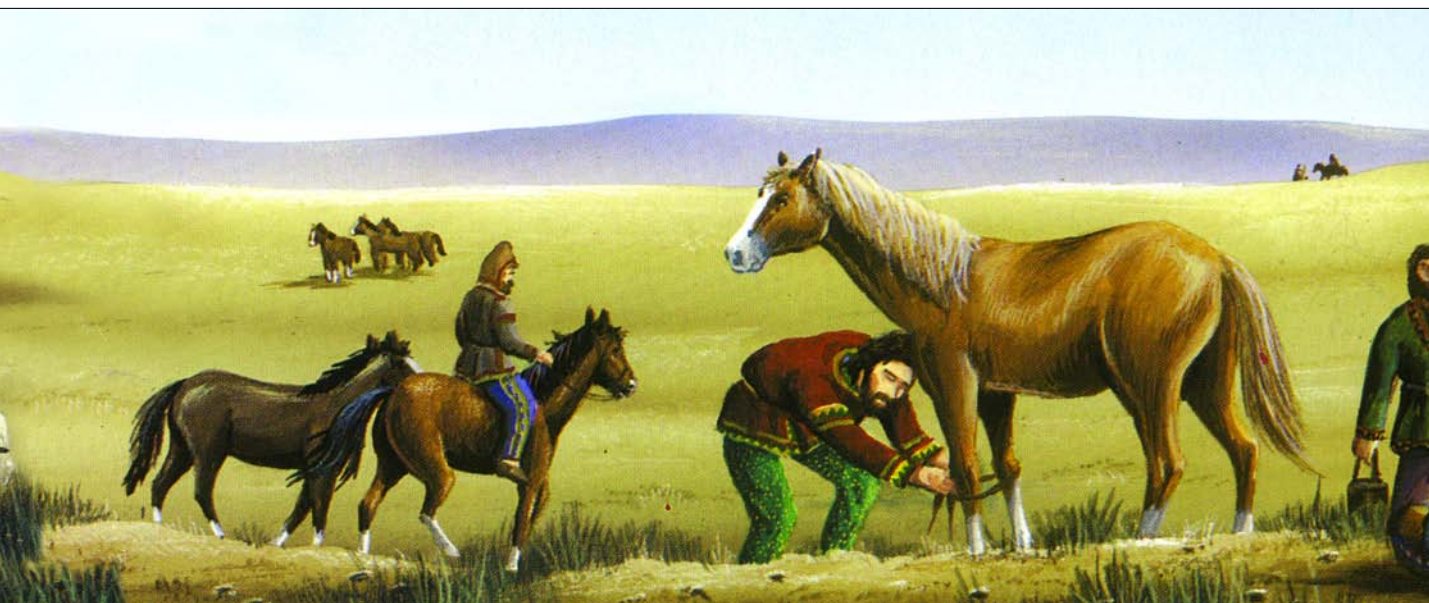

Istállózott, nemes paripán lovagló vezér a pazyriki sírokból előkerült szőnyegről

képzelve, hogy a messzi Ázsiában többnyire csak kietlen, vad tájak vannak, s azt is képzelve, hogy az állattartás egyúttal örök vándorlást is jelent. De bizony, ez egyáltalán nem így volt és nem így van.

A Kárpát-medencében is ezredéveken át száguldoztak a ménesek, legelesztek a nagyszarvú szürkemarha gulyák, makkoltatták az erdőkben a disznók kondáit, terelgették a birkanyájak ezreit, vagyis az állatokat nagyjából nem istállóban tartották, nevelték, hanem a szabad ég alatt. Ezt nevezzük rideg állattartásnak. Voltak persze az őseinknek is jurta sátraik, amelyekben vidáman lakoztak a jó időkben, de voltak már két és fél ezer esztendővel ezelőtt is, istállóban nevelt, nemes takarmánnyal abrakoltatott paripáik mind a szkítáknak,

Állataikat gondozó szkíták: birkanyírás, juh-fejés, lóbetörés, béklyózás

Tonjukuk türk vezér sírszobrai Mongóliában a pusztában

Türk áldozóhely kőszobrai elhagyatva hevernek a mongol pusztákon

Tonjukuk türk vezér rovásbetűs sírköve és sírhelye

mind a hunoknak, mind a türköknek, mind a magyaroknak. Közép- és Belső-Ázsiában tartottak más fajta állatokat is, de a mai állapotokat sohasem szabad azonosnak venni a sok-sok évvel, évszázadokkal, évezredekkel ezelőtti világgal.

A mai Mongóliában például a füves pusztákon elhagyatva árválkodnak az egykor nagyhatalmú türkök csodaszép kőszobrai, rovásbetűikkel teleírt hatalmas kőoszlopjai, vagyis mára szinte semmi sem utal már az 1200–1300 évvel ezelőtti magas kultúrájukra. Ha azonban a régészek ásatásokat végeznek, feltárul a múlt és csodálatos szépségű tárgyak, eltemetett városok, pazar ékszerek, ruhadíszek kerülnek napvilágra.

A föld alól előkerült majackojei vár maradványai
Dél-Oroszországban

A Bécsben őrzött nagyszentmiklósi arany kincs 2. sz. korszáról egy mitikus vadászjelenet

Ez a keleti kultúra a mi örökségünk, amelyhez természetesen hozzátartozott a magas szintű hadművészet, a ragyogóan elkészített pompás fegyverek arzenálja: a messzehordó összetett íj, a szúró és vágó fegy-

verek, a sisak, a páncélzat. Jó kétezer évig volt erőnk megvédeni magunkat és kultúránkat. A 16. század után minden megváltozott.

Az Atilla kincének tartott nagyszentmiklósi arany edények egyike, a 2. számú korsó

- *Milyen volt őseink életmódja?*
- *Milyen leletek várnak feltárássra Mongólia pusztáin?*
- *Ismersz-e ősi magyar háziállatokat? Melyek ezek?*
- *Sorold fel rokon népeinket!*

ATILLA NAGYKIRÁLY ÉS BIRODALMA

Eddig sem volt ismeretlen számotokra a legenda hun király, Atilla neve, akit magyarosan Etelének hívtak s akinek neve nem jelenthetett germán-gótul atyácskát, mivel a gótok a szolganépe volt a hunoknak s az Isten ostorának és a világ pörölyének nevezett uralkodó, az akkori világ legnagyobb hatalmú ura nem viselhette az alávetettjei által kitalált germán nevet.

Minden krónikánk azt írja, hogy Atilla családjából származott Árpád nagyfejedelem apja, Álmos. S azt is írják, hogy a magyarok és a hunok testvér-népek voltak. Ezt a mai történettudósok minden áron cáfolni igyekeznek, holott a vad és kegyetlen barbároknak lefestett, Európa nyugati népei által megvetett hunokhoz ugyan miért ragaszkodtak volna őseink, ha ez a rokoni kapcsolat nem lett volna igaz?

Számos történeti bizonyíték szól a testvériség, a rokonság mellett. A legismertebb az Isten kardja szent legendája.

Atilla király a Képes Krónikában

Egyszer egy pásztor a nyáj egyik üszőjét sántítani látta s a nagy seb okát kitalálni nem tudta. Ezért aggodva követte a vér nyomát, mígnem eljutott egy kardig, amelybe a legelésző üsző óvatlanul belelépett. Kihásta és Atillához vitte. Megörült Atilla az ajándéknak s merészen úgy gondolta, hogy az egész világ fejedelméül van rendelve s a háborúk diadalma a Hadúr (Isten) kardja által neki adatott.

Az Álmos-Árpád uralkodócsalád (dinasztia) fényes kincstárában természetesen sok-sok kincset tartottak, többek között Atilla nagykirálytól származó

Atilla király Isten kardjával (Somogyi Győző festménye)

kincseket is. Legalább is sokat közülük annak tartottak, így az egyik pompás szablyát is, amelyet 1071-ben I. András király orosz származású özvegye egy németnek elajándékozott. Ez a gyönyörű szablya máig megvan Bécsben.

De nemcsak tárgyi bizonyítékunk van, hanem szellemi is, mivel a magyar Szent Koronával történt szakrális koronázási szertartás során, a király négy égtáj felé megtett kard-suhintása pontosan az Isten-kardja védő erejének megjelenítése volt a kezdetektől egészen 1916-ig, az utolsó koronázásig.

Az Erdélyben lakó székelyek mindmáig azt vallják, hogy ők Atilla legkisebb fiának, Csaba királyfinak a népéből származnak s ezt az ősi hitet, ezt az ősi hagyományt nem szabad ostoba mesének csúfolni!

Kézai Simon a 13. században készült krónikájában azt írta:

Megmaradatok a hunokból háromezren, akiket a futás oltalma mentett ki Krimhild csatájából s akik a nyugat népeitől való félelmükben egészen Árpád idejéig Csigle mezején maradtak s magukat ott nem hunoknak, hanem székelyeknek nevezték. Ezek a székelyek ugyanis a hunok maradékai, akik midőn értesültek arról, hogy a magyarok ismét Pannóniába költöznek, Ruthenia határánál elébük mentek a visszatérőknek, miután együttesen meghódították Pannóniát, részt nyertek belőle.

A székelyek nem elmagyarosodott törökök, hanem ősi véreink, akik a magyar nemzet legértékesebb csoportját alkotják. Hun hagyományaik sem alaptalan mese-szülemények!

- *Hogyan nevezték Atillát (Etelét) kortársai?*
- *Krónikáink szerint rokonok-e a hunok és a magyarok?*

A Bécsben őrzött Atilla-szablya markolata

- *Mi történt Atilla kardjával?*
- *Kik a székelyek? Mit tartanak saját származásukról?*

A MAGYARSÁG EREDETMONDÁJA

A magyarság eredetéről a Képes Krónika számol be kétféle eredetet föltételezve, mégpedig a Kus nemzetségből származó Nempro-

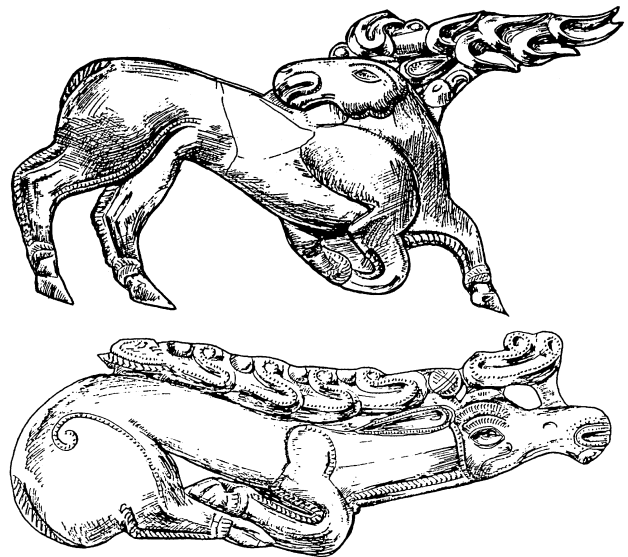
thot (azaz Nimródot), tartja ősapánknak, aki a Biblia tanúsága szerint „hatalmas vadász volt az Úr előtt”, illetve a Jáfet fiától származó Magógot, aki Eneetől (Enehtől) nemzette Magort és Hunort, az egymást segítő testvérpárt. A történelem még két testvérpárt tart számon: a Bibliából Kaint és Ábelt, a római ősmondából pedig Romulust és Remust. Egymás ellenében testvérek ők, hiszen Kain megöli Ábelt, Romulus pedig Remust.

A Képes Krónika a vízözönt túlélő Noé leszármazottaitól eredezteti a Föld népeit. Bár a Képes Krónika a Jáfet fiától származó Magógot jelöli meg ősapánkul, a nemzedékről nemzedékre hagyományozódó emlékezet, amelyet nagyemlékezetnek szoktunk nevezni, Nimródot tartja első királyunknak, aki egyben a Föld első királya is volt. Nimród nemzette Enéhtől

Nimród alakja, ahogyan ma elképzelik őt

1)
 目 †
 3 H
 A >
 † †
 M 3
 † A
 † †
 4 †
 † †
 †)
 †

Kárpát-medencei szkíta aranszarvasok (Zöldhalompuszta és Tápiószentmárton)

A fényt hozó madár és a fényt hajtó szarvas násza
egy ázsiai szkíta-hun sírban talált nemez szőnyegen
(Noin-ula)

A Turul és a szarvas „szerelme”.
Szkíta-kori nyeregtakaró Pazyrikből

A fényhozó koronás madár a szarvas agancsára szállott.
XIX. századi lőporszaru

Ősanyánk Enéh neve a szarvasűnő nevének szóváltozata. A szarvasban pedig a magyarság Csodaszarvasa testesül-lelkesül meg, aki régóta a teremtést, a termékenységet, a megtermékenyülést, a termést kívánó ősanyaságot, a szarvas-ősanyaságot, a szarvas-boldogasszonyaságot jelenti.

Ez, a lélek belsejében fészkelő ősanyaságot megvalósító szarvas, az űnő, igen gyakran egy madárral együtt jelenik meg Szkítiától a Kárpát-hazáig s föl-lelhető a magyar népművészetben is. Ez a madár a nemes ragadozó kerecsen sólyom, amelyet népünk nagyon régóta turulnak hív. A Turul a teremtő „Arany-anya” küldöttje, a fényhozó, aki betölti a szarvas örök óhajtását.

A XVIII. századi noszvaji református templom festett kazettáján madaras szarvas

A keleti népek állatábrázoló művészetében gyakran láthatunk olyan jelenetet, amikor egy ragadozó madár egy patás emlős állatra támad. Ezek nem vadászjelenetek, hanem kozmikus küzdelmek megjelenítései.

A Képes Krónika számol be arról, hogy Atilla nagykirályunk leszármazottja Ügyek fia Előd és

Az életfát őrző szarvasok fölött madárkettős.
A madarak napraforgóból kapják az erőt, a fényt.
XX. századi korondi székelykapu.

Eunodilia leánya Emese gyermeke volt Álmos, akit azért neveztek el így, mert amikor édesanyja áldott állapotban volt, álmában egy sólyom-forma madár, a Turul jelent meg, „mintegy reá szállván” s tudomására hozta, hogy méhéből nagy és dicső királyok fognak születni, de nem a mostani földjükön sokasodnak el.

Az Emese álmában megjelenő Turul áldottá tette az ő méhét és az ő magzatát, betöltve lelke fényt óhajtó szarvas-boldogasszonyosságát. Szűz Máriával hasonló történt, amikor a Szent Lélek szállt reá.

A monda szerint tehát az Égi madár és a Nap-szarvas násza teremtette az Álmos-Árpád dinasztia dicső nemzetségét, amelyet Turul-nemzetségnek neveztek.

S ez a magyar uralkodói dinasztia, a keresztény világnak tíz szentet adott, annyit, amennyit soha egyetlen királyi család sem a világon!

- *Kit tart a Képes Krónika a magyarok ősapjának?*
- *Melyik két állat vált jelképpé a magyarok számára?*
- *Honnan származik a monda szerint az Árpád-dinasztia?*
- *Meséld el Hunor és Magor történetét!*

A 10. századi magyar sírból előkerült turulos hajfonatkorongok (Rakamaz)

A MAGYAROK MŰVÉSZETE ÉS KÖLTÉSZETE

Népünk művészetéről

A díszítőerő lelki törvényeit hatalmas érzéssel érvényesíti a magyar. Jellemzője ennek a népművészetnek az erő, a nyugalom, a nagy puszták területek fakóságának és a zsúfolt aprózások tűzének komoly ellentéte, a határozatlan, érzélgős vagy nevetgélő színhatások férfias elkerülése.

A magyar díszítmény nem tarkálló csokor, nem érzelmes vallomás, hanem a népek országútjának porán pompásan megnőtt bokor, kiaszott legelők szélére zsúfolt erdőség, tarlok véghetetlen fakó izzásában az útszéli fa fekete árnyéka, a mezsgyék virágos élénksége, a hétköznapiak hosszú egyhangúsága után a vasárnap öröme, a magyar sors sok megpróbáltatásában az erős jellem töretlen derűje. Csak nagy tisztelettel közelíthetünk hozzá.

A magyar népművészetre az egyszerű, világos és átlátszó szerkesztésmód jellemző. Mondanivalóját és alakjait különböző geometrikus formákba vagy virágmintákba sűríti. A természet a maga változatos forma- és színvilágával szembesül ebben a művészetben az örök emberi értékekkel: a képzeletvilággal, az elvonatkoztatató képességgel és a mítoszteremtő hajlammal. Azzal, hogy az ember a közösség szűrőjén át, az alkotásába mindig belead egy kicsit önmagából is, egyéni szint, személyes varázserőt. Minthogy azonban egyetlen alkotó sem lehet független az őt érő hatásoktól, a népi alkotó is kompiláló, mert népi csoportja érdeklődését, lelki világát és társadalmi ösztönzőit helyezi át a tárgyba, de azokban az emberiség örök értékei is ott

vannak; átszüremlenek az egyén és a közösség együttes zsilipjén.

Kelet és Nyugat között sajátos helyet foglal el a magyar népművészet. Nyugattal szemben megőrizte keleti eredetiségét, Kelettel szemben viszont felszabadult a megrögzött formák nyűgétől. Elvont díszítményeire nem mértani számítás a jellemző, hanem az ötletesség, a fordulatosság, a keleti elemek összeszővésének gazdag változatossága, a keleties álomszerűség és végül: a stíluskötöttség betartásán belül a szerves elvontságból való szabadulásra törekvés, mely a mértani jellegű díszeknek is kézzelfogható, növényi értelmet szerez. Értelmet, amit azután szabadon használ a maga összetett, szerves alapú jelvilágán belül.

- *Sorolj fel a magyar népművészet jellemzői közül a Keletre és Nyugatra mutató sajátosságokat!*

Költészetünkről

Népünk *költészetének* gyökerei a hitvilág s vele együtt az ehhez kapcsolódó világkép talajába nyúlnak vissza. Az ősök szellemének tiszteletével együtt járt tetteik emlékének megőrzése és felelevenítése. A halotti tor és emléktorok alkalmával elbeszélték a halott nevezetes tetteit, vadállatokkal, emberekkel és elemekkel vívott küzdelmeit. A hadászatban, harcban kiváló hősök, vezetők, fejedelmek, hadvezérek tetteit mesés elemekkel tarkítva, kerek elbeszélésbe, gyakran ritmikus sorokba foglalták és mesélve, dalolva, szavalva adták

szájról-szájra. Egy idő után a vallási szempontok hátterbe szorultak és megszülettek a *hősmondák*. Az élő vezérek és fejedelmek tetteiről hősi énekeket, dalokat szereztek és ezeket az elődökről szóló énekekkel együtt immár hivatásos énekmondók adták elő a lakomák fűszeréül. Ilyen mitikus elemekkel átszőtt hagyomány kapcsolódik például a nagy erejű Botond vitézhez, Lehel vezérhez, Toldi Miklóshoz, vagy akár Mátyás király alakjához is. Sok helyen fennmaradt például Szent László királyunk freskósora a király teremtő és világtrendre-alapozó küzdelméhez kötődik, amely bizony kapcsolatba hozható a fent említett hősök történetével, hiszen a mindnyájukra jellemző, hogy a szájhagyományban nemzetségalapító őssökké, mitikus hőssökké lesznek, aki az idők folyamán beépülnek a néptudatába, annak is a legmélyebb rétegébe. Ez a mítosz tehát a történelem kezdeteiről mesél, amelyben a történelmi hősök lassan mitikus alakokká lesznek, időtlenek vagy inkább időn kívüliek a múlt időben. A közönség számára az a fontos ebben a folyamatban, hogy azonosítani tudja magát a mitikus történelem, vagy a történelmi mítosz hőseivel. Azonosságtudatot erősítő szerepe van tehát minden elképzelt vagy igaznak vélt, vagy még pontosabban fogalmazva, valóságon túli valóságot megfogalmazó mitológiai rendszernek.

A hősmondák mellett a nép ajkán *mesék* keletkeztek, melyeknek középpontjában csodás természeti tünemények, szörnyállatok, az ember sorsát irányító jó és rossz szellemek, tündérek, boszorkányok, ördögök

és a szellemekkel cimboráló varázslók álltak. A kereszténység felvétele után e régi mondák és mesék egy részét újak kiszorítják és csak néhányat őrzött meg közülük középkori történetírásunk és népi hagyományunk. Ezek a nép lelkébe olyan erősen beleivódtak, hogy hősi énekeink, balladáink és meséink minden idegen hatás ellenére megérték a márt. Balladavilágunkban és népmeséinkben ma is ott van egész Belső-Ázsia, Közép-Ázsia és a Kaukázus.

- *Gyűjts olyan népköltészeti alkotásokat, amelyekben szentelő hősök szerepelnek!*

A népművészet és népköltészet helye és szerepe mai világunkban

A népművészet és népköltészet fölhasználásának helyes útja nem az, hogy annak mintáit egyszerűen átmásoljuk. Nem az, hogy eredeti helyétől merőben idegen polgári tárgyakra biggyesszük, sem az, hogy elemeit idegen szellemű tervekbe kényszerítsük, hanem az, hogy fölismerve egyetemes emberi értékeit, s belső logikáját megértve olyan nemzeti stílust alakítsunk ki, amely a szellemében és díszítőerejében magyar gyökérű. Minél mélyebben merülünk el népművészetünk és a népköltészet képi világában, annál jobban ráismerünk benne a magunk személyes, ugyanakkor nagyon is közösségi ízlésére és egész jellemére.

AZ ÁRPÁDOK ORSZÁGA

Nagyszüleitek talán emlékeznek még arra az időre, amikor a II. világháború végén menekültek ezrei özönlöttek nyugatra a rettegett szovjet Vörös Hadsereg elől, magukkal cipelve holmijaikat, kocsikra, autókra pakolva. 1944/45-ben ez valóban fejvesztett menekülés volt. Ez az embertömeg azonban soha és sehol nem tudott volna nemhogy államot alapítani, de a legcsekélyebb erőt felmutatni sem.

Mégis azt hirdetik mindmáig, hogy a mi őseink a 9. század végén a besenyőktől, a normanoktól és a szlávoktól üldözve, fejvesztetten, szekereiket szinte maguk húzva, asszonyok és vagyonok nélkül menekültek be a Kárpát-medencébe. Mégpedig egy évezredes kóbor népvándorlás utolsó állomásaként.

Szólnunk kell itt a népvándorlásnak nevezett eseményekről is, mert azok a történések úgy, ahogyan tanítják, soha meg nem történhetett!

Egyetlen nép sem hagyja el, igen súlyos ok nélkül, a hazáját, az ősi földjét, apáinak sírjait. A mi őse-

ink sem kóboroltak ezredéveken keresztül a füves pusztákon, és sohasem voltak olyan műveletlen félál-lati lények, akik magukat „beszélő embereknek” tartot-ták, míg a többiekről azt hitték volna, hogy nem is tud-nak értelmesen beszélni. Aki ilyenesmiket állít, az ha-mis és hazug meséket ad elő!

Ezek a tanítások, ezek az elméletek tehát telje-sen hamisak és egészen hibásak. A történelem titkai kétségtelenül nehezen fejthetők meg, de azt mégsem volna szabad hirdetni, hogy az igazság kideríthetetlen!

Az ugyanis tény, hogy a magyar állam a Kárpát-medencében a 9–10–11. században rendkívül erős ha-talom volt, amely hatalom uralta Európát s ez nem jö-hetett létre kóbor nomád hordák rabló kalandozásai ré-vén.

- *Miért nem igaz, hogy őseink üldözötként menekültek a Kárpát-medencébe?*

Emese álmához hasonló „égberagadási jelenet” a nagyszentmiklósi kincs egyik aranyedényén

A VÉRSZERZŐDÉS

A magyar nép több gyökerű. Mi bizonyítja ezt? Mindenek előtt a vérszerződés. A vérszerződés azt jelenti, hogy a résztvevők egy borral teli szent edénybe belecsöppentenek a vérükből, majd mindannyian isznak belőle s ezáltal testvérekké válnak.

A vérszerződés a magyar nép legfontosabb okmánya, mondhatjuk, hogy anyakönyvi kivonata, amelynek révén az eredetileg nem-rokon népek örök és felbonthatatlan testvériséget fogadtak egymásnak.

Kik kötötték meg a vérszerződést 890 táján? A magyarul beszélő szavárdok, a törökül beszélő onogurok és az iráni nyelvű alánok.

Két szkíta vérszerződést köt: ivókürtből isznak vérrel vegyített bort

A jászberényi un. Lehel kürt, amely valójában a magyar vérszerződés szent edénye lehetett

fiának Árpádnak adta át a hatalmat, aki azután, szinte vér nélkül, nagyon rövid idő alatt vette birtokába az egész Kárpát-medencét. A régészeti anyag teljesen egységes és nagyon jellegzetes és nagyon magas színvonalú.

Ez a magyar hatalom 838 és 970 között több, mint félszáz hadjáratot vezetett a bizánci birodalom, Itália és Nyugat-Európa ellen s csak néhány csatában maradt alul.

Ezeket a hadjáratokat nem lehet kalandozó rabló hadjáratoknak nevezni, mert egyrészt kiválóan megtervezett katonai akciók voltak, másrészt pedig az volt a legfőbb céljuk, hogy megelőző csapást mérjenek a magyar hazára veszélyes támadások ellen.

Ilyen hatalmas katonai teljesítményre csak a vikingek és az arabok voltak képesek, ám amíg a normanok (vikingek) és az arabok a meghódított területeken megtelepedtek, addig a magyar eleink, akár csak a hunok és az avarok, ezt sohasem tették meg! Ők mindig visszatértek a Kárpát-medencébe, a hazájukba.

- *Mit jelent a vérszerződés? Miért fontos?*
- *Miért vezettek hadjáratokat a magyarok Nyugat-Európa ellen?*
- *Mely népek gyakorolták még ezt a szokást?*
- *Mi a különbség a vikingek és a magyarok hadjáratai között?*

A MAGYAROK ORSZÁGA A KÁRPÁT-MEDENCE!

Mai ismereteink szerint a magyarok ősei Közép-Ázsia térségéből, az Urál-hegység délkeleti vidékéről származnak, nem pedig Szibéria hideg, tundrás tájairól, ahol a rénszarvas-tenyésztő vogulok és az osztyákok leszármazottai mai is laknak. Ezek a népek ugyan átvették a magyarok nyelvének bizonyos elemeit, de sem embertanilag, sem genetikailag, sem hitvilágukat illetően semmi közünk sincs hozzájuk.

Az újabb kutatások alapján lehetséges, hogy a Kárpát-medencében is évtízezredek óta laktak magyar nyelvű népcsoportok, s talán ez volt az oka annak, hogy őseink végül ezt a térséget választották végső és végleges hazájuknak, ahol mindmáig élünk.

A Kárpát-medence 1920 óta már nemcsak a magyaroké, de attól, hogy a világot uraló nagyhatalmak feldarabolták ezeréves hazánkat, nem változott meg az alaphelyzet, hogy ez a föld ősi jogon a magyaroké, amelyről lélekben soha nem mondhatunk le! Úgy kell megtanulnunk, úgy kell a szívünkben megőriznünk, hogy a mai Szlovákiának nevezett ország minden négyzetmétere ezer éven át magyar föld volt. Kassa, Bártfa, Eperjes, Lőcse, Szepesvár, Szepescsütörtök, Krasznahorka, Besztercebánya, Rimaszombat, Léva, Ipolyság, Érsekújvár, Dunaszerdahely, Pozsony mindmind a magyar történelem színhelyei voltak, éppen úgy miként a Romániának ajándékozott Szatmárnémeti, Kolozsvár, Nagyvárad, Marosvásárhely, Gyergyó, Gyimes, Csík, Székelyudvarhely, Kézdivásárhely, Déva, Segesvár, Arad, Temesvár. Hasonlóképpen a Szerbiához csatolt Délvidéken Újvidék, Szabadka, Zenta, Magyarkanizsa, Ada, Horgos vagy a korábbi

Szovjetunióból kiszakadt Ukrajnához kényszerített kárpátaljai Beregszász, Ungvár, Munkács, Verecke és az Ausztria által elszakmányolt nyugati Várvidéken Borostyánkő, Fraknó, Lánzsér, Léka, Rohonc, Kismarton, Felsőpulya. De ősi magyar település volt a horvátországi és szlovéniai Muraszombat, Valkóvár és Lendva is.

Igaz az, hogy a keleti hazát akkor el kellett hagyniuk őseinknek, amikor az iszlám hitű arabok meghódították egész Közép-Ázsiát a Krisztus születése utáni 7. században, mert nem kívántak hitükről lemondani. A magyarok ugyanis sem Mohamed próféta vallását, sem Buddha tanait soha nem vették át! Csaknem két évszázadon át részesei voltak a kazár birodalomnak, de nem szolganépként, hanem államalkotó szövetségesként s nem elvándorlással igyekeztek megszabadulni a kazár szolgaságból, hanem a kazár vezetőreteg zsidó hitre térése után (860 körül) nem kívántak osztozni az ortodox zsidó vallás kötöttségeiben, ezért elváltak a kazároktól és birtokba vették Atila nagykirály örökségét, a Duna-Tisza vidékét. Egy részük felköltözött a Volga-vidékére, ők lettek később Juliánusz barát magyarjai.

Őseink nem sámánhitűek voltak, mert a sámánizmus nem vallás. Voltak táltosaink, de ők nem sámánok, hanem tudós emberek, akik közvetítettek a Teremtő Isten és az emberek között. A Teremtő Isten megtestesítője a Nap.

- *Honnan származnak a magyarok ősei?*
- *Mi történt a Kárpát-medencével 1920-ban?*

A MAGYARSÁG NAP-TISZTELETE

Egy hun eredetű monda őrizte meg számunkra azt a hagyományt, hogy a világteremtő Úr, az Aranyatya trónusa az Északi Sarkcsillag alatt található. Ott ül az életet és rendet adó Úr, jobb kezében a Napot, bal kezében pedig a Holdat hintáztatja. E monda tanúsága szerint őseink a római kereszténység felvétele előtt is egyetlen Istent ismertek, mert a Nap és a Hold teremtmény csupán.

Erről vall a Keleti Kárpátok völgyeiben élő gyimesi csángó-magyarok egyik napköszöntő imádsága is, amelyet napfelkeltekor, a ház előtt térdepelve, arccal kelet felé fordulva imádkoztak, illetve imádkoznak helyenként még ma is:

Íráni ezüst talon a négykezű isteni lény jobbában a Holdat, baljában Napot tart

A perzsa uralkodó trónszéke és a magyar Kálmán király trónja egyformán ló-ábrázolásos

A perzsa király koronáján a Hold és Nap képe ragyogott

*Atyának, Fiúnak és Szentlélek Istennek
Nevében, Ámen.
Dicsértessék a Jézusnak szent neve,
Szent péntek (vagy kedd, vagy szerda
amelyik napon elhangzik az ima)
Köszöntelek tégedet, Istennek szent Igéje,
Istennek szent eredménye,
Istennek szent rendelése,
Fényes világ,
Ki a fényes ez világot megfényesítetted,
Édes áldott Napom:
Adj szerencsés máj napot,
Boldog munkálatot, értelemes eszet, okosságot,
És minden jóra menendőséget!*

(Salamon Ildikó nyomán)

Eleink még a 19–20. század fordulóján is, az egész Kárpát-hazában hasonlóképpen köszöntötték a felkelő Napot, akit a székelyek is, és a magyarok is „áldottnak” neveztek.

Az ókorban persze más népek is imádták a Napot: a hinduk Pongolban, a perzsák Mithrában, az egyiptomiak Oziriszben, a rómaiak Szaturnuszban, a germánok Freyaban tisztelték a Nap éltető erejét.

Kereszténnyé válásunk után a Nap a közénk született Isten fiát: Jézust jelenítette meg. A Szeged környékiek azt tartják, hogy Jézus a Napban lakik (tehát nem a Napot tartják Istennek) s onnan irányítja a világot. Reggelente a Napra tekintve ekképpen szólongatják egymást:

*Mit látol a fényös Napon ?
Ahun van a fényös Jézus.*

(Erdélyi Zsuzsanna nyomán)

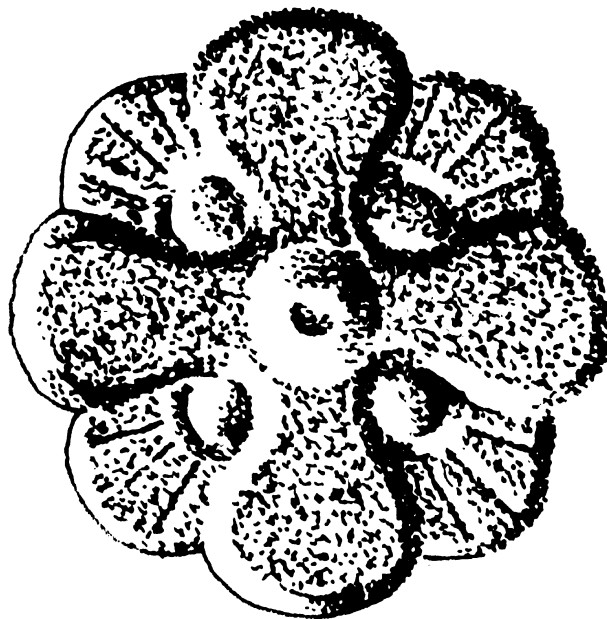
Hitük szerint a Nap bennük s általuk személyesülő fényessége cselekvővé teszi a lelküket, az Istentől ajándékba kapott gyémántot.

Búcsújáró helyeinken is, amelyeket Isten csodával jelölt ki, ma is megtalálható az Európában teljesen magában álló Nap-tiszteletünk.

Csíksomlyón például pünkösöd kora reggelén az ide zarándokló moldovai és gyimesi csángó-magyarok, valamint a székelyek egy része a fölkelő Napban a Szent Lelket látja megjelenni, vagy Máriát Jézussal.

Máriaradnán, Arad mellett, Kisasszony-napján (szeptember 8.) és Mária születésének ünnepén a régi-ek meggyóntak a Napnak!

Az esztendő körének Nap adta, Hold szabályozta ünnepein is az áldottat tiszteljük: karácsonykor Jézus születését éljük, húsvétkor diadalútjának kezdetét, pünkösdkor pedig az ő jézusi, félelemtől szabadító hét áldása száll ránk. Szent Iván napján, a napfordulat

10. századi magyar lovas ember sírjából való zabla-jel

IV. Béla magyar király pénzerméjének Nap-jele

Bronzkori felkrétázott napjel Dániából

tüzével Jézus erejét varázsoljuk a földi terekre, hogy érlelje a vetést s szentelje meg testünket-lelkünket.

Még a múlt század derekán élt az a szokás Dél-Vasban és Észak-Zalában, hogy a csecsemőket, mielőtt a templomban megkeresztelték volna, a főkoma megmutatta a kisdedet a felkelő Napnak, Jézus áldását kérve.

Mondáink és legendáink szerint a magyarság a fehér ló népe, a ló pedig a Nap állata, mert a Naphoz igazítja az életét.

1900 táján a Kárpát-hazának még számos helyén a fiú csecsemőket, a megszületésük után néhány perccel feltették a ló hátára, mert a régiek hite szerint a férfit a ló vezette a Nap útjára, amelyen járnia kellett, a ló tette igazán férfivé.

A szkíták, a hunok, az avarok, a türkök és a magyarok lóval temetkeztek. Gyakran kerülnek elő olyan lószerszám-részek, amelyeket napjelek díszítenek.

Az egyenlő szárú kereszttel osztott négyzet és a kör négy mezejében föllelhető négy azonos forma, rendszerint köröcske vagy pötty, a Nap jele: a négy világtáj, a négy napszak és a négy évszak jelölőjeként. Ez a jel a bronzkor óta szolgálja az ember tájékozódását, és a magyar műveltségben is folyamatosan föllelhető.

A 19. században még számos székely ház homlokzatát lókoponya díszítette, később azonban, az egyház rosszallása miatt, helyére a napjel került, amely a székely falvak többségében ma is megtalálható. Ugyanígy megvan még az a hit is, hogy karácsonykor az ajándékokat az „aranycsikó” hozza.

Amint a ló a Nap állata, a búza pedig a Nap nővénye.

Mag, mag, búzamac
Benne aluszik a Nap.

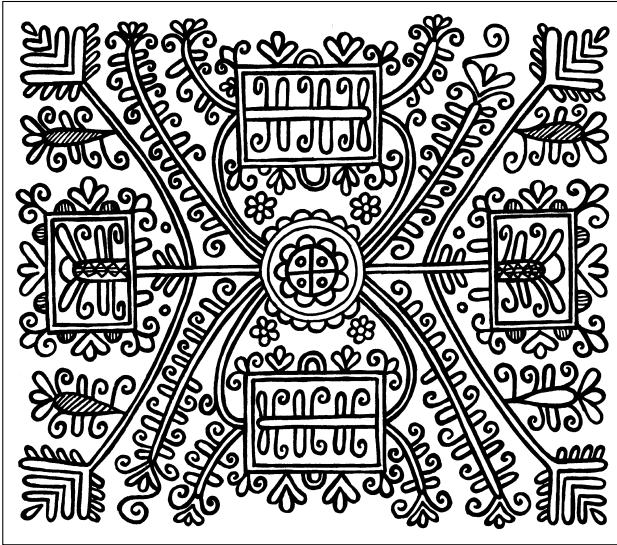

Így hagzott az egyik régi gyermek-mondóka. S népünk régi hite szerint minden búzaszemen Jézus képe látható. Eleink a búzát életnek nevezték, csakúgy mint a belőle sült kenyeret, amely egyben Jézus teste. Hajdanában a karácsonyi asztal alá búzaszalmát tettek: Jézusnak az ő születésnapján Jézussal ágyaztak meg.

Egy hat esztendőös budapesti kislány virággal köszönti a születését ünneplő Napot

A fehér lovak megkülönböztetett tiszteletnek örvendtek

XIX. századi kalotaszegi nagyírásos hímzés rajza

Felmenőink tudatában a virág a Nap földi kedve, ezért volt minden ház előtt virágoskert. A virágoskertben viruló virágok (télen a rozsmaring) télen-nyáron formájukkal, színükkel, illatukkal jelezték a Nap időszerű kedvét, teremtő, érlelő vagy éppen elbontó erejét.

Kalotaszegen minden régi hímzésen vagy faragáson megtalálható a szirmos napjel, a Nap virágba-szépült kedve s a belőle támadt sugaras élet.

- *A kereszténység felvétele előtt mi jellemezte a magyarok hitvilágát?*
- *Milyen formában maradt meg a Nap-tisztelet?*
- *Miért fontos a magyarság számára a fehér ló?*
- *A népművészetben hogyan jelenik meg a Nap?*

EURÓPA ÚJ KIRÁLYSÁGA

Szent István király valóban új országot teremtett: létrehozta a keresztény magyar királyságot, amely azonban nem egyike volt a közép- és kelet-európai királyságoknak, így többek között Csehország, Lengyelország, Horvátország, Dánia, a Kijevi Rusz (Oroszország) uralmi területeinek, hanem Közép-Európában az **egyetlen** független és szabad ország volt a Magyar Királyság, amely nem volt hűbérese sem a német császárnak, sem a római pápának, sem a bizánci császárnak.

Minderről részletesebben a következő években tanultok.

Szent István király képe a magyar koronázási palástról

BÖNGÉSZŐ

- Achillesz** – görög hős, a homéroszi Iliász központi alakja, Thétisz istennő sérthetetlen fia, a sarka kivételével.
- Afganisztán** – ázsiai állam, Irán, Pakisztán és Oroszország között. Területe 650 ezer km², lakóinak száma: 16 millió. Fővárosa: Kabul. Szkíta, jücsi, kusán emlékek tárháza. Elfoglalták a hunok és az avarok is. Kr. sz. u. 651-től az iszlám arab világ része. Jelenleg amerikai megszállás alatt áll.
- Afrika** – 30 millió km²-es földrész, lakóinak száma 476 millió.
- akhájok** – a legősibb görög törzs, Kr. sz. előtti 2000 körül érkeztek Közép-Európából a későbbi görög földre. Elfoglalták Krétát, létrehozták a műkénéi kultúrát.
- akkádok** – Mezopotámia egyik népessége, szemiták, tehát a suméroknak nem rokonai! Első székvárosuk: Agade, nagy királyuk: Sarrukin (Sargon).
- alabástrom** – márványszerű, fehéres, kristályos gipsz.
- alánok** – iráni nyelvű kaukázusi lovas nép, többek szerint a mai oszétek elődei.
- Alpok** – Európa legnagyobb hegység-rendszere. A Földközi-tengertől Bécsig nyúlik. Legmagasabb csúcsa a Mont Blanc (4807 m).
- amazonok** – ógörög mondai személyek, Árész hadisten leányai, akik mellüket levágták (innen a nevük!), hogy ne akadályozza őket a harcban. Bátorak és kemények, csak Heraklész tudta legyőzni őket.
- Amerika** – 42 millió km²-es földrész, három részből áll: Észak-, Közép- és Dél-Amerika. Lakóinak száma: 668 millió.
- amorriták** – ókori szemita nép Szíriában és Mezopotámiában. Az első babiloni dinasztia létrehozói Kr. sz. előtti 19–16. század). Legnagyobb király: Hammurápi. A hettiták győzték le őket. A Bibliában Kánaán nem-zsidó lakosságát nevezték így.
- An** – sumér égisten, jelentése „ég”. Felesége: Uras, a Föld istennője. Olykor együtt szerepel Enlillel, a levegő istenével. An Dumuzi barátja. Lásd a Dumuzi címszót.
- Anatólia** – Kisázsia része, ma Törökország területe. Ősi kultúrák helye: Trója, Csatal Höyük, a 16–13. század között a hettita birodalom, a Kr. sz. előtti 9. századtól az uratori birodalom része. Itt volt Milétosz város.
- András király, I.** – Az Álmos-Árpád dinasztia magyar uralkodója, a Tar–Szörénd–Koppány–Vászoly ágból. Katolikus és Fehér melléknevet kapott, uralkodott 1046–1060 között. Öccse I. Béla, felesége az orosz Anasztázia, fia: Salamon király.
- Anonymus** – a Névtelen, aki a Gesta Ungarorum c. legrégebbi magyar krónikát írta. A legtöbb kutató szerint a 12–13. században élt, valószínűbb azonban, hogy a 11. században alkotta meg a művét, amely irodalmi jellege ellenére sem értéktelen mese, hanem alapvető forrás!
- antik** – a latin antiquus = régi szóból származik, a görög-római világra szokás alkalmazni.
- apostolok** – Jézus 12 közvetlen tanítványa: Péter, András, id. Jakab, János, Fülöp, Bertalan,

Tamás, (ők rajta vannak a Szent Koronán + Pál!), Máté, ifj. Jakab, Judás-Tádé, Simon, az áruló iskarióti Judás, majd ő helyette: Mátyás.

arabok – Arábiából származó szemita nyelvű és fajtájú nép, a zsidók rokonai.

Aral-tó – Közép-Ázsia nagy sós vizű tava, Kazahsztánhoz és Üzbegisztánhoz tartozik, területe 67 ezer km². Az ókorban a belé ömlő Szir-Darja és Amu-Darja neve Oxusz és Jaxartész volt. Környezete teljesen elsivatagosodott.

Ararát – a régi Nagy Örményország névadó hegysége (5165 m magas), Örményország (Armenia) erőszakos feldarabolása és az örmény holokausz után azonban Törökországhoz csatolták.

arzenál – régen fegyverraktárt jelentett, ma a nagy készletek tárházaként értelmezzük.

asszírok – ókori szemita nép, az akkádok utódai. Jelenleg Irak és Szíria lakóinak egy része beszéli az ősi asszír nyelv egy új-arámi változatát. A Kr. sz. előtti 9–7. században hatalmas birodalmat hoztak létre.

Atila nagykirály – (400 ? – 453) a hunok legnagyobb uralkodója, Mundzsuk (Bendegúz) fia, Bleda (Buda) testvére. Hatalmas birodalma Közép-Ázsiától a Bécsi-medencéig terjedt. Egy új Európát kívánt létrehozni a római birodalom és a bizánci birodalom legyőzése révén. 453-ban orvgyilkosság áldozata lett.

Augusztusz császár – a római Octavianus neve, aki Kr. sz. előtt 63-ban született és Kr. sz. után 14-ben halt meg. 31-től uralkodott. Az ő idejében hódították meg a későbbi Dunántúlt, Pannónia provincia néven.

Ausztrália – óceániai földrész, területe 7,7 millió km², lakóinak száma 16 millió.

Australopithecus – Dél- és Kelet-Afrikában 3 millió évvel ezelőtt élt emberformájú lény, amely 1 millió évvel ezelőtt kihalt.

avarok – közép-ázsiai eredetű lovas nép, több népcsoportból jött létre. A Kárpát-medencét Kr. sz. utáni 568-tól a magyarok megjelenéséig lakták. Vitathatatlanul olvasható nyelvi emlékek eddig nem kerültek elő, a rovásbetűs feliratok alapján azonban megalapozottan feltehető, hogy egy jelentős részük magyarul beszélt! Feltehető, hogy a belső-ázsiai eredetű csoportjaik törökül beszéltek és a többségi europid fajtavál szemben mongoloid vonásaik (is) voltak. Régészeti emlékanyaguk óriási! Eddig a Kárpát-medence térségéből 64 ezer sírlelet ismert. A felvidéki avar temetők javarészét a szlovák szélsőséges kutatók „avar viseletű szlávoknak” hamisítják.

Ábel – a Paradicsom-béli Ádám és Éva másodszülöttje, Káin testvére, aki őt agyonütötte. (Biblia, Teremtés könyve 4.1–16.)

Ábrahám – bibliai pátriárka, aki az Ószövetség szerint a sumér Úr városában született, s akit az isten arra választott ki, hogy egy nagy nép ősatyja legyen. Sára felesége, vénsége ellenére, Izsák és Izmael nevű fiakat szült. Izsák fia Jákob lett, 12 fia révén, a 12 zsidó törzs ősatyja, Izmael pedig az araboké.

Ádám – Az Édenkert (Paradicsom) első emberpárjának férfi tagja.

államvallás – amikor egy ország egy vallást az egész népre kizárólagosan kiterjeszti.

állatstílus – a keleti lovas népek, elsősorban a szkítáknak nevezett népcsoportok rendkívül magas színvonalú állatábrázoló művészetet hoztak létre a Kr. sz. előtti 8–7. században. Ennek az

ábrázoló művészetnek nem az volt a célja és rendeltetése, hogy természeti hűséggel jelenítsék meg a kiválasztott és az őket körülvevő állatokat, hanem szellemi tartalmak megjelenítésére törekedtek mind az altáji szkíták, mind a hunok, mind a szarmaták, mind az avarok. Gyakran képzeletszülte mesés állatfigurák (griffek, sárkányok) hordozzák és jelenítik meg a témát.

Álmos – (819 – 894 ?) magyar nagyfejedelem. Édesanyja Emese, atyja Ügyek (fia Előd), elsőszülött fia: Árpád. A magyar uralkodók szent dinasztiája Atilla nagykirálytól ered, akinek leszármazottja volt Álmos. Ő kötötte a vérszerződést (890 ?) még Etelközben, s ő vezette be népét a Kárpát-medencébe, majd érezvén ereje megfogyatkozását, feláldozta magát. Feltűnő a hasonlóság Mózes-szel, akinek szintén nem volt megengedve, hogy az Ígéret földjére lépjen.

árja – óind eredetű szónak tartják. Az indoeurópai nyelvű népek összefoglaló neve.

Árpád – (840 ? – 907) magyar nagyfejedelem, Álmos fia. A Kárpát-medence birtokbavételével kiérdemelte a honszerző jelzőt. Feltehetően még ő vezette győzelemre 907. július 5-én a magyar seregeket Pozsony mellett. Ez a hatalmas diadal biztosította a magyarság jövőjét.

Ázsia – az öt világrész egyike, területe 45 millió km².

Babilon – akkádul Báb-ili, héberül Bábel város, Alsó-Mezopotámia északi részén, az Eufrátész partján. A Kr. sz. előtti 19. században az amorriták alapították, majd Hammurápi (1792–1750) tette híressé. Később hettita, elámi és kassu fennhatóság alá került. Nabu kudurriuszur (12. század) ismét felvirágoztatta. 729-ben az asszírok foglalták el. A káld uralkodók Kr. sz. előtti 612-ben

a médek és a szkíták katonai segítségével legyőzte Asszíriát. Később a perzsák, a macedón-görögök zsákmánya lett.

babona – olyan tévhitnek neve, amelyekben az emberek természetfeletti erők szerepével magyaráznak bizonyos cselekményeket, eseményeket.

ballada – drámai cselekményű, rendszerint tragikus kimenetelű események szaggatott előadású elbeszélése versben.

balzsamozás – trópusi növények illatos olajú gyanús nedve a balzsam. A holttestek tartósításakor is használtak régen balzsamokat. Lásd még a múmia címszót.

barbár – eredetileg ez a görög szó annyit jelentett, hogy idegen, nem görög. Megbélyegző jellege nem volt. Később azonban a műveletlenség, a szellemi durvaság kifejezése lett. A görögök, majd a rómaiak egyaránt barbárnak nevezték a keltákat, a szkítákat, a hunokat, a germánokat, az avarokat, a magyarokat. Többnyire alap nélkül.

baszkok – ismeretlen eredetű és nem indoeurópai nyelvű nép Franciaország déli és Spanyolország északi részén. Biztosan Európa egyik ősnépe.

Bábel tornya – Babilon zsidó neve. A Teremtés könyve 11.1–16: építsünk várost és tornyot, amelynek teteje az égig ér... az Úr így szólt: egy népet alkotnak és egy nyelvet beszélnek... zavarjuk össze a nyelvüket, hogy senki ne értse a másik nyelvét!

bárka – nagyobb méretű, lapos fenekű csónak.

besenyők – a magyarok egyik testvér népe, akik nem üldözték őseinket, sőt együtt harcoltak velük sok esetben.

Betlehem – város Jeruzsálemtől délre. Jézus

szülővárosa (Máté evangéliuma 2.1.) és Dávid zsidó király hazája. Dávid nemzetségéből azonban csak József származott (Máté ev. 1.20.) s nem Mária!

békeszerződés – a háborús felek közötti megállapodás írásba foglalása. Vannak igazságos békeszerződések és vannak durva és megalázó diktátumok. Lásd a Trianon címszót.

béklyó – a lovak lábára tett kötél vagy vas bilincs, hogy ne tudjanak az állatok elkóborolni.

Biblia – a zsidó és keresztény hívők szent könyve. Az Ószövetség a zsidók, az Újszövetség a keresztények Szentírása. Az Ószövetség eredeti nyelve héber s Kr. sz. előtti 1000–400 közötti időben keletkezett. Az ótestamentumi személyek és események zöme nem történeti tény, hanem szent legenda. (Ábrahám, Jákob, Mózes, egyiptomi fogság, izraeliták egyiptomi tartózkodása, Kánaán egyiptomi tartomány volt, nem zsidó terület).

Bizánc – város a Boszporuszi öböl partján. Később Konstantinápoly, illetve Isztambul a neve.

Bizánci birodalom – Kr. sz. utáni 330-tól 1453-ig állt fenn. A koraközépkor meghatározó nagyhatalma volt. Hivatalos nyelve sokáig a görög, 1204 után a latin.

Boldogasszony – Szűz Mária magyar neve, de egyúttal az ősi Babba Mária megtestesítője is.

boszorkány – az ördöggel cimboráló, ártó szándékú nőszemély. Rokona a lidérc.

Botond – a magyar nagyfejedelemség korszakának egyik legendás alakja, aki a 954–55. évi augsburgi hadjáratokban is részt vett, s amikor Bulcsú, Lél és Súr vezéreket, fogságba esvén, a németek kivégezték, Botond a seregével alapos

bosszút állt. Ő volt az, aki 960-ban Bizánc érckapuja előtt párviadalban megölte a görög óriást majd buzogányával hatalmas lyukat ütött a kapun. A néphagyomány szerint Nógrádverőcén van eltemetve.

Bráhma – az indiai hinduizmusban a Teremtő Isten neve és az istenhármaság első tagja: Bráhma, Visnu és Siva.

bráhmánizmus – a hindu papok kasztjának vallása, alapja a világszellem tisztelete sok imával. A világszellem személytelen, tehát sokféle alakban jelenhet meg.

bronzkor – az emberiség történetének korai szakaszai közül azt a kort, amelyben a réz és az ón (vagy antimon) ötvözetéből előállított bronzot használták, bronzkornak nevezik a régészek. Az ókori keleten sokkal korábbi időszakot jelent, mint Európában.

Budai Krónika – az első hazai nyomtatvány, latin címe Cronica Hungarorum.

Buddha – eredeti neve Gautama Szidhartha volt ennek az indiai hercegnek, aki a Kr. sz. előtti 6. században felvette a „megvilágosodott”, azaz a buddha címet. Az üdvözülés útja a szenvedés, az önsanyargatás, a böjt és az elmélkedés. A buddhizmus Ázsia nagy részében elterjedt világvalás.

ceremónia – a latin caerimonia = szertartás szóból keletkezett, hivatali és vallási formaságok rendezését jelenti.

civilizáció – a társadalom anyagi rendszerének a neve. Megkülönböztethetjük a a szellemi kultúrától, azaz a kultúrától. Civilizáció a tv, a mosógép, a mobil telefon, az autó, az űrhajó, de ez nem kultúra. A szellemi műveltség a kultúra.

Csaba királyfi – Atilla nagykirály legkisebb fiának legendás magyar neve. A források szerint fiainak Ilek, Dengizik és Irnik volt a neve. A magyar hun-mondák szerint Atilla (Etele) és Honoria bizánci hercegnő fia volt, aki a germán anyától származó Aladárral testvérharcba keveredett s vereséget szenvedett a szikambriai (Ősbuda!) csatában. Ezért Görögországba menekült, ahonnan 13 év után visszatért Szkítiába. Itt megeskette a hun-magyarokat, hogy visszatérnek a Kárpát-hazába és bosszút állnak Atilla haláláért. Két fia: Ed és Edömén az Aba nemzetség őse.

csángók – több csoportjuk van. A legősibbek a moldovai csángók, akik a Kárpát-hegység keleti oldalán laknak. Vannak a gyimesi csángók, voltak a bukovinai és a hétfalusi csángók. Összesen 200 ezren lehetnek, de nagy részük már nem tud magyarul, holott nagyon régi nyelvjárásokat beszéltek.

cseremis – a finn típusú nyelvet beszélő mari nép másik neve.

Csigle – Kézai krónikája és a magyar hun mondák szerint Atilla hunjaiból 3000 a Csigle mezejére menekült, onnan pedig az erdélyi hegyek közé, s magukat ettől kezdve székelyeknek mondták.

csoda – kézzelfogható, tapasztalati okokkal nem magyarázható esemény, történes.

dárda – hosszúnyelű hajtó lándzsa.

Dáreiosz – (Kr. sz. előtti 552–486) perzsa nagykirály, II. Kiroz (559–552) utóda. Hatalmas birodalomra szervezte Perzsiát.

Dávid király – a zsidó hagyományok szerint az ókori Izrael második királya, aki hárfajátékával tűnt ki, majd legyőzte parittyájával a filiszteus óriást, Góliátot. Királyként meghódította volna egész

Palesztínát, Jeruzsálemet fővárossá téve. Isten ugyanis Izraelt ígérte neki, ahol ezentúl a zsidók lakhattak. Házad és királyságod örökre fennmarad – mondta az Úr (Sámuel 2. k. 7. 10–16.). A történeti és régészeti tények a zsidó hagyományokat nem igazolják! Sem Saul (1025–1005), sem Dávid (1005–970), sem Salamon (970–931) király dicső tetteinek nincsen nyoma.

Deimel – Anton a sumér nyelv kutatója. Szótárai a legismertebbek: Sumerisches Lexikon. Roma, 1927–37., Vocabularium Sumericum. Roma, 1910., Sumerisch-Akkadisches Glossar.

démotikus írás – az ókori egyiptomiaknak a mindennapi használatra szánt leegyszerűsített írása.

dinasztia – a görög eredetű szó uralkodóházat, uralkodócsaládot jelent.

dinoszaurusz – óriási testű kihalt őshüllők, sárkánykígyók.

DNS – dezoxiribonukleinsav a sejtmagon belül a kromoszómák egyik legfontosabb alapanyaga, amelynek döntő szerepe van az öröklésben!

dualista – a latin duo = kettő szóból ered a kifejezés, a vallásban és a filozófiában két, egymással szemben álló világot feltételez.

Duló – alán fejedelem, akinek két leányát vette nőül Hunor és Magor, s tőlük ered a hun és a magyar nép.

Dumuzi – sumér ősiszten, a pásztorok és az állatok termékenységének istene, felesége Innin. Uruk nagy istene, hajdan Uruk királya volt (istenkirály!). Jelképe a sárkány Dumuzi szó jelentése: élet-serkentő. A vihar és a villámlás istene a nyája mellett agyonverte, de visszatért a holtak világából. Anyja neve: Durtur, a juhok istennője. Később Dumuzi Tammuz alakban is ismert.

- Dúr Sarrukin** – Irakban, Mósztól 16 km-re ék-re fekvő hajdani asszír főváros. II. Szargon alapította. Hét kapuval ellátott, fallal körülvett hatalmas város. A palotában 20 terem és 30 udvar volt. Mai neve: Khorszabád.
- Dzsószer** – egyiptomi fáraó (Kr. sz. előtti 2650–2300 között uralkodott). Lépcsős piramisa Szakkarában áll.
- Eanna** – Uruk sumér város fő szentélye, An és Innin kultuszhelye.
- Elám** – ókori állam Irán délnyugati részén, fővárosa Szúza volt. A 21–7. század között létezett, később a perzsa birodalom része lett.
- elemi iskola** – az általános iskola első négy osztályának régi neve.
- Előd** – a magyar krónikák szerint Álmos apja, Ügyek fia, Szabolcs vezér apja, s a Csák-nemzetség őse.
- embertan** – antropológia, az emberi maradványokkal foglalkozó tudomány.
- Emese** – Anonymus leírása szerint Eunodbilia leánya, Ügyek felesége, Álmos vezér anyja. Emese álma szerint, amikor Álmosmal már áldott állapotban volt, egy turulmadár szállt reá s mintegy teherbe ejtette. S méhéből nagy folyam eredt, amely más földön vált hatalmassá. Ez az álom azt jelentette, hogy Álmos ivadékai dicső királyok lesznek az új hazában. Emese neve semmiképpen sem „emse-disznót” jelentett, jelentése „égi”!
- Enki** – a suméroknál a varázslás, a tenger, a nádas istene, akkádul Éa. Fia: Aszarluhi.
- Enlil** – a sumér Nippur városban a levegő istene, egyben főisten. Felesége: Ninlil.
- erectus** – a latin egyenes szóból származik.
- ereklye** – eredetileg a szentek tetemeinek maradványai, később a szentek tárgyait is jelentette.
- ereklyetartó** – ereklyét őrző díszes tartóedény (lásd még: herma).
- etruszkok** – mindmáig ismeretlen eredetű, igen magas kultúrájú nép, amelynek rovásbetűs írását eddig nem tudták megfejteni. A Kr. sz. előtti 8–4. század között Itália földjén pompás városállamokat hoztak létre. Birtokolták Rómát, a Pó-vidékét, Capuát, Korzikát. A görögök, majd a kelták, később a rómaiak legyőzték őket. Vasgyártásuk, szent könyveik, temetkezéseik, építészetiük alapvetően hatott a latinokra.
- eucharisztia** – az Oltáriszentség görög neve, a keresztény istentiszteleteken a kenyér és bor átváltozása Krisztus testévé és vérévé.
- Eufrátész** – Irak egyik fő folyója, hossza 2780 km. A Tigrissel (sumér neve: Idigina) egyesülve alkotja a Satt el Arabot, az ókorban azonban külön-külön ömlöttek a Perzsa-öbölbe! Sumér neve: Buranunna volt.
- Eunodbilia** – lásd Emese címszót!
- Európa** – az öt világrész egyike, területe 10 millió km², lakónak száma: 685 millió.
- europid** – embertani kifejezés, az emberi nagyraszszok egyike, a fehérbőrű emberek nagy csoportja tartozik ide.
- evangéliumok** – a Biblia Újszövetségi részében a Jézus életét és tanításait bemutató szövegek, jelentése: jóhír. A négy evangélista: Máté, Márk, Lukács és János.
- Égei-tenger** – a Földközi-tenger melléktengere Görögország és Törökország között.
- érsek** – a katolikus egyházban a püspökök felett álló tisztségviselő, akinek saját egyházmegyéje is van.
- észtek** – a 45 ezer km²-es Észtországból egy millió

észt él. Ragozó nyelvük a finnel és a magyarral rokon.

Éva – lásd az Ádám címszót.

fáraó – az ókori egyiptomi uralkodó neve, a Napisten és Hórusz isten földi megtestesítője. Istenkirály, mert isteni főpap is egyszemélyben.

feltámadás – az ember ősidőktől hisz abban, hogy testének elhalása után a lelke továbbél s egykoron testté válva feltámad. Ezért őrizték meg a holttesteket az egyiptomiak, a szkíták, a hunok (mumifikálás!). Krisztus is feltámadott s ez a keresztények hitének egyik alaptétele.

Feszty-körkép – Feszty Árpád (1856–1914) történelmi témájú festmények alkotója, aki elkészítette a Magyarok bejövetele című monumentális festményét, amely ma ismét látható Pusztaszeren.

finnek – a 337 ezer km²-es területű Finnországban öt millióan élnek. A finn nyelv rokonságot mutat a magyarral mind nyelvtanában, mind szövegnyelviségben. A finn őstörténészek ma már nem vallják az un. finnugor bevándorlás dogmáját. Nézetük szerint a finnek őslakók a földjükön, a DNS vizsgálatok szerint a finnek és a magyarok nem rokonok, de valamikor nagyon régen a finnek (nyelvcserevel) átvették az ősmagyar nyelv nyelvtanát és bizonyos szókészletét.

finnugor – késői tudományos szóképzés révén jött létre ez a kifejezés. Finnugor nyelv, finnugor nép, finnugor zene, finnugor embertípus soha és sehol nem létezett. Mindazok a népek és nyelvek, amelyek magyar, illetve finn típusú nyelven beszélnek, bizonyíthatóan soha és sehol nem éltek egy un. „közös őshazában”, hanem az ősi magyar nyelv hatott a szomszédos kis nép-

csoportok nyelvére, mint érintkező, mint közlekedő nyelv (latinul: lingua franca).

Folyamköz – az ókori Mezopotámia magyar neve.

forma – tárgyak alakja, megjelenési módja.

földvár – olyan erődítmény, amelynek védművei nem kőből vagy téglából, hanem fából és földből készültek. Nem korjelző, mert a korai időben (5–10. század) éppen úgy építettek földvárakat, mint a 16–17. században.

főniciaiak – ókori szemita nép, a Földközi-tenger keleti és déli partjain élt. Csatlakoztak hozzájuk az amorriták. Azonosnak veszik a kánaán-beliekkel. Ma már tudjuk, nem szemita népek is részei voltak ennek a kultúrának és az írásuk kialakításának. Híres hajós nép volt.

frankok – nyugati germán néptörzs, az egyetlen, amelyik a római birodalom után önálló országot tudott alapítani. A Rajna partvidékén tanyáztak. Első királyuk I. Childerik (457–481), Atilla nagykirály kortársa volt.

Freya – a germán hitvilágban az életnek és a szerelemnek az istennője.

Galilea – Palesztína északi tartománya, a Jordán folyótól a Genezáreti tóig. Galileában van Názáret, ahol Jézus a gyermekkorát töltötte.

gén – a genetikai információt tároló DNS molekula azon szakasza, amely meghatározott tulajdonságokat hordoz és továbbít.

geometrikus – mértani.

Gilgames – a sumér Uruk város legendás, de valószínűleg élt királya a Kr. sz. előtti 7. században. A 21. században készült sumér királylistán is szerepel Enmerkárral és Lugalbanda-val együtt. Anyja Ninszuna istennő. Nevének eredeti sumér alakja Bilgamesz lehetett, ami „ifjúnak lenni”-t

jelent. Gilgames hősmundáját később akkád írnokok jegyezték le 12 táblán. Az eposz a halhatatlanság hiábavaló kereséséről szól, de szerepel benne pl. a vízözön története is. Gilgames szolgája, később barátja Enkidu. Gilgames egyébként a sumér mitológiában az alvilág bírása.

glaciális – a latin *glacies* = jég szóból ered s a jégkört jelenti.

Golgota – magyarul a Koponyák hegye, ahol Jézust keresztre feszítették.

gorilla – a trópusi Afrikában honos növényevő majom, magassága eléri a 2 m-t, a súlyuk meghaladja a 250 kg-ot. Az emberhez semmi köze sincs!

gótok – keleti germán néptörzs. Két fő törzsük volt: a keleti és a nyugati. A keleti gótok Atilla hű szövetségesei voltak.

Grönland – a Föld legnagyobb szigete, területe 2 175 000 km², lakónak száma: 53 ezer fő.

Gyimes – a Tatros völgyébe vezet a Gyimes völgy. A Csíki-hegységben fekszik Gyimesfelsőlök, Gyimesközéplök és Gyimesbükk.

habilis – a latin *habilis* = ügyes szóból ered.

Halotti Beszéd – a legrégebbi összefüggő magyar nyelvemlék a 12. század végéről. A Pray-kódex őrizte meg.

Hammurápi – amorrita király Babilonban (Kr. sz. előtt 1792–1750), híres törvényeit fekete bazaltkőbe vésette.

hantik – a szibériai tundrán élő paleoszibírid alkatú osztyákok saját neve. Ma már csak 14 ezren vannak. Rénszarvas-tenyésztők. A magyar nyelvből sokat átvettek, egyébként nincs köztünk hozzájuk.

Hannibál – karthagói hadvezér (Kr. sz. előtti

247–183), aki seregével, nagy veszteségek árán, átkelt a Pireneusokon és az Alpokon (Szent Bernát-hágón) és fényes győzelmet aratott a rómaiak felett. Fényes haditette hadtörténeti minta. A magyar seregvezérek (pl. Bulcsú) is megtették ugyanezt, de veszteség nélkül!

hattik – a törökországi Anatólia őslakói, akik a hódító hettitáktól eltérően, nem indoeurópai nyelvet beszéltek. Ragozó nyelvük a sumérral rokon.

Hektor – Priamosz trójai király fia, akit Akhilleusz győzött le.

Heléna – Zeusz görög főisten és Léda leánya, Menelaosz spártai király felesége, akit a trójai királyfi, Párisz elrabolt s az ő visszaszerzéséért indult a trójai háború.

herdál – elpocsékol, eltékozol, értékeit elvesztegeti.

herma – lásd az ereklyetartó címszót.

Heródes – a rómaiak helytartójaként Palesztína uralkodója (Kr. sz. előtti 73. és u. 4.). Kegyetlenségei közé tartozott a betlehemi gyermekgyilkosság is.

hettiták – ismeretlen helyről vándoroltak a törökországi Anatólia kietlen, ám ásványi kincsekben gazdag hatti földre s ott hatalmuk alá gyűrték az őslakosokat. Az indoeurópai nyelvű nép a 18–13. században nagy birodalmat hozott létre. A kádesi csatában legyőzték II. Ramszesz egyiptomi fáraót is. Ékírásos emlékeik száma igen jelentős.

héberek – a szemita zsidók neve, a héber nyelv a kánaáni nyelvek csoportjába tartozik, ezen a nyelven írták a Biblia ótestamentumi részét, a Holttengeri tekercsek zömét. A héber abc 22 mássalhangzóból áll s az írás – amint a magyar rovásbetűs írás is – jobbról balra halad.

Hérodotosz – (Kr. sz. e. 484–424.) görög történetíró, akit Ciceró a „történetírás atyjának” nevezett el. Kilenc könyvből álló műve fontos forrás, a IV. könyv a szkítákról szól.

hinduk – India őslakói.

homo – a latin homo = ember szóból származik.

horda – a tudománytalan és idejétmúlt marxista történetnézet szerint őskori társadalmi egység. Általában a keleti lovas népekre szokták vonatkoztatni becsmélő jelleggel.

hoszanna – a zsidóknál az újjongó ima kezdete, jelentése „most segíts”! Általában az örömjongás, a dicsőítés szavaként használjuk.

hősmonda – a mondák egyik válfaja, amely szóbeli hagyományok révén terjed, s vitézekről, katonai hősekről szól.

Hunor – lásd a Duló címszót!

iga – járom, hám.

íj – fából, csontból, enyvből készített kézi lőfegyver. Manapság már üvegszálból és acélból is készítik a sportíjakat.

Innin – sumér istennő.

indoeurópai – nyelveknek nevezik azokat a hajlító (flektáló) nyelveket, amelyek nem ragokkal és képzőkkel alkotnak szavakat és mondatokat. Ide tartoznak a szanszkrit, a hetita, a görög, a latin, valamennyi germán, újlatin és szláv nyelv. A legnagyobb nyelvcsaládnak tartják. Külön ág a indoíráni, ahová a perzsán, a méden kívül – alaptalanul! – a szkítát is sorolják.

interglaciális – a jégkorok közötti felmelegedések neve.

Ipoly – ősi magyar folyó, hossza 254 km. Azáltal vált híressé, hogy a trianoni diktátum idején a kis fo-

lyót hajózható folyamként tüntették fel a magyargyűlölő cseh és szlovák politikusok.

Irán – ázsiai állam, területe 1 648 000 km², lakóinak száma: 51 millió. Az ókorban a perzsa birodalom része volt. Először a médek szerezték meg az asszíroktól, majd Kүrosz és Dáreiosz tette világhatalommá.

iránytű – lengő mágnesűvel felszerelt műszer, amely mutatja az északi irányt.

írásos hímzés – vagy varrottas, előrajzolt minták kivarrása lapos hímzéssel.

istenkirály – az az uralkodó, aki a földi hatalmát közvetlenül az Ég urától, a Teremtő Istentől eredezteti és ezért teljhatalma megkérdőjelezhetetlen.

iszlám – a muszlimok vallása és kultúrája. Mohamed próféta alapította a 7. században. Az iszlám Allah törvényei szerinti életet jelenti. Szent könyve a Korán. Egyistenhit. Jelenleg egy milliárd az iszlám hívők száma a világon!

ivókürt – szertartásos alkalmakkor használt nemesfémből vagy elefántcsontból készített szarv-formájú edény, amelyből ittak. Görög neve: rython. Lásd a Lehel-kürt címszót.

Jáfet – a bibliai Nőé harmadik fia, akitől egyes krónikánk szerint a magyarok is származnak.

Jákob – bibliai pátriárka, Izsák és Rebekka fia, Ézsau ikertestvére, aki az istentől az Izrael nevet kapta. 12 fia lett a zsidók 12 törzsének névadói.

Jerikó – a Jordán völgyében fekvő ősi város. Az első település 10 ezer évvel ezelőtt jött létre. A kánaáni városok egyike, amelyekben azonban a zsidó hagyományokkal ellentétben nem éltek zsidók a Kr. sz. e. 13. századtól és később sem jóideig. A település rétegvastagsága elérte a 20 métert!

Jézus – történeti személyiség volt, egyben Isten egyszülött fia, akinek anyja, Mária, nevelőapja: Dávid király nemzetségéből való József. Így csak József zsidó volta vitathatatlan. Születési ideje a keresztény időszámítás kezdetétől hat vagy hét évvel korábbra esett s így keresztre feszítése is 30–31-ben történhetett.

Juda – Palesztina déli fele, a zsidó Juda törzs névadója, Dávid király is e törzsből származott. Fővárosát, Jeruzsálemet a babilóniaiak elfoglalták 587-ben, a templomot lerombolták, a zsidókat babilóni fogságra vetették.

Julánusz barát – magyar domonkos-rendi szerzetes, aki 1235–36-ban felkereste a Volga-melletti magyarokat.

Julius Caesar – (Kr. sz. előtti 100–44.) római hadvezér és államférfi, akit a gall származású nevelt fia, Brutus megölt.

jurta – nemezből készített, favázás sátor.

Kain – lásd az Ábel címszót!

kalandozások – történettudomány hivatalos álláspontja szerint a magyarok 9–10. századi európai hadjáratai dologtalan, rablóbandák kalandozásai voltak. Ez a megbélyegző jellemzés teljesen alaptalan és hazug! A magyar hadak katonai bravúrt hajtottak végre, amelyhez foghatót csak a vikingek és az arabok vittek végbe.

kazárok – mindmáig tisztázatlan eredetű nép. Pontosan nem tudjuk kik voltak a kazárok, akiket más források szabíroknak hívnak. Minden bizonnyal több népcsoport alkotta a 7. század közepétől a 10. század végéig fennállott igen jelentős gazdasági, katonai és kulturális erőt jelentő birodalmat, amely képes volt megállítani az arab ter-

jeszkedést. Kazária államalkotó népe volt a magyar is, nem pedig szolganepe.

Kazbek – a Kaukázus harmadik legmagasabb csúcsa, magassága 5033 m.

káldok – az arámiakkal rokon dél-mezopotámiai nép. Kr. sz. előtt 1000 körül háborúba keveredtek a sumérokkal, majd a 8. században birtokba vették Babilont, az ő nevükhöz fűződik az Újbabiloni birodalom (626–539).

Kálmán király – a magyar történelemben a Könyves melléknevet kapta. Szent I. László után nehezen került trónra (1095–1116), de sokat tett a Magyar Birodalom megerősítéséért külpolitikailag (Dalmácia, Horvátország) és belpolitikailag (törvényei).

Kászpi-tenger – a Föld legnagyobb lefolyástalan tava, Európa és Ázsia határán. Területe: 430 ezer km², vízszintje 28 m-rel van lejjebb a tengerszintnél. Régen még alacsonyabb volt a vízszintje, ezért került víz alá a Volga deltájában a kazár főváros: Itil.

kelták – pontosan ma sem kiderített az eredetük. Nyelvüket az indoeurópai nyelvek közé sorolják, kérdés: megalapozottan-e? A vasművesség magasfokú művelői, rendkívül fejlett gazdasági és kulturális javakkal. Kr. sz. előtti 18. századtól, lényegében kétezer éven át, meghatározó szerepük volt.

kengyel – a lovaglás fontos kelléke, a lovas ember a lábát ebbe támasztja meg. A szkíták még fém (vas) kengyelt nem használtak. A vas kengyel a hunok nagy talámánya. Később az avarok és a magyarok terjesztették el az egész világon.

Keopsz – egyiptomi fáraó a 26. században. A gízai 139 m magas piramis a leghíresebb alkotása.

- Képes Krónika** – az egyetlen eredetiben megmaradt, számos gyönyörű képpel díszített magyar krónika, amelyet a 14. század első harmadában Nagy Lajos magyar király (1342–1382) udvarában készítettek. 1932-ben kaptuk vissza Bécsből!
- Kézai Simon** – IV. László magyar király (1272–1290) udvari jegyzője és történetírója, krónikáját a Gesta Hungarorumot 1281–1285 között készítette s ebben hitet tesz a hun-magyar rokonság igazsága mellett.
- Khafré** – Keopsz fárai fia, a 26. században ő építtette a Kairó melletti a 136 m magas gízai piramist és az óriás szfinkszet.
- koma** – a szülők és a keresztszülők közötti kapcsolat révén születik a komaság. A keresztapa a főkoma.
- komik** – a zürjének önelnevezése, lélekszámuk 350 ezer fő, nyelvük a permi finn nyelvek közé tartozik.
- konda** – a disznócsorda régi neve.
- Kréta** – sziget a Földközi-tengerben, területe 8336 km², éghajlata meleg és száraz. A 3. évezredben itt alakult ki a csodaszép minoszi kultúra, Knosszosz, Mallia, Phaisztosz székhelyekkel. A krétai kultúrát a görög akhájok számolták fel.
- Krimhild** – germán mondai alak, a Nibelung-ének szerint Atilla hun nagykirály egyik felesége.
- kunok** – közép-ázsiai eredetű, török nyelvű nép, akiknek egy része beolvadt a magyarságba.
- kurgán** – mesterségesen létrehozott sírhalom, amelyet a temetést követően emelnek a sír fölé. Vanak hatalmas méretű kurgánok és kisebb méretűek is. A magyar korhány szavunk is ezt őrzi.
- Kus** – bibliai személy.
- kusánok** – szkíta-hun eredetű nép, a kínai források jüe-csiknek nevezték őket. A Kr. sz. előtti évek-től a 3. század végéig virágzott hatalmas birodalmuk, amely magában foglalta Közép-Ázsiát és India nagy részét is. Kaniska nevű királyuk a buddhizmust államvallássá tette.
- Kürosz** – (Kr. sz. e. 558–530) a perzsa birodalom megalapítója.
- Lackfy András** – Nagy Lajos király kedvelt hadvezére, 1350-ben Nápoly magyar helytartója, később erdélyi vajda, macsói bán, majd tárnokmester, s mind e mellett Vas vármegye főispánja. 1345-ben a tatárok elleni ütközetben seregét Szent László király segítette égi csodával.
- lappok** – finn típusú nyelvet beszélő nép, ma 43 ezren lehetnek, Finnországban, Oroszországban, Svédországban és Norvégiában élnek. A magyarral is némi rokonságot mutató nyelvüket nyelvcserevel szerezték.
- Lázár** – betániai Lázár, Jézus barátja volt, Mária és Márta fivére, akit Jézus halottaiból feltámasztott: Barátunk Lázár elaludt, de elmegyek és felébresztem. (János evangéliuma 11. 11–12.)
- légió** – a római hadsereg egyik csapatteste, eredetileg 3000 gyalogosból és 300 lovasból állt.
- Lél – Lehel** – magyar hadvezér, Tas fia, akit 955-ben a Lech-mezei csatában elfogtak és kivégeztek a németek. Mondája szerint kürtjével agyoncsapta a német császárt.
- Lehel-kürt** – a jászberényi múzeum féltett kincse, elefántcsontból készített, csodaszép faragásokkal díszített tárgy, amelyet sokan bizánci cirkuszi zeneszerszámnak tartanak, de az biztosan nem lehetett. A vérszerződés szent ivókörtét vélhetjük látni benne, amelyből a vezérek kiitták a vérükkel áldott borukat.

lidérc – lásd a boszorkány címszót.

ligatúra – két betűnek szoros összekötése és eggyé változtatása. Különösen jellemző a magyar-székelly rovásbetűs írásra!

lívek – finn típusú nyelvet beszélő néptörzsek, állítólag ma már csak húszan vannak.

lőpor – szénpor, salétrom és kén keverékéből állították elő, először a kínaiak, a fekete lőport, amely az igen rövid égési ideje alatt fejlesztett gázzal kiröpíti a lövedéket.

lőporszaru – a lőport szarutartóban tárolták addig, amíg elöltöltős puskák és pisztolyok voltak. Szarvasagancsból vagy bivalyszarvból készültek ezek a portartók és szépen díszítették őket.

Lugalbanda – a sumér királylistán is szereplő királya Uruknak.

macedonok – az ókori Makedónia indoeurópai nyelvű népe, akiket II. Philipposz és fia, Nagy Sándor (Alexander Magnus, 336–323) tett világhírűvé.

Magor – lásd a Hunor címszót.

manicheizmus – Máni perzsa prédikátor tanításai, aki a Világosság és a Sötétség, a Jó és a Rossz dualista világképet egyesítette Jézus tanításával.

manysik – a vogulok saját neve, amely embert jelent. A szibériai tajgán és tundrán élő 8500 lélek nyelve áll a legközelebb a magyar nyelvhez. Ez azonban nem azt jelenti, hogy egykor a magyarok is olyanok voltak, mint a vogulok és a magyar népnév sem származhat a manysi szóból!

Marduk – Babilon istene Hammurápi korában.

mari – lásd a cseremisiz címszót.

Marsigli – Luigi Fernando gróf (1658–1730) hadmérnök, aki részt vett a török elleni háborúban

és sok feljegyzést készített, többek között a magyar rovásírásról is.

Mátyás király – a Hunyadi család legjelentősebb tagja, magyar király (1458–1490).

melléklet – a régészek a sírokban, településeken talált tárgyakat mellékletnek nevezik.

Ménész – egyiptomi fáraó a 29. században.

Meótisz – a Fekete-tenger öble a Krim félszigetnél, de az ősi időkben a meótiszi mocsarak nem biztos, hogy ugyanezt a tájat jelentette.

Messiás – héberül felkentet, megszenteltet jelent, isten küldöttjét, aki Izraelt ismét nagygyá teszi. Az Újszövetségben Jézust jelenti.

Mezopotámia – lásd a Folyamköz címszót.

Minosz király – a görög főisten Zeusz és Európe gyermeke, Kréta legendás királya, akinek felesége Pasziphé Poszeidon tengeristen bikájától egy bikaformájú szörnyet, a Minotauruszt hozta világra, aki számára épült a krétai labirintus.

misztérium – a görög szó beavatási titkos szertartást jelent, de a meg nem magyarázható titkok és igazságok kifejezője is.

Mithra – ősi perzsa isten, de az indiai vallásban is ismert. Asztrális Napisten, a Jó megtestesítője, aki legyőzi a Sötétséget, a Rosszat. Lásd a dualizmus címszót.

mitológia – a vallásos mítoszok és hitregék összessége.

Mohamed proféta – (Kr. sz. után 570–632) az iszlám vallás megalapítója.

Moldova – Románia része, a Kárpátoktól keletre. Itt élnek a moldvai csángó-magyarok.

monda – mesés elemeket is tartalmazó történeti szájhagyomány.

monumentális – hatalmas méretű.

mongoloid – a mongol fajtájú emberek jellegzetességei: a szem, az arc nemzedékeken át öröklődő vonásai.

mordvinok – az Oroszországban élő nép 350 ezer főt számlálhat. A permi finnek nyelvéhez közel álló beszédük a magyarral is mutat rokon vonásokat.

Mózes – lásd a Biblia címszót.

Mucius Scaevola – a balkezű, mivel amikor meg akarta ölni az etruszok királyát, elvétette és csak az írnokot szúrta le. Ezért a jobb karját a tűzben leégette a rettenthetetlen bátorságú római ifjú.

múmia – a perzsa-arab viasz szóból keletkezett. A holttestet kezelik és ennek révén készítik el a múmiát balzsamozással, nátronnal, cédrusolajjal. A lényeg az, hogy megmentsék a holttestet a feltámadás idejére.

Nanna – sumér holdisten.

Nammu – sumér istennő.

Názáret – lásd a Jézus címszót.

Neandervölgy – A németországi Düsseldorftól keletre eső völgy egyik barlangjában találtak rá 1856-ban egy ősember maradványaira. A neandervölgyi ősember nem a mai emberek őse.

nemzetség – egyazon ősötől származó családok csoportja.

népművészet – a mesevilág, a költészet, a tánc, a zene, a díszítőművészet összessége, amelyet a nép tagjai hoznak létre. Európában kevés népnek van igazi népművészete a magyarokon és az íreken kívül.

népvándorlás – a történettudomány feltételezése szerint, követve az ókori történetírók közhelyes leírásait, az a nézet terjedt el, hogy ezredévek óta vándorolnak a népek keletről nyugat felé. Így

tettek volna már a szkíták, a hunok, a szarmaták, a türkök, az avarok, a germánok, a magyarok, a besenyők, a kunok. De hasonlóképpen jártak el a kelták, a normannok (a vikingek), a szlávok, csakhogy ők nyugatról, illetve észak felől indultak útra. Bizonyos népmozgások természetesen minden korban voltak, ámde egyetlen nép sem hagyja el súlyos ok nélkül ősi földjét, településeit, temetőit. A keleti lovas népek elvándorlását a legelők kimerülésével és az adott táj elszívatógosodásával szokták magyarázni. Az első ok hamis, a második valós, mégsem szabad összeceherezni egy-egy tájegység birtokbavételét a fejvesztetten menekülő, vándorló népek örök mozgásával. A Kr. sz. előtti 8. századtól a Kr. sz. utáni 9. századig az eurázsiai sztyeppe övezet egységes világ volt, jóllehet különböző nyelvű és szokású népek lakták. Az Ordosz folyótól, az Altajtól a Bécsi-medencéig terjedt Kelet népeinek hatalmas övezete.

Ninive – város az ókori Mezopotámiában, a Tigris folyó partján, a Kr. sz. előtti 8. században Assíria fővárosa. 612-ben a méd és a szkíta seregek foglalták el.

Ningal Nanna – sumér holdisten felesége.

Ninmu – a növények sumér istennője.

Ninszuna – tehének istennője Uruk városában. Gilgames anyja.

Ninurta – sumér termékenység isten.

Nintu – a szülés sumér istennője.

Niszaba – sumér gabonaistennő.

Nimród – Kus nemzette Nimródot. Ez volt az első uralkodó a földön. Nagy vadász volt. (Teremtés könyve 10. 1–5.) Krónikás hagyományaink szerint a magyarsághoz szorosan kötődik.

Nippur – igen nagy kiterjedésű sumér város volt Mezopotámiában. Istenei: Enlil és Inanna. Temploma, zikkurátja híres. Igen sok ékírásos tábla került itt elő.

Noé – héberül Noah, a bibliai ősatyák közül a tizedik, Szem, Kám és Jáfet apja. A vízözön főszereplője.

nomádok – az észak-afrikai Numidia lakóiról, a numidákról nevezték el azokat a népeket, amelyek állataikat legeltetve vándoroltak a legelőkön át. Általában a nagyállattartó pásztornépeket illeték ezzel a névvel, így a szkítákat, a hunokat, a törköket, az avarokat. Gyakran magyar őseinket is nomádoknak mondják egyesek, helytelenül. Őseink ugyanis megtelepedett népként tenyésztett és tartott állatokat és művelt földeket.

normanok – más néven vikingek vagy varégok, skandináviai eredetű germán nyelvű nép, a dánok, a norvégok és a svédek ősei. Hajóikon a Kr. sz. után a 8–9. században nagyméretű hadjáratokat vezettek Nyugat-Európa országai ellen (Írország, Franciaország), illetve kelet felé a Fekete-tenger felé. A norman varégok alapították Novgorodot és Kijevet. A dánok elfoglalták Britannia jelentős részét. A magyarok európai hadjárataival mérhetőek csak össze teljesítményeik, de míg a magyarok mindig visszatértek a Kárpát-medencébe, a normanok a meghódított területeken megtelepedtek s államokat hoztak létre, majd felvették a kereszténységet.

nyenyecek – az oroszországi Szibériában élő jurák szamojéd nép neve.

nyereg – a ló háziasítása után sok időre tudták megülni a lovat. A szőrén megült ló lovasai közül először a Kr. sz. előtti 7–6. században a szkíták ta-

lálták ki a ló hátára tett nyeret, amely kezdetben textil anyagokból készült. Később alakult ki a szilárd vázú, oldaldeszkás, első és hátsó káppal felszerelt hun-avar-magyar nyereg, amelyre szíjakon lecsüngő vas kengyeleket is kapcsoltak. Ez a nyereg tette lehetővé a keleti lovas harcmodor kialakulását és a hátrafelé nyilazást.

nyílvesző – az íj feltalálásával egyidejűleg készítettek nyílveszőket, amelyeket fából esztergályoztak (vö. nyílegyenes!) s nem nádból készítették. A nyílvesző végére eleinte csontból, majd rézből, bronzból, később vasból készített nyílhegyet tettek, az íj felőli végére pedig tollakat erősítettek, ezzel szabályozva a nyílvesző röppályáját. Voltak vadász- és harci nyílak.

nyűg – az állatok lábára szerelt béklyó, lásd a béklyó címszót.

obszidián – sötétbarna színű, üvegszerű vulkáni kőzet, amely kiválóan megmunkálható.

Oltáriszentség – lásd az eucharisztia címszót.

onogurok – török nyelvű nép, a Kr. sz. utáni 5. századtól szerepelnek a forrásokban. Többek véleménye szerint a mi hungarus nevünk is ebből a népnévből ered. A bolgárok másik neve. A /v/bolga-r szó valószínűleg volgait jelent. Az onogurok másik neve az onogundur vagy unogundur.

osztyákok – lásd a hantik címszót.

Ozirisz – egyiptomi isten, a halottak bírója (vö. Gilgames-sel!). Testvére és felesége: Izisz szülte nekik Horuszt, az élők trónjának istenét.

ördög – a héber Sátán, a görög diabolosz magyar neve. Az Újszövetségben (János evangéliuma 4.3–6.) a sátán a gonoszság és a bűn megtestesítője. Jelképe a sárkány (Jelenések könyve

- 12.3–4.) és a kígyó. Mihály főangyal győzte le őket. A pokol urai az ördögök.
- palást** – hosszú, bő köpeny, amelynek nincs ujja, s a vállra terítve elöl pántok tartják össze.
- Palesztina** – lásd a Judea címszót.
- palócok** – a polovec népnév magyarított változata, akik országunk északi részében mintegy ötven községet laknak. A szláv eredetű polovec síkvidéken lakót jelent. A palócok másik neve: a barokók és a matyók.
- Pannónia** – a későbbi Dunántúl római neve.
- pap** – a keresztény egyház szentségében részesült személy, akinek felhatalmazása van misét bemutatni, szentségeket kiszolgáltatni és közösségeket vezetni.
- papírusz** – sás-féle növény, amelynek leveleiből készült az ókorban az írásra használt hártya (papír!).
- Paradicsom** – az Édenkert másik neve.
- párthusok** – ókori szkíta nép, akik elfoglalták Perzsiát a Kr. sz. előtti 3. században. Kr. sz. utáni 224-ig uralkodott a párthus dinasztia. A rómaiak nagy ellenfelei voltak. Befolyásuk alá vonták Arméniát (Örményországot) is.
- pásztor** – állatokat őrző személy.
- pecsétlő henger** – henger-alakú szerszám, amelyen írások és alakok vannak. Puha anyagba nyomva megmarad a lenyomatuk. Mezopotámiában az ékírásos táblák hitelesítésére használták. Átvették a használatát később a görögök.
- perzsák** – lásd az Irán címszót.
- piktogram** – képjel.
- Pilátus** – Judea római helytartója, aki Jézust ártatlannak tartotta, de a zsidók követelésére mégis átadta őt nekik, hogy keresztre feszíthessék.
- pipere holmik** – szépségápolásra használt kellékek és anyagok összessége.
- piramis** – görög és latin eredetű szó, az egyiptomi fáraók temetkezési építményeinek neve. Eredetileg azt a lépcsőt nevezték így, amelyen a fáraó Ré Napistenhez felment. Vannak piramisok Közép- és Dél-Amerikában is.
- pleisztocén** – a földtörténeti negyedkor görög eredetű neve, az utolsó 2-3 millió évet foglalja magában. Ekkor voltak a jégkorok (lásd a glaciális és interglaciális címszavakat!)
- pokol** – túlvilági életben a bűnösök számára az örök szenvedés és kínlás helye. Itt laknak az ördögök (lásd az ördög címszót!).
- porcelán** – áttetsző fehér égetett cserép.
- próféta** – az Ószövetségben Jahve közvetítője, küldetése van. Ábrahám prófeta (Teremtés könyve 20.7., Második törvénykönyv 18.9–21.: prófétát támaszt az Úr.) Izrael vezetői voltak hosszú időn át. Az Újszövetségben Jézus színrelépését a próféták jövendölése beteljesülésének tekintették.
- provincia** – Itálián kívüli római tartomány.
- putri** – földbe vájt vagy sárból tapasztott nyomorúságos viskó, a putra eredetileg árnyékszéknek jelentett.
- rabszolga** – az urának teljesen kiszolgáltatott ember, akit vagyontárgyként kezeltek, eladhattak, megölhettek, megerőszakolhattak, megcsönkíthettek. A keresztény Európában is virágzott a zsidók kezében lévő rabszolgakereskedés még a 15. században is, sőt Bonaparte Napóleon is eladott több ezer magyart rabszolgának!
- rádiókarbon vizsgálat** – a régészeti leletek korának meghatározására szolgáló új módszer, amely a 14-es szén rádióizotópján alapszik. A növény és

állatvilág radióaktív szénét vesz fel a kozmikus sugárzás révén, amíg él. Elhalásuk után megindul a lebomlásuk. A C¹⁴-es szénizotóp felezési ideje 5370 (+ 40) év. Ez teszi lehetővé a korhatározást.

Rasz Samra – lásd az Ugarit címszót.

reflexíj – a keleti lovas népek hatalmas találmánya az összetett íj, amelyet fordított C-alakban készítenek el, erős enyvvvel összeragasztott fából, az íjkarok végén és középen merevítő csontlemezekkel ellátva. Lőtávolsága több száz méter, 25–30 m távolságból a kilőtt nyilvessző átüti a 2 cm vastag deszkalapot.

regös – ősi népszokások képviselője, aki a régi regösénekeket elmondja és társaival eljátsza.

Ré – az ókori Egyiptomban a világot kormányzó Napisten neve, akit másként A Fényhegyen lévő Hórusznak is mondtak. Ré emberalakú, de súlyomfejú lény, fején izzó vörös napkoronggal.

régész – a latin archaeologus magyar neve, olyan szakember, aki a földben lévő emlékeket feltárja és feldolgozza. Napjainkban Magyarországon közel 300 régész dolgozik.

Rémus – lásd a Romulus címszót.

részleges lótemetkezés – amikor a feláldozott lóvat megnyúzzák és a bőrében csak a koponyát, valamint a négy láb alsó csontjait (pata, párta és csüd csontot) hagyják. A ló húsát a halotti toron elfogyasztják a gyászolók és a sírgödörbe csak a lóbőrrel s a benne hagyott részeket temetik el. Jellegzetes temetési mód, ismert volt a Kr. sz. előtti 8. századtól kezdve. A magyar őseink szinte kizárólag részleges lótemetkezéssel éltek a 9–10. században a Kárpát-medencében.

rézkor – régészek azt a korszakot, amikor az emberek

már ismerték a rézet és annak feldolgozási módját, rézkornak nevezték el. A kőkorszakot követte a rézkor.

rideg állattartás – lovakat, a szarvasmarhákat, a sertéseket, a juhokat az év nagyrésztében vagy egészében a szabad ég alatt tartják, nem istállókban. Ez az állattartási mód nem azonos az állandóan vándorló nomád pásztorkodással!

Róma – az etruszkok által alapított település a Kr. sz. előtti 8. századból. Később a latinok székhelye, majd a római birodalom fővárosa lett. Ma is Itália fővárosa, lakóinak száma 2,8 millió. Itt székkel a Vatikánban a pápa.

Romulus – és Remus a hagyomány szerint a latin Róma megalapítói. Romulus, amiként Kain is, megölte ikertestvérét, Rémust, majd ő lett Róma első királya Kr. sz. előtti 753-ban.

rozmaring – halványkék virágú, illatos, örökzöld növény.

rython – lásd az ivókürt címszót.

sapiens – a latin sapiens = bölcslet jelent.

sámán – indiai eredetű szó, a természetfeletti erővel kapcsolatot tartó személy neve. A sámán önkivületi állapotba hozza magát, általában narkotikum révén. Nem azonos a magyar táltossal!

sámánizmus – nem vallás, mert sem dogmatikája, sem tanítása, sem vallási hittételei nincsenek. A magyarok nem sámán-hitűek voltak, hanem egyistenhitűek! A sámánizmus csak a 13. század után terjedt el a tibeti buddhizmus (a lámaizmus) hatására Mongóliában, majd a 16. század után Szibériában. A sámán kellek is a buddhizmus kellektárából kerültek át a 17. és 20. század közötti időben.

Sátán – lásd az ördög címszót.

Siva – a sokkarú hindu istennő az életet adó és elpusztító hatalom jelképe.

sokistenhit – amikor az emberek számos, különböző hatáskörrel felruházott isteni lényben hisznek, s nekik áldozatokat mutatnak be. Ilyen hitük volt a suméroknak, a görögöknek, a rómaiaknak. A magyarok soha nem voltak sokistenhívők!

sóvágó – régen a kősót bányászták. Erdélyben voltak Európa legjelentősebb sóbányái (Máramaros, Dés). A sókockákat kifürészelők a sóvágók. A keresztény magyar királyságban a sókitermelés királyi monopólium volt.

specialitás – a latin species = fajta szóból alakult ki, ma már különleges jellegzetességet fejez ki.

szablya – egyélű vágó fegyver, amelynek markolata enyhén előre dől, pengéje hajlított és a hegyénél kettős élű (fokél). A penge közepén vércsatorna fut. A keleti lovas népek közül az avarok, a türkök, az alánok és a magyarok kedvelték a legjobban. Súlya átlagban egy kg.

Szamaria – Palesztina északi részében fekvő város, amelyet a héber Omri építtetett a Kr. sz. előtti 10–9. században. Hatalmas paloták maradványai kerültek itt elő.

Szturnusz – a naprendszer hatodik bolygója, keringési ideje 20,5 év.

szavárdok – a magyarok ősi neve s egyben a kazárok neve is! Kapcsolata a szabír népnévvel aligha vitatható.

szászok – nyugati germán népcsoport, amely megtelepedett Britanniában, Germaniában, majd a 12. században Magyarországon is. A frank Nagy Károly a szászok tömegeit megszároltatta le a 8. században. Erdélyben Beszterce, Naszód és

Radna környékét népesítették be. A Causescu-diktatúra elűzte őket Erdélyből.

Száva – a történeti Magyarország déli határfolyója volt a 940 km hosszúságú Száva, amely a Dunába ömlik. Manapság Szlovénia, Horvátország és Szerbia területén folyik keresztül.

szemita – vagy sémi nyelvű és fajtájú népek neve. Ilyen pl. a zsidó és az arab.

szentély – a templomnak az a része, ahol az oltár áll. A keresztény templomokban a szentélyek keleten épültek fel.

Szentírás – lásd a Biblia címszót.

Szent László király a Koppány–Vászoly-ág leszármazottja, I. Béla fia, aki 1077 és 1095 között uralkodott. Az Álmos-Árpád-dinasztia legnagyobb uralkodója. Első sírhelye a somogyvári templomban került napvilágra 1973-ban.

székelyek – ősi magyar népcsoport a Kárpát-medencében. Eredetük nem minden részlete tisztázott, de biztosan nem elmagyarosodott törökök!

Szibéria – Oroszország egyik fontos ázsiai nagytája, nevét a szabíroktól kapta. Területe 12 millió km², fő folyói az Ob, a Jenyiszej és a Léna. Délben az Altáj és a Szaján hegység határolja. A tél hideg és hosszú (–25–45 C°), a nyár rövid és nem túl meleg. A déli területsávban fontos kultúrák alakultak ki. Birtokolták a hunok, a türkök, az újgurok, a kitájok és a mongolok a 13. században.

sziklarajz – a hegyek sziklafalaira karcolt, vésett vagy festett ábrázolások, amely ábrázolások az őskőkortól kezdve készültek egészen az újkorig.

szírek – szemita nép, amely a 7. században az arab hódítások áldozata lett s ettől kezdve iszlám

ország. Szíria mai területe 185 000 km², lakóinak száma 12,5 millió.

Sziriusz – csillagzat.

szkíták – eurázsia ókori népeinek összefoglaló görög neve. Nyelvüket általában az indoiráni nyelvek közé sorolják, alaptalanul. Régészeti anyaguk, kultúrájuk egyértelműen a keleti lovas népek közé sorolja őket, a hunokkal, a türkökkel, az avarokkal, a magyarokkal együtt. Az ókori források szakáknak, askenáziaknak, szkolotoknak és masszagétáknak is mondják őket.

szlávok – indoeurópai nyelvű és fajtájú népek, nevük a sclavus = rabszolga szóból ered. Önálló államuk csak a morva és a szerb fejedelemség, valamint a horvát királyság volt.

Sznofru – egyiptomi fáraó.

szörnyállat – valóságban nem létező állat, például a griff, a sárkány. Ragadozó füles madárfej, oroslán test, szárnyak jellemzik.

Szűz Mária – lásd a Boldogasszony címszót.

tatárok – török nyelvű nép, elsősorban a Volga-vidéken laknak, de nevezetes részük a krimi tatárok, akiket a sztálini bolsevik diktatúra teljes egészében elűzött a szülőföldjükről s csak 1990 után térhettek haza.

Tárim-medence – az ény-kínai újgur tartomány folyója menti terület. A Tárim folyó hossza 2750 km. A Takla-makán és a Lop-nor sivatag területén több mint félezer mumifikálódott sírt tártak fel, a Kr. sz. előtti 10. és 4. század közötti időből. A forró homokban épen megmaradt tetemek nagyrészt europid emberek maradványai!

táltos – a magyar néphagyomány táltosa nem sámán! A latin forrásokban a mágus kifejezés jelöli, amely varázslót is jelent. A magyar táltos és a

táltos ló közvetítő szerepet töltött be az égiek és a földiek között, jóllehet a táltos ló egyetemes mese-elem. A magyar néphit szerint az a gyermek, aki foggal vagy hat újjal születik, abból táltos lesz.

táltoskirály – némelyek a magyar királyok egyikét-másikat táltosnak vélik.

tegez – a nyílveszők tárolására szolgáló tárgy. A lovas népek az övükre kapcsolva baloldalt viselték. A szkíták az íjjal egy tartóban hordták a nyílveszőket hegyükkel felfelé, a hunok, az avarok és a magyarok önálló nyíltegez és külön íjtegez használtak, a nyílveszőket ugyancsak hegytel felfelé helyezve a tegezbe. A gyalogosok és a későközépkori oszmán törökök a hátukon hordták a tegezt.

teremtés – szerint a világot Isten teremtette. (Teremtés könyve 1–2.)

terrakotta – vörösbarna, mázatlan agyag, amelyet kiégetnek. Ősi kerámiafajta.

Termékeny Félhold – a Közel-Keleten a mai Izrael, Libanon, Szíria, Irak és Irán egyes térségeit magában foglaló félhold-alakú térség, amely a Földközi-tengertől a Perzsa-öbölig terjed.

Thúróczy János – (1435–1490) krónikáíró és királyi ítélmester. Műve a Cronica Hungarorum 1488-ban nyomtatásban jelent meg.

Tigris – 1950 km hosszú, hatalmas folyó az ókori Mezopotámiában, a mai Irakban. Sumér neve: Idigina volt.

Tillia Tepe – település Afganisztánban, ahol egy elhagyott templom területén kusán előkelők kétezerezer éves sírjait tárták fel. A csodaszép és aranyban gazdag mellékletek az amerikai invázió idején ismeretlen helyre kerültek.

törökök – vagy türkök az altaji nyelvcsaládhoz tartozó, ragozó (mint a magyar!) nyelvet beszélő nép. Ősi soron a szkíta népek nagy családjához tartoztak, ősi földjük az Altaj és Nyugat-Mongólia. A Kr. sz. utáni 6–8. században a türkök nagy birodalmat hoztak létre (türk kaganátus). Legnagyobb uralkodóik: Kül tegin és Bilge kagán, valamint főminiszterük, Tonjukuk türk rovásbetűkkel írt sírfeliratai (8. századiak) megmaradtak. A türkök szoros kapcsolatban voltak a magyarokkal. A rovásírásuk is rokonságot mutat, de nem azonos a kettő és a magyar rovásbetűs írás nem származhatik a türkből! A magyar nyelvben sokszáz, törökkel összevethető szó van. A török hódoltság-kori oszmán törökök, a mai Törökország lakossága, rokonai ugyan a közép-ázsiai türköknek, de nem azonosak velük. Az eredetileg is egyistenhívó (Tengri) türkök a 8–10. században áttértek az iszlám hitre.

Traianus – (Kr. sz. után 53–117) római császár (98–117), aki a dákok elleni háborúban meghódította Erdély egy részét és létrehozta Dacia provinciát.

Trianon – a Párizstól 20 km-re fekvő versailles-i Trianon-palotában 1920. június 4-én aláírt békeszerződés a tragédia megtestesítője minden magyar ember számára. Az első világháború után a győztes nagyhatalmak, előre eltervezett módon, világhatalmi céjaiknak megfelelően, tudatosan és kegyetlenül az ezeréves Magyarország megsemmisítését vitték végbe. A 325 000 km²-es Magyarországot 93 000 km²-nyire zsugorították és a 21 milliós lakosság lélekszámát 8 millióra csökkentették. Ezáltal öt millió magyart szakí-

tottak ki a Hazából, szülőföldjükkel együtt! A trianoni békediktátum súlyosan igazságtalan, erkölcsstelen és jogtalan volt! A mesterségesen létrehozott utódállamok közül Csehszlovákia, Jugoszlávia és a Szovjetunió már megszűnt, tehát a békeszerződés formálisan már hatályát veszítette.

Toldi Miklós – (1320–1390) Nagy Lajos magyar király neves hadvezére, 1365-ben Itáliában vitézkedett.

Trója – ókori város Kisázsiaiban. A Homérosz Iliász c. művében megénekelt háború révén vált híressé. A Kr. sz. előtti 13. században a görögök lerombolták, majd a 4. században eltűnt a föld színéről. A régészek ásták ki pompás maradványait.

túlvilág – a másvilág megnevezése, vagyis a halál utáni „lét” színhelye.

tundra – hideg éghajlatú, igen gyér és gyatra növényzetű táj Eurázsia északi felében.

tündér – különleges és csodás tulajdonságokkal rendelkező, szépséges női lény.

Ugarit – a szíriai Rasz Szamra településen feltárt ókori város. Kr. sz. előtti 30. században az amorriták alapították, majd egyiptomi és hettita uralom alá került. A tengeri hajósok fontos kikötője volt. Pincézett hatalmas palotáiból, öt írásrendszerrel írt, könyvtár és levéltár került elő.

újugrok – hun eredetű, ma már török nyelvű népesség Kína északnyugati részében, a kínaiak elnyomása alatt élnek. A Kr. sz. utáni 8–9. században jelentős birodalmat hoztak létre, amelyben államvallás lett Máni keresztény tana: a manicheizmus. Lásd a manicheizmus címszót. Az újugrok írását vették át a mongolok.

újlatin nyelvek – közé soroljuk az olaszt, a franciát, a spanyolt, a portugált, a románt.

Újszövetség – a Biblia azon része, amely Jézus életével, működésével és tanításaival foglalkozik. A négy evangéliumon kívül ide tartozik az Apostolok cselekedetei, Szent Péter és Szent Pál levelei.

Urál hegység – Európa és Ázsia határán fekvő, nem túl magas, 2500 km hosszú hegység. Legmagasabb csúcs 1850 m.

Urartu – A Kaukázus déli oldalán és Kisázsziában fekvő ókori királyság a Kr. sz. e. 9–6. században. Nagy városai és erődítményei a Van-, az Urmia és a Szevan-tó mellett épültek fel. Az Ararát név is Urartu emlékét őrzi. Őslakossága a hurri nép volt, később az örményekben éltek tovább. A kimmerek és a szkíták vetettek véget az urartui hatalomnak.

Uruk – ókori sumér város az iraki Varka falu területén. Az Ószövetségben Erech néven szerepel. Gilgames, Lugalzageszi városa. Fő templomai An és Inanna tiszteletére épült 80 x 30 m-es alaprajzú zikkurátok.

Ügyek – lásd az Emese címszót.

únó – fiatal nőtény szarvas.

vallás – az emberek hite a természetfeletti erőben, Istenben, s a különböző felekezetek előírásainak, szabályainak, törvényeinek és parancsolatainak (kötöttségek, vö. a latin religio = vallás = kötöttség!) betartása.

varázslás – földöntúli, csodatevő erővel létrehozott jelenség vagy cselekmény.

váza – edényfajta.

Vénusz – a szerelem és a szépség római istennője. Görög párja: Aphrodité.

vérszerződés – két nem rokon személy vagy népcsoport testvéri szövetségkötése oly módon, hogy vérüket egy borral teli edénybe (ivókörtbe) csorgatják, majd a vérszerződő felek mindegyike iszik a szent edényből. Lásd a Lehel-kürtje címszót.

vikinge – lásd a normanok címszót.

világfa – mesebeli, égig érő fa, amely összeköti az eget, a földet és az alvilágot.

világvallás – egy-egy vallás óriási területen elterjedt és sok millió ember által gyakorolt vallása. Ilyen például a keresztény, az iszlám, a buddhista, a sintóista vallás.

Visnu – lásd a buddhizmus címszót.

vogulok – lásd a manysik címszót.

Vörös Hadsereg – a volt Szovjetunió hadseregének neve 1918–1991 között. Mind belföldön, mind külföldön, sok győztes csata mellett, rendkívüli barbárságok és kegyetlenkedések fűződnek hozzá. Sztálin hordái Magyarországot is megszállták 1945-ben és csak 1991-ben hagyták el az országot.

Zikkurát – az ókori Mezopotámiában épített templomok toronyszerű része. Téglából és földből lépcsőzetesen épített alakzat.

Zsidók – a szemita izraeliták, görögösen: héber nép, tagjainak a neve, akik Mózes tanait követik. Kétezer év óta feszültség van a zsidók és a többi nép között. A rómaiak súlyos harcokban győzték le őket, majd a középkorban, a 6. századtól törvényeket hoztak a zsidók ellen. Az első szigorú zsidó-ellenes törvényeket VII. Gergely pápa hozta 1078-ban! A 14. századtól pedig megindult Európában a zsidóüldözés, sőt 1412-től gettókat is létrehoztak és megkülönböztető jelek

viselésére is kötelezték őket. Kérlelhetetlen el-lenségük lett az inkvizíció s ennek következté-ben 1492-ben kiűzték őket Spanyolországból. A bizánci császárok azt is megtiltották nekik, hogy Jeruzsálem földjére lépjenek. Ezért sokan Kazá-riába menekültek és ott rávették az uralkodó osztályt a zsidó hit felvételére a 9. század hatva-nas éveiben. Franciaországban a Talmudot a 13. században nyilvánosan elégették, majd 1306-ban a zsidókat kiűzték az országból. Magyaror-szágon kezdettől számos zsidó élt, az ő emlékű-ket őrzik az ilyes fajta helynevek: Zsidány, Zsi-dóvár, Zsidóföld, Zsidópatak. Az első korlátozó intézkedéseket Szent László király (1077–1095) hozta ellenük, de a zsidók legyilkolását a ma-

gyar királyok nem engedték meg! II. András ki-rály az 1224. évi Aranybullában korlátozta a zsi-dók tisztségviselését, de a későbbiekben királyi védelmet élveztek. Az 1279. évi budai zsinat ha-tározata szerint a magyarországi zsidóknak a bal mellükön kerek alakú vörösposztó jelvényt és hegyes süveget kellett viselniük. 1360-ban Nagy Lajos király a zsidókat kiűzette a magyar király-ság területéről, de öt év múlva visszaengedte őket. A törökkel jó viszonyban voltak a zsidók, a törökök kiűzése után (17. század vége) fordult nagyon keservesre a sorsuk. A 19. században számuk erősen megnőtt és kivívtak maguknak sok jogot. Jelenleg Európában, Párizs után, Bu-dapest az a város, ahol a legtöbb zsidó él.

Készítette:
PERE-PONT Kft., Pere 2004

Felelős kiadó:
Csutorás György ügyvezető